

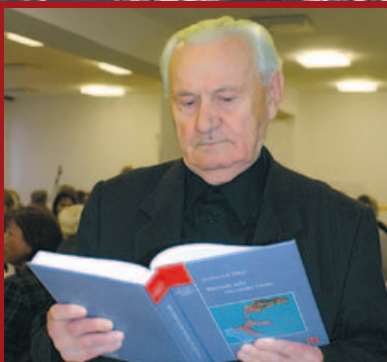

MATICA

FALKUŠA
O rekonstrukciji
komiške ribarske
barke govori
prof. Joško Božanić

Folklori ansambl Lindo iz Dubrovnika
gostovao u Beču, Linzu i Gradišću

Bratislava: U 93. godini života
umro pater Ferdinand Takač

Zagreb: Retrospektivna izložba
akademskoga kipara Kuzme Kovačića

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

MATIČA

Mjesečna revija
HRVATSKE MATICE ISELJENIKA /
Monthly magazine of the
Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume LXIII
Broj / No. 5/2013

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika /
Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Marin Knežević

Glavni urednik / Chief Editor
Hrvoje Salopek

Uredništvo / Editorial Staff
Željka Lešić, Vesna Kukavica

Tajnica / Secretary
Snježana Radoš

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilček

Tisak / Print:
Intergrafika TTŽ d.o.o.

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
www.matis.hr

Naslovica:
Falkuša (foto: Ivo Pervan)

www.matis.hr

Posjetite stranice web portala Hrvatske matice iseljenika!

Web stranice
HMI čitaju se
diljem
svijeta,
dostupne su na
tri jezika
(hrvatski,
engleski,
španjolski)
i bilježe
stalan porast
posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim
iseljeničkim zajednicama, uglednim poslovnim
Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ BANERI ■ SPONZORIRANI ČLANAK ■ SPONZORIRANE RUBRIKE

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora
tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522
mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matris.hr

- 4** Okrugli stol "Izazovi i perspektive hrvatskog iseljništva u EU"
- 6** Ansambl Linđo iz Dubrovnika gostovao u Austriji
- 9** Hrvati u Mađarskoj prema zadnjem popisu stanovništva
- 10** Hrvatski izbori za EU parlament
- 12** Hrvati u Padovi proslavili blagdan sv. Leopolda Mandića

- 14** Biskupi hrvatskog podrijetla u svijetu
- 17** Hrvatska noć klasike u Berlinu
- 18** Kako ćemo obilježiti ulazak u EU?
- 20** Zagreb: Izložba kipara Kuzme Kovačića
- 23** Jurjevo u Cokeburgu (SAD)
- 24** Bratislava: Preminuo pater Ferdo Takač
- 27** Švicarska: Susret malih kazališnih družina
- 29** Njemačka: Pjevačko natjecanje "Mikrofon je vaš"
- 30** Knjiga Borisa Biletića "Istarski pisci i obzori"
- 32** Sveti Duje u San Pedru i Hrvati u Arizoni
- 34** Intervju: prof. Joško Božanić
- 39** Francuska: Marijan Zubanović, termodinamičar i izumitelj
- 42** Tamburaš Tomo Tušek, povratnik iz Švicarske
- 46** Matičin vremeplov
- 47** Zagreb: 10. međunarodni Eko Etno Tour
- 49** Slovenija: Dan hrvatske kulture u Lendavi
- 50** Intervju: Vinko Stanišić iz Švedske
- 53** HBZ: Tradicionalni košarkaški turnir
- 57** Natječaj HMI: Zlatna ribica
- 58** Priručnik "Hrvatska nastava u inozemstvu"
- 64** Knjiga "NK Croatia Malmö – 50 godina"

KOLUMNE

11
Globalna Hrvatska
(Vesna Kukavica) | 43
(S)kretanja
(Šimun Šito Ćorić) | 44
Naši gradovi
(Zvonko Ranogajec) | 54
Povijesne obljetnice
(Željko Holjevac) | 59
Govorimo hrvatski
(Sanja Vulić) | 60
Glas iz tuđine
(Jozo Župić) |
|--|--|---|--|---|---|

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiz.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION
Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države / other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države / other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /
FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:
Acc. No. 702000-VAL-9100000-132344-273
IBAN HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Račkog 6

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA /
DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):
Acc. No. 2390001-1100021305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju MATICU jer MATICA je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Potrebno unapređenje odnosa Hrvatske prema njezinim iseljenicima

Sudionici Okruglog stola složili su se da je potrebno formiranje državne politike odnosno strategije prema hrvatskim iseljenicima koja se neće mijenjati prema političkim programima političkoga vrha

Pozdravno slovo organizatora skupa dr. sc. Marina Sopte

Napisala: **Željka Lešić**

U povodu ulaska Hrvatske u EU, u zagrebačkome Centru za kulturu i informacije Maksimir 16. travnja održan je Okrugli stol radnog naslova "Izazovi i perspektive hrvatskog iseljeničtva u EU". Tom su prigodom istaknuti znanstvenici s područja sociologije, demografije, gospodarstva i povijesti govorili o izazovima i perspektivama hrvatskoga iseljeničtva. Sudjelovali su: dr. sc. Anđelko Akrap, dr. sc. Jasna Čapo, dr. sc. Ivan Čizmić, dr. sc. Mijo Korade, dr. sc. Rebeka Mesarić Žabčić, dr. sc. Marina Perić, dr. sc. Ivo Rogić, dr. sc. Božo Skoko, dr. sc. Marin Sopta, zatim dr. sc. Vlado Šakić, koji je uz svoje

izlaganje pročitao i rad dr. sc. Karoline Tomić Homstein zbog njezine odsutnosti te dr. sc. Stjepan Šterc. Ugledni znanstvenici pridonijeli su svojim teorijama i izlaganjima boljem upoznavanju nazočnih i svekolike javnosti na relaciji domovina - hrvatsko iseljeničtvo. Svojim temama prisutne su izvijestili kakva je suradnja domovine i iseljeničtva danas, a kakva će biti nakon ulaska Hrvatske u EU. Uz poznate povratnike iz iseljeničtva, predstavnike Državnoga ureda za Hrvate izvan RH, predstavnike Hrvatske matice iseljenika na čelu s Matičinim ravnateljem mr. sc. Marinom Knezovićem, koji je dojmljivim govorom pozdravio nazočne, na skupu su bile i mlade studentice s Hrvatskih studija koje se bave iseljeničkim temama. Okrugli stol vo-

dio je dr. sc. Marin Sopta, ujedno i organizator skupa.

MASOVNI EGZODUS

Poznato je da se Hrvatska s više od dva i pol milijuna iseljenika i njihovih potomaka ubraja u odnosu na ukupan broj stanovnika među "najiseljeničkije" zemlje Europe. Posljedica tako masovnoga egzodusa nepobitna je činjenica da već stotinjak godina postoje dvije Hrvatske. Ta činjenica pokazuje da Hrvatska kao suvremena država mora poklanjati punu pozornost svim pitanjima koja se javljaju u odnosima između Hrvata u dijaspori i Hrvatskoj. To je važno istaknuti jer se nisu ostvarila predviđanja o masovnome povratku u Hrvatsku. Dapače, Hrvatska je i dalje ostala migracijsko

područje. Novi val iseljavanja uslijedio je u procesu hrvatskog osamostaljenja, hrvatskoga obrambenog rata za neovisnost i poslijeratnog stanja u kojemu se Republika Hrvatska našla.

- Ni jedna dosadašnja hrvatska vlada nije vodila demografsku politiku pa sukladno tome nije se ni brinula za pitanja hrvatske dijaspori - napomenuo je demograf Anđelko Akrap, koji je istaknuo kako će Hrvatska zbog demografskog nedostatka ubrzo postati imigracijska zemlja. S Akrapom se složio i demograf Šterc koji smatra kako nema političke volje da se uđe u rješavanje tih pitanja te kao primjer navodi kako je 130.000 hrvatske djece rođeno u Njemačkoj, a upisano u hrvatske matice, kojima se danas ne zna trag. Dr. sc. Božo Skoko u zanimljivom izlaganju govorio je o predrasudama prema hrvatskoj dijaspori. Istaknuo je kako se često ponavlja predrasuda o povlaštenome položaju hrvatskoga iseljeničtva u razdoblju od 1991. do 2000. - Stereotip je predrasuda o dijaspori kao ekstremnoj političkoj emigraciji. Hrvatski iseljenici nisu ni ljevičari ni desničari, nego ljudi kojima je stalo do općega hrvatskog interesa - istaknuo je Skoko koji smatra kako bi se i danas znatan dio dijaspori htio vratiti u domovinu.

POTENCIJALI MLADIH ISELJENIKA

Prilog iseljeničkim temama dala je i dr. sc. Jasna Čapo temom "Potencijal mladih hrvatske dijaspori". - Možemo pretpostaviti kako će ulazak Hrvatske u EU potaknuti određeni broj mladih, obrazovanih, globalno mobilnih ljudi hrvatskoga podrijetla s raznih strana svijeta na doseljavanje u Hrvatsku. S jedne strane, hrvatsko državljanstvo otvorit će im od 1. srpnja mogućnost naseljavanja bilo gdje u EU, što je zbog europskoga kulturnog prestiža vrlo privlačno za osobe koje dolaze s drugih kontinenata. S druge strane, to će možda biti i motiv za bolje upoznavanje s Hrvatskom, a zatim i naseljavanje u Hrvatskoj. U tome smislu su instruktivni razgovori s mladima koji su to već učinili i koji su stvorili internacionalnu mrežu potpore za mlade Hrvate koji se odlučuju na takav korak. Istraživanja, u ovome trenutku, pokazuju veliku mobilnost između npr. Austrije i Hrvatske, mreže potpore i prihvata australskih Hrvata u Hrvatskoj, kraće ili

Vlado Šakić, Jasna Čapo, Božo Skoko, Marina Perić, Rebeka Mesarić Žabčić i Marin Sopta

Na Okruglome stolu zaključeno je da bi trebalo osnovati:

1. Katedru hrvatskog iseljeničtva – s ciljem istraživanja, informiranja javnosti o problematiki, povezivanja i obrazovanja mladih istraživača i drugih djelatnika u iseljeničtvu.
2. Knjižnicu hrvatskog iseljeničtva – postoje dosad samo određeni fondovi u NSKZ, IMIN i nekim drugim lokalnim ili zavičajnim knjižnicama.
3. Arhiv iseljeničtva – postoji fond u HDA u Zagrebu, u nekim gradovima i privatnim zbirkama.
4. Muzej iseljeničtva – nije nam poznato postoji li nešto u Hrvatskoj.
5. CENTAR hrvatskog iseljeničtva koji bi obuhvatio sve navedene ustanove i institucije koje se bave iseljeničtvom – u takvome istraživačko-kulturno-znanstvenom centru bile bi prije svega smještene i kompletne bibliografije, baze podataka, adresari, informacije i sl.

S obzirom na važnost i prioritet problematike hrvatskog iseljeničtva sudionici Okrugloga stola složili su se da bi nužno bilo utemeljiti takve središnje institucije kako bi nakon ulaska u Europsku uniju Hrvatska mogla puno bolje iskoristiti potencijal koji nudi hrvatsko iseljeničtvo.

dulje pokušaje življenja u Hrvatskoj i sl. Pokazuju i to da trenutna teška ekonomska situacija odvodi dio tih ljudi natrag u zemlje njihova rođenja, što nas upozorava na to da trajnoga naseljavanja u Hrvatskoj, bez obzira na njezine komparativne prednosti za te mlade ljude (osjećaj pripadnosti i identifikacije, govore jezik, mogu putovati Europom, životni stil i sl.), neće biti dok se u Hrvatskoj ne pokrene gospodarski rast - naglasila je Jasna Čapo.

Zanimljiv prijedlog dao je povjesničar Mijo Korade koji je predložio osnivanje Iseljeničkoga centra s knjižnicom i arhivom dok je Ivan Čizmić podsjetio na povijesne valove iseljavanja iz Hrvatske, te o Hrvatskome svjetskom kongresu kao krovnoj udruzi Hrvata u svijetu, i o Nacionalnoj federaciji američkih Hrvata. Vlado Šakić, ravnatelj Instituta za društvena istraživanja Ivo Pilar, istaknuo je kako je Institut do sada objavio 21 znanstvenu jedinicu o hrvatskome iseljeničtvu, među kojima i leksikon o hr-

vatskoj emigraciji, koji rade u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika. Podsjetivši nazočne na političku i kulturnu te ekonomsku emigraciju Ivan Rogić naglasio je kako Hrvatska od svoga iseljeničtva treba stvoriti partnera.

Sudionici skupa složili su se da se u tom kontekstu hrvatska posebnost odnosi na odlazak velikog broja mladih i obrazovanih koji u novonastalim okolnostima nisu vidjeli brzu perspektivu zapošljavanja ili primjerenog školovanja. Doduše, utvrđeno je da je takva pojava prisutna i u drugim zemljama, osobito onima novonastalim nakon 1990. Isto tako, u tom razdoblju Hrvatska je imala više umrlih osoba nego rođenih.

INTEGRACIJA I ASIMILACIJA

Budući da već nekoliko naraštaja naših iseljenika živi u tuđini, sve su primjetniji elementi snažne integracije u zemljama u kojima žive sa znakovima asimilacije. Sudionici su se složili da su hrvatske nacionalne institucije u iseljeničtvu bile

i ostaju duhovni oslonac i potpora hrvatskome iseljeniku u tuđini, kutak domovine i znak veze s njom. Posebno je duga, neprekinuta 60-godišnja povezanost hrvatskoga iseljenništva s Hrvatskom maticom iseljenika.

Također su utvrdili da je domovinska politika prema iseljeništvu zapravo očitovanje političke volje hrvatskog društva i državnih vlasti za dobrom odnosno još boljom suradnjom sa zemljama u kojima se nalaze hrvatski iseljenici. Iseljenici su, naime, onaj već utrti put te suradnje. Potrebno je analizirati oblike te suradnje jer iz iskustva znamo da su hrvatski iseljenici jedinstveni veleposlanici svoje domovine u svijetu i zbog toga moraju biti subjekti domovinske politike i mora postojati stvarna mogućnost povratka iseljenika. A povratak znači ne samo vratiti se, nego i moći raditi u vlastitoj domovini i dobro živjeti.

Također se od Hrvatske očekuje pozitivnije gledanje i djelovanje prema iseljenicima. Na žalost, istina je da je posljednjih godina povjerenje u određenoj mjeri i narušeno pa će trebati obostrano puno napora da se to ispravi. Sudi-onici Okrugloga stola složili su se da je potrebno formiranje državne politike odnosno strategije prema hrvatskim iseljenicima koja se neće mijenjati prema političkim programima političkoga vrha. Još jedanput je istaknuto kako treba raditi na programu suradnje s hrvatskim iseljenicima koji se neće vratiti u Hrvatsku. U tom vidu istaknuto je na Okruglome stolu koliko je važno pomagati našim ljudima da se ne osjećaju tuđincima u inozemstvu.

U cilju unapređivanja odnosa s hrvatskim iseljenicima, Hrvatska bi trebala poduzeti neke konkretne korake. Budući da u Hrvatskoj postoje različite ustanove i sadržaji za "strance", tj. za druge narode, njihove jezike, kulture i civilizacije, kao što su studiji, istraživački centri, instituti, kulturne ustanove, klubovi, knjižnice, arhivske i muzejske zbirke itd., još više ima razloga da takve i slične ustanove postoje i za hrvatsko iseljenništvo i za Hrvate izvan domovine. ■

ENG Ahead of Croatian accession to the EU a round table was held in Zagreb on the Challenges and Perspectives of Emigrant Communities in the EU. The participants of the event agreed that Croatia needs to take steps forward in its relations with its emigrant communities.

Lindo oduševio publiku u Austriji

"Vrhunskim oblikovanjem folklornog i glazbenog materijala i sjajnim plesnim izvedbama u izvornim kostimima neprocjenjive vrijednosti članovi ansambla Lindo predstavili su u Austriji golemo bogatstvo kulture i folklora naše domovine, narodne plesove i pjesme Dubrovnika i okolice te drugih dijelova Hrvatske"

Napisao i snimio: **Petar Tyran**

Pod pokroviteljstvom Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beču u zajedničkoj organizaciji Folklornog ansambla Lindo iz Dubrovnika, Hrvatske matice iseljenika - Dubrovnika i uz suradnju s hrvatskim udruženjima iz Austrije: Hrvatskim centrom u Beču, Kulturnim i sportskim društvom "Zagreb" u Beču, Hrvatskim domom u Linzu, "Kugom" u Velikome Borištofu i "Hrvatskim snom" u Salzburgu te Hrvatskim austrijskim društvom u Dubrovniku organizirana je turneja FA Lindo u Austriji od 2. do 8. travnja ove godine.

Na mnogobrojnim festivalima Lindovci su osvajali značajna priznanja među kojima se ističu prva mjesta,

no gostovanje u Austriji je bez sumnje jedan od vrhunaca u novijoj povijesti ovoga uglednoga folklornog ansambla koji predstavlja prije svega domaći grad Dubrovnik, ali i južnu Dalmaciju te cijelu Hrvatsku, prikazujući folklornu i narodnu baštinu iz svih regija Hrvatske - od Dalmacije preko Međimurja do Slavonije.

OVACIJE U KAZALIŠTU ODEONU

Vrlo uspješna turneja započela je gostovanjem u Hrvatskome centru u Beču gdje je ansambl nastupio vokalno i instrumentalno prateći stručni "Razgovor u Centru" s Tatjanom Šehić, performans-umjetnicom, plesačicom i voditeljicom plesnog projekta "Drmeš" u Beču. U predivnome bečkom kazalištu Odeonu uz ovacije trstotinjak gledatelja dubrovački Lindo

S nastupa u KUGI u Velikom Borištofu

Nastup Linda u kazalištu Odeon

pokazao je bečkoj publici, u kojoj su bili hrvatski doseljenici, mnogobrojni gradišćanski Hrvati te zavidan broj Austrijanaca, da ga isključivo zanima put vrhunskog folklora.

Gabriela Novak-Karall, glavna tajnica Hrvatskoga centra u Beču, a ujedno i predsjednica nadregionalnoga folklornog ansambla gradišćanskih Hrvata "Kolo-Slavuj", koja je najzaslužnija za uspješno gostovanje Linda u Beču, nakon ovoga velikog nastupa dubrovačkog ansambla u središtu Beča govorila je o jednome od "najistaknutijih vrhunaca prikazivanja i Hrvatske i njezine kulturne baštine, a prije svega Dubrovnika u austrijskoj metropoli, koji je puno pridonio tome da se ugled Hrvatske nadalje razvija u ovoj europskoj metropoli pred skorim pristup Europskoj uniji".

Uz Lindo na koncertu je nastupio i

folklorni ansambl gradišćanskih Hrvata "Kolo-Slavuj", koji je svojim jedinstvenim koreografijama visokoga tehničkog dometa oduševio publiku i koji svojim djelovanjem čuva kulturnu baštinu ove skoro 500 godina stare hrvatske zajednice, nacionalne manjine u današnjoj Republici Austriji, Mađarskoj i Slovačkoj.

NASTUP S GRADIŠĆANSKIM HRVATIMA

Ugledna novinarka i hrvatska dopisnica u Beču Snježana Herak istaknula je: "Vrhunskim oblikovanjem folklornog i glazbenog materijala i sjajnim plesnim izvedbama u izvornim kostimima neprocjenjive vrijednosti članovi ansambla Lindo predstavili su Bečanima golemo bogatstvo kulture i folklora naše domovine, narodne plesove i pjesme Dubrovnika i okolice te drugih dijelova Hrvatske."

U bečkom kazalištu Odeonu okupilo se tristotinjak gledatelja

Hrvatski veleposlanik u Austriji Gordan Bakota, zadivljen folklornim umijećem Linda i Kolo-Slavuja, rekao je: "Ovo je bila vrhunska promocija Hrvatske, samo tri mjeseca pred njezin ulazak u EU. Veliko hvala gradišćanskim Hrvatima koji su ne samo prepoznali i potpomogli promociju hrvatske kulture i tradicije u Austriji, nego i sami nastupili uvećavajući ovu folklornu svečanost." Dodao je i kako je dašak Dubrovnika i Dalmacije te drugih krajeva Hrvatske s predstavljenom tradicijom i narodnim običajima gradišćanskih Hrvata bila prava kulturna svečanost. Uz veleposlanika Bakotu, na koncertu je bila nazočna i ministrica savjetnica za kulturu u Veleposlanstvu RH u Beču dr. Zdenka Weber i upravo pristigla nova veleposlanica pri Misiji UN-a u Beču Dubravka Simonović.

U petak, 5. travnja, članovi ansambla Lindo posjetili su glavni grad pokrajine Gradišće, Željezo. Ondje su bili gosti i pokrajinskoj vladi gdje ih je na odličnome gradišćanskohrvatskom pozdravio i primio predsjednik Gradišćanskoga zemaljskog sabora Gerhard Steier. Također su bili gosti u regionalnome studi-

ju ORF-a (Austrijske radio-televizije), gdje je Dubrovčanima voditelj Redakcije za narodne grupe Fred Hergović objasnio zadaće i rad ovog studija. Nakon toga su razgledali predivni dvorac Estregházy, jednu od najpoznatijih znamenitosti grada Željeznoga (Eisenstadt). Uvečer su Lindovci bili gosti obitelji Klause i Gizele Čenar. Isto kao i večer prije toga u Hrvatskome centru u Beču, koja je uz druženje i pjevanje završila u ranim jutarnjim satima, petak je završio u divno uređenoj panonskoj gostionici "Školnikovih" (obitelj Čenar) u Dolnjoj Pulji u srednjem Gradišću. U subotnje jutro goste iz Dubrovnika ugostio je senior-šef uglednoga prijevoznog poduzeća Blagus, Paul Blagus.

U GRADIŠĆU I LINZU

U subotu, 6. travnja, FA Lindo nastupio je u kulturnom centru KUGA (= Kulturna zadruGA) u srednjogradišćanskome Velikome Borištofu (*Grosswarasdorf*). Mnogobrojnu publiku oduševio je predivni nastup gostiju iz Dubrovnika, a gradišćanski Hrvati divili su se ne samo odličnome vokalnomo, instrumentalnom

i plesnom nastupu Linda, nego i predivnim narodnim nošnjama iz različitih regija Hrvatske. Burni pljesak zadivljene publike bio je nagrada ovim izvođačima hrvatskoga narodnog dobra pod vodstvom Dubravke Sarić, kao i u pratnji Maje Mozare u ime Hrvatske matice iseljenika - ogranka Dubrovnik. U nedjelju, 7. travnja, i u Linzu je FA Lindo pokazao svoju najbolju stranu iako su članovi ovoga ansambla imali iza sebe već četiri naporna dana s nastupima i druženjima. Ali svaki je nastup izveden profesionalno i na najvišoj razini. Članovi Linda još će dugo pamtitu ovu turneju u Austriji. Svi oni koji su imali mogućnost vidjeti ih i uživati u njihovoj izvedbi, sigurno će dugo pamtitu folklorni nastup, raspjevane članove ovoga ansambla i prijateljsko druženja uz poznato domaće vino i panonsku večeru. Kako u Beču, tako i u Gradišću i Linzu mnogobrojna publika uživala je u izvedbama Linda i Dubrovčane nagradila burnim pljeskom.

NOVA SURADNJA I PRIJATELJSTVO

U ime organizatora gradišćanskih Hrvata posebnu zahvalu FA Lindu uputili su glavna tajnica Hrvatskoga centra u Beču Gabriela Novak-Karall i članovi domaćeg FA "Kolo-Slavuj", zatim Gizele Čenar, koja je bila zadužena za dolazak Linda u srednje Gradišće te Gerlinda Stern-Pauer, koja je kao predsjednica Kulturne zadruGE pozdravila goste iz Dubrovnika te ih predstavila gradišćanskoj publici.

Koliko će ostati gostovanje FA Linda u trajnoj uspomeni - vidjet ćemo! Svako se počeo graditi novi most koji seže ne samo do Pelješca, nego puno dalje - do Beča i Gradišća. A za to posebno treba zahvaliti izvođačima i odgovornima iz Dubrovnika, posebno zastupnicima hrvatskih udruuga u Austriji koji su omogućili ovu predivnu turneju FA Linda, o kojoj će se još dugo pričati i koja će se pamtitu među gradišćanskim Hrvatima u Austriji. ■

Prijem u hrvatskom veleposlanstvu u Beču

ENG The Lindo folklore ensemble of Dubrovnik toured Austria from April 2nd to 8th. The tour was sponsored by the Croatian Embassy in Vienna and co-organised by Lindo, the Dubrovnik branch office of the Croatian Heritage Foundation and a number of Croatian associations in Austria.

Blagi porast broja Hrvata u Mađarskoj

Iako je zabilježen blagi porast Hrvata s 26.774 osobe, što je 104,1% u odnosu na popis iz 2001. godine, s četvrtoga mjesta po brojčanosti pali su na peto mjesto. Prema navedenim podacima Hrvati čine 0,3 posto ukupnog pučanstva Mađarske

Tekst: Uredništvo (izvor Hrvatski glasnik)

Nedavno su objavljeni rezultati popisa stanovništva Republike Mađarske iz 2011. godine vezano uz narodnost i materinski jezik. Za razliku od mnogih europskih država gdje se postavlja samo jedno pitanje vezano uz narodnost (nacionalnu/etničku pripadnost), u Mađarskoj se odgovaralo na više pitanja: osim izravno na narodnost, po jedno pitanje odnosilo se na materinski jezik i na uporabu jezika u obiteljskome i u prijateljskome krugu. Broj narodnosnog pučanstva (pripadnika nacionalnih manjina) utvrđen je

zajedničkim ispitivanjem četiriju pitanja tako da se pripadnikom narodnosti smatra ona osoba koja je označila barem jedno od četiriju pitanja.

Ne čudi što je tim sustavom popisa pripadnika nacionalnih manjina njihov broj u Mađarskoj u odnosu na popis iz 2001. u većine porastao. Ukupan broj pripadnika narodnosti u Mađarskoj je 644.524, što je 6,5% ukupnog pučanstva odnosno 145% u odnosu na popis iz 2001. godine. I broj Hrvata je porastao, međutim ne znatno - samo 4,1%.

Kao i prije deset godina, najbrojnija narodnost i dalje su Cigani (315.583), što je u odnosu na broj iz 2001. godine 153,4%. Gotovo isti porast zabilježen je i u Nijemaca (185.696) u odnosu na 2001. godinu - 154,3% te su uvjerljivo zadržali drugo mjesto po brojčanosti. Posebno je znatan porast Rumunja (35.641) - 241,1% u odnosu na 2001.

Iako je, kako smo rekli, zabilježen blagi porast Hrvata s 26.774 osobe, što je 104,1% u odnosu na popis iz 2001. godine, s četvrtoga mjesta po brojčanosti pali su na peto mjesto. Prema navedenim podacima Hrvati čine 0,3 posto ukupnog pučanstva.

Usporedimo li podatke popisa pučanstva iz 2001. i 2011. godine prema materinskome jeziku i narodnosti, onda

Naselja s najvećim brojem Hrvata prema popisu iz 2011. (u zagradi broj Mađara)

1. MARTINCI	714 (523)
2. SERDAHEL	766 (652)
3. PETROVO SELO	792 (881)
4. SUMARTON	488 (678)
5. KOLJNOF	885 (1.780)
6. KERESTUR	488 (1.522)
7. DUŠNOK	540 (2.593)
8. MOHAČ	700 (15.002)
9. BAJA	764 (30.229)
10. PEČUH	1.922 (131.120)
11. BUDIMPEŠTA	2.186 (1.429.697)

možemo zaključiti da je broj Hrvata po materinskome jeziku pao s 14.326 na 13.716, a po narodnosti porastao s 15.597 na 23.561.

Na usporednim tablicama vidimo kako se podaci iz 2001. i 2011. godine mogu usporediti prema kategoriji "pripadnik narodnosti". Prema tome uočavamo kako je broj Hrvata s 25.730 (2001.) porastao na 26.774, što je samo 1.044 osoba više.

Ipak, možemo zaključiti da je prema kategoriji "pripadnik narodnosti" broj Hrvata u naseljima i županijama negdje više, a negdje manje porastao. Najviše Hrvata popisano je u Budimpešti i Pečuhu, odnosno u Baranjskoj županiji, a dva su naselja s hrvatskom većinom: Martinci u Podravini i Serdahel u Pomurju. ■

ENG According to the recently published data from the latest Hungarian census there has been a slight increase in the number of Croats living in that country, now standing at 26,774 people, up 4.1% from the 2001 census. Based on this data Croats make up 0.3% of the total population of Hungary.

Pet najvećih nacionalnih manjina u Mađarskoj prema materinskom jeziku i narodnosti

Narodnosti u Mađarskoj	Materinski jezik		Narodnost	
	2001.	2011.	2001.	2011.
Cigani (Romani, Beaš)	48 438	54 339	189 984	308 957
Hrvati	14 326	13 716	15 597	23 561
Nijemci	33 774	38 248	62 105	131 951
Rumunji	8 482	13 886	7 995	26 345
Slovaci	11 817	9 888	17 693	29 647

Pobjeda HDZ-a i Ruže Tomašić uz slab odaziv birača

U EU parlament ulaze Ruža Tomašić, Andrej Plenković, Dubravka Šuica, Davor Ivo Stier, Ivana Miletić i Zdravka Bušić (HDZ-HSP Ante Starčević-BUZ). Slijede kandidati s liste SDP-HNS-HSU-a – Tonino Picula, Biljana Borzan, Marino Baldini, Oleg Valjalo i Sandra Petrović Jakovina. Laburiste će predstavljati Nikola Vuljanić

Izlaznost birača
bila je vrlo niska

Tekst: Uredništvo Snimke: HINA

Prvi hrvatski izbori za EU parlament bili su u znaku pobjede koalicije predvođene HDZ-om, Ruže Tomašić – predsjednice HSP-a Ante Starčević s najviše pojedinačno osvojenih glasova i vrlo malom izlaznošću birača. Na izbore je izašlo samo 20,76 posto birača. Najviše mandata dobila je lista HDZ-HSP AS-BUZ s ukupno šest mandata. Kandidacijska lista SDP-HNS-HSU osvojila je pet, a Laburisti jedan mandat.

Zatupnici koji će prema ovim rezultatima ući u EU parlament s liste SDP-HNS-HSU su: Tonino Picula, Biljana Borzan, Marino Baldini, Oleg Valjalo, Sandra Petrović Jakovina.

S liste HDZ-HSP AS-BUZ: Dubravka Šuica, Andrej Plenković, Davor Ivo Stier, Ivana Maletić, Zdravka Bušić, Ruža Tomašić te laburist Nikola Vuljanić.

Koalicija predvođena HDZ-om najviše glasova dobila je u Šibensko-kninskoj, Zadarskoj, Vukovarsko-srijemskoj, Virovitičko-podravskoj, Splitsko-dalma-

tinskoj, Sisačko-moslavačkoj, Požeško-slavonskoj, Ličko-senjskoj, Karlovačkoj, Dubrovačko-neretvanskoj, Brodsko-posavskoj i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Koalicija SDP, HNS, HSU pobjedu je odnijela u Gradu Zagrebu, Zagrebačkoj, Krapinsko-zagorskoj, Varaždinskoj, Koprivničko-križevačkoj, Primorsko-goranskoj, Osječko-baranjskoj i Međimurskoj županiji.

Te dvije koalicije izborni prag od pet posto prošle su u Gradu Zagrebu i svim županijama. Slijede laburisti koji su prag prošli u 11 županija, HSS u sedam županija, koalicija HDSSB, HDSSD, Zeleni HR u pet, lista Ivana Jakovčića u dvije i HRAST – pokret za uspješnu Hrvatsku u jednoj županiji. Najviši postotak glasova po županijama dobila je HDZ-ova koalicijska lista kojoj je u Ličko-senjskoj županiji pripalo više od 52 posto. Ta lista dobila je više od 40 posto glasova još u osam županija. SDP-ova lista više od 40 posto glasova ima u tri županije. Više od 40 posto imala je još lista Ivana Jakovčića.

U Zagrebu, gdje je glasovalo najviše

Lista HDZ-HSP Ante Starčević-BUZ 32,86 % - 6 mandata

6. RUŽA TOMAŠIĆ **26,58%**
2. ANDREJ PLENKOVIĆ **15,41%**
1. DUBRAVKA ŠUICA **12,92%**
3. DAVOR IVO STIER **5,75%**
4. IVANA MALETIĆ **1,83%**
5. ZDRAVKA BUŠIĆ **1,68%**

Lista SDP-HNS-HSU 32,07 % - 5 mandata

1. TONINO PICULA **47,34%**
2. BILJANA BORZAN **7,5%**
3. MARINO BALDINI **0,69%**
4. OLEG VALJALO **0,57%**
5. SANDRA PETROVIĆ JAKOVINA **1,62%**

Hrvatski laburisti 5,77% - 1 mandat

1. NIKOLA VULJANIĆ **15,01%**

birača, uz izlaznost oko 32 posto, SDP s 37 posto glasova vodi ispred HDZ-ove koalicije za oko sedam posto, dok su treći laburisti s nešto više od 6,6 posto. Neočekivano četvrto mjesto u Zagrebu osvojio je Hrast. SDP vodi i u Splitu s 41 posto, dok je s nešto manjim postotkom (41 posto) HDZ najbolji u Splitsko-dalmatinskoj županiji. U Rijeci je, pak, SDP dobio više od 48 posto glasova, a HDZ gotovo 19 posto.

Najveća regionalna stranka, HDSSB, najviše je glasova očekivano dobila u Osijeku (22 posto), čime je osvojila drugo mjesto iza SDP-a s 31 posto. HDZ je u Osijeku treći s 21 posto. ■

ENG The first Croatian elections for EU parliament saw a coalition led by the CDU party take the majority of votes cast. Ruža Tomašić of the HSP Ante Starčević party took the most votes of any single candidate in an election round marked by very low voter turnout.

ENTUZIJAZAM KREATIVACA

Piše: Vesna Kukavica

Hrvatski tjedan kulture održava se ovih dana u Darmstadtu, čiji je organizator HSKNJ i Hrvatska katolička zajednica, dok su pokrovitelji grad domaćin, Veleposlanstvo RH u Njemačkoj, Državni ured za Hrvate izvan RH i Hrvatska matica iseljenika

Posljednjih dvadesetak godina Hrvatska je, od stjecanja slobode govora i neovisnosti, izložena i procesima kulturnih tranzicija. Slijedi nam dugo žučeno Unijino punopravno članstvo te, nakon 1. srpnja, integracija u suvremeni europski kulturni prostor dvadesetosmorice, koja se temelji na konceptu funkcionalne integracije. Hrvatska kultura postupno se oplemenjuje i apsorbira globalne kulturne utjecaje, što potiče vrijednosnu i kulturnu transformaciju na lokalnoj i nacionalnoj razini. Kad je u pitanju iseljeničtvo u europskim zemljama trebalo bi češće raspravljati o dostupnosti reprezentativnih uzoraka nacionalne kulture, kulturnoj hibridizaciji Europljana hrvatskih korijena ili reafirmaciji nove hrvatske autentičnosti. Drukčije okolnosti, jeftinija putovanja, nove tehnologije i Internet mijenjaju kontekst hrvatske kulture. Digitalno doba razvija novi tip kulturne kreativnosti, omogućavajući brzo širenje ideja i stilova. Kulturna identifikacija razvija se od reprezentacije do priznavanja različitih kulturnih identiteta, kao i prihvaćanja interkulturalne komunikacije. U globalnim okvirima nazočnost drugoga posve je prirodna, svjedoči nam polutisućljetno milijunsko hrvatsko iseljeničtvo na raznim meridijanima. U domovinskoj stvarnosti, pak, ova činjenica ogleda se u konfrontaciji s multikulturnim karakterom hrvatskoga društva (manjinske kulture) i u prihvaćanju interkulturalne komunikacije.

Ove godine mnogobrojne hrvatske zajednice diljem Staroga kontinenta, od Maribora do Londona, inicirale su niz kulturnih manifestacija čiji je program posvećen ulasku RH u EU.

Entuzijazam kreativaca, poput onih iz

hrvatske zajednice grada Darmstadta u partnerstvu s kulturnim djelatnicima te zapadnonjemačke metropole smještene u pokrajini Hessen, ostvario je niz inovacija u prezentaciji hrvatskih kulturnih sadržaja dostojnih divljenja, a u kojima publika uživa od 18. do 26. svibnja 2013. Hrvatski kulturni tjedan, koji producenti potpisuje vrijedni njemački Hrvat mr. sc. Edi Zelić, zamišljen je kao sedmodnevna manifestacija s raznorodnim sadržajem i to iz područja audiovizualnih umjetnosti i filma, književnosti, znanosti, kulturne baštine te društvenih aktivnosti poput simpozija o Hrvatskoj kao novoj članici EU-a. Program izvode, uz vrhunske umjetnike iz domovine poput filmskoga redatelja Arsena Antona Ostojića, stvaratelji hrvatskih korijena iz Njemačke kao što je književnica Jagoda Marinić, ali i naši znanstvenici s frankfurtskom adresom poput Ivana Đikića, člana Njemačke akademije Leopoldine. Ovaj program stoga odražava procese današnjice prisutne među našim migrantima, čiji će sadržaj nedvojbeno pridonijeti afirmaciji tolerancije, razumijevanja, solidarnosti i poticanja interkulturalne komunikacije.

S druge strane, proračunskim novcem Ministarstvo kulture RH s partnerima iz inozemstva priredilo je uspješno Festival hrvatske kulture u Francuskoj (Croatie, la voici!), zatim izdajamo sličan ovoproljetni projekt u Velikoj Britaniji u suradnji s Britansko-hrvatskim društvom, kao i aktualni festivalski projekt Kroatien Kreativ 2013 (Hrvatska kreativno 2013.) kojim se obilježava dobrodošlica Hrvatskoj u EU diljem Njemačke, zemlje koja će kao po-

sljednja, 27. članica, ratificirati hrvatski pristupni Ugovor 16. svibnja 2013.

Entuzijazam kreativaca iz iseljeničtva u aktualnoj krizi pokazuje se kao višestruka dobit u inovativnoj promidžbi naših interesa, pogotovo ako znamo primjerice da u 16 zemalja, od sadašnjih 27 članica Unije, živi oko 700.000 hrvatskih migranata, dok u ostalim državama Staroga kontinenta izvan EU, uz razvijenu Švicarsku i Norvešku, u jugoistočnom susjedstvu (Srbija, Kosovo, Makedonija, Crna Gora) živi oko 290.000 pripadnika hrvatskih manjinskih zajednica.

Kako stvari stoje iskustveno različite, multikulturalne, Europljane povezuju dva njima podjednako poznata i povijesno uvježbana programska pisma: prvo logičko-gramatičko i drugo znanstvenotehničko, objašnjava nam profesor emeritus Sveučilišta u Zagrebu Davor Rodin, dodavši kako im prvo omogućuje da izraze svoje nesvodive iskustvene razlike u formi svima razumljivoga logičkog argumenta o kojem se može demokratski odlučivati, dok im drugo omogućuje da niveliraju sve razlike snagom znanstvenotehničke nužnosti koja se ne obazire ni na logički ni na demokratski argument. Eurokracija i eurotehnokracija operira računski sa znanstvenim algoritmi, europski građani odnosno eurooptimisti i europesimisti s analogijama svakodnevnoga govora i njegovim logičkim argumentima, smatra Rodin. Komunikacija među zagovornicima ovih dvaju programskih pisama i različitim izvorima moći može se postići samo s pomoću prevođenja. No, prevođenje nikada neće biti potpuno i bez ostatka vjerno. Treba vidjeti koliko ćemo sudjelovati u europskom životu vlastitim inovacijama koje nudi Kreativna Europa, konferencija koju organizira Ministarstvo kulture u suradnji s Europskom komisijom ovih dana u Zagrebu, kako bi hrvatskoj javnosti zajednički predstavili novi program EU-a za kulturni, kreativni i audiovizualni sektor koji će od 1. siječnja 2014. godine naslijediti trenutni program Kultura 2007. – 2013. ■

ENG Over the past twenty years, since regaining freedom of speech and independence, Croatia has also seen a process of cultural transition. What follows now is accession to full EU membership and, as of July 1st, integration into the contemporary European cultural sphere, based on the concept of functional integration.

Sve bogatiji susreti Hrvata u Padovi

Kao i svake godine, vrhunac slavljeničkog okupljanja bila je svečana misa u Svetišću Leopolda Mandića. Misno slavlje predvodio je fra Šito Ćorić i fra Nikola Šantek, kojeg je nedavno zadužio padovanski biskup za službu u Hrvatskoj zajednici u Venetu

Svi sudionici na okupu nakon svečane mise

Napisala: **Ana Bedrina**

Hrvatska zajednica u talijanskoj pokrajini Venetu i Hrvatska matica iseljenika - podružnica Pula sedmi put su organizirali susretanje Hrvata u Padovi, u čast proslave blagdana sv. Leopolda Bogdana Mandića. Kulturno-umjetnički program i svečane mise održavale su se dva dana, 27. i 28. travnja, u Svetišću sv. Leopolda Mandića.

Uz svesrdnu pomoć i ljubazno gostoprimstvo domaćina kapucina u crkvi sv. Leopolda, u subotu 27. travnja održan je koncert hrvatske klapa "Chorus Croaticus" iz Berna u Švicarskoj te nastup fra Šimuna Šite Ćorića. Uz koncert bila je predstavljena i hrvatsko-talijanska knjiga Šimuna Šite Ćorića "Gli occhi colmi di terra" (*Oči pune zemlje*).

PRIVLAČNA MOĆ PADOVE

U svome govoru predsjednica Hrvatske zajednice u Venetu Dubravka Čolak rezimirala je sedmogodišnje okupljanje Hrvata prigodom blagdana hrvatskoga sveca Leopolda B. Mandića: "Sv. Leopold očito ima veliku privlačnu moć za hrvatski puk, a kako se u Padovi nalazi i sv. Antun, taj također omiljeni svetac u Hrvata, magnetska moć Padove je, izgleda, neodoljiva. Mi smo vrlo malena zajednica koja broji tek šezdesetak aktivnih ljudi. Stoga je organizacija ovakvog skupa zahtjevan pothvat. Naš mladi Marko Tokić nedavno je postavio na Internetu našu stranicu i uspio proširiti glas pa nam se već priključilo nekoliko obitelji iz susjednih gradova, a nadamo se da će ih ubuduće biti i puno više. Veliku pomoć imali smo od hrvatskih svećenika, a ove godine najviše nam je pomogao mladi

fratar Nikola Šantek, kao i samostan kapucina sv. Leopolda i konventualaca sv. Ante. Potporu imamo u padovanskom biskupu koji se preko organizacije *Migrantes* brine o svim nacionalnim skupinama, pa tako i o nama Hrvatima. Zahvaljujući njemu mi smo udomljeni u jednoj župi u centru grada, u neposrednoj blizini sv. Leopolda, što nam predstavlja onaj materijalni minimum da se imamo gdje okupljati. Uz skromnu financijsku pomoć Ministarstva vanjskih poslova RH, te veliki trud i dobrovoljni doprinosi naših članova, uz redovitu organizacijsku i financijsku potporu Ane Bedrine, voditeljice Hrvatske matice iseljenika - podružnice Pula, uspijevali smo ostvariti svake godine neki novi kulturni sadržaj."

Sljedećeg dana u nedjelju 28. travnja u jutarnjim satima dr. sc. Šimun Šito Ćorić održao je psihološko-teološko predavanje "Zavist - naša svagdanja muka i opterećenje" u bazilici sv. Antuna - aula *Studi Teologici*. U svome izlaganju prof.

Šito Ćorić i klapa Chorus Croaticus

Čorić podsjetio je sve nazočne da u svima nama postoji genetska klica zavisti, ali je možemo kontrolirati svojim odgovornim i pozitivnim ponašanjem prema samome sebi i prema drugima oko sebe te na neki način vladati klicom zavisti i biti pozitivna osoba u društvu. Na žalost, danas ima sve manje samokontrole i rada na samome sebi što pridonosi sve negativnijem ponašanju ljudi oko nas. Ovakva predavanja su mali doprinos edukaciji ponašanja pojedinca, koji svojim pozitivnim djelovanjem onda educira i druge u svojoj sredini. Predavanje prof. Čorića pobudilo je veliko zanimanje prisutnih slušatelja te se razvila plodna diskusija i razmjena mišljenja o ovoj važnoj tematici.

Nakon predavanja ponovno je nastupio vokalni ansambl "Chorus Croaticus" uz dalmatinske, domoljubne i duhovne pjesme, a pridružio im se i fra Šito s gitarom.

SVEČANA MISA

Kao i svake godine, vrhunac slavljeničkog okupljanja bila je svečana misa u 12.30 sati u Svetišću oca Leopolda Mandića. Misno slavlje predvodio je fra Šito Čorić i fra Nikola Šantek, kojeg je nedavno zadužio padovanski biskup za službu u Hrvatskoj zajednici u Venetu. Pjevani dio mise uveličao je ansambl "Chorus Croaticus", kojemu se pridružio i fra Šimun Šito Čorić svojim duhovnim skladbama. Na kraju mise domaćin gvardijan otac Flaviano zahvalio je izvođačima i svim Hrvatima na još jednom susretu i zamolio glazbenike fra Šitu i klapu da i sv. Leopoldu posvete jednu pjesmu.

Predstavljanje knjige Šite Čorića
"Gli occhi colmi di terra" (Oči pune zemlje)

Kao i svake godine i na Sedmome susretu Hrvata u Padovi nazočni su bili ugledni gosti iz diplomatskoga zbora RH u Italiji, veleposlanici Damir Grubiša iz Rima, Filip Vučak iz Vatikana, generalna konzulica iz Trsta Nevenka Grdinić, Damir Murković iz Trsta u ime Hrvatske zajednice i Saveza Hrvatskih zajednica u Italiji. U ime Državnoga ureda za Hrvate izvan RH došli su Dubravka Severinski i Žana Čorić te iz Hrvatske matice iseljenika Ana Bedrina, voditeljica podružnice u Puli. Na susret u čast svetome Leopoldu došli su autobusi i Hrvati iz Slovenije - iz Portoroža i Kopra te iz Hrvatske, iz Pule i Medulina. ■

ENG The Croatian community in the Italian region of Veneto and the Pula branch office of the Croatian Heritage Foundation played host to the seventh meeting of Croatians in Padua, celebrated along with St Leopold Bogdan Mandić feast day.

ISELJENIČKA VIJEST

30. OBLJETNICA BRATIMLJENJA DRUŠTVA PRIJATELJA DUBROVAČKE STARINE I DRUŠTVA "DUBROVNIK" IZ LIME

DUBROVNIK - Prije 30 godina, točnije 23. srpnja 1983. godine u palači Sponza u Dubrovniku, potpisana je Povelja o bratimljenju između Društva prijatelja dubrovačke starine (u daljnjem tekstu: DPDS) i iseljeničkog društva "Dubrovnik" iz Lime (Peru) čiji su članovi najvećim dijelom iseljenici i njihovi potomci iz Dubrovnika i s dubrovačkog područja. Svečanom činom potpisivanja Povelje (ručno ju je napisao na hrvatskome i španjolskome jeziku likovni autor Povelje, akademski slikar Ivo Grbić) nazočili su predsjednik DPDS-a Mato Kapović, a u ime iseljeničkog društva "Dubrovnik" Mirko Učević, te ostali članovi DPDS-a. Povelja sadrži sljedeći tekst: "Svečano potvrđujemo svoju odluku da nastavimo i pojačamo međusobnu suradnju za dobrobit i napredak starog i novog kraja, uvjereni da time pridonosimo razumijevanju, zbližavanju i miru među narodima."

U povodu navedenoga događaja prije 30 godina dana 19. travnja, u organizaciji Hrvatske matice iseljenika - Dubrovnik i Društva prijatelja dubrovačke starine, održana je prigodna svečanost u prostorijama DPDS-a s ciljem obilježavanja 30. obljetnice od uspostavljanja bratskih veza između DPDS-a i hrvatskih iseljenika, tj. članova društva "Dubrovnik" iz Lime (Peru). Svečanosti su nazočili: Denis Orlić - predsjednik DPDS-a, Niko Kapetanić - tajnik DPDS-a, Marko Burin - bivši predsjednik društva "Dubrovnik" u Limi, Maja Mozara - voditeljica Hrvatske matice iseljenika - Dubrovnik, Ivo Grbić - likovni autor Povelje, Damir Račić - član DPDS-a i inicijator obilježavanja obljetnice te još nekoliko članova DPDS-a. Dobrodošlicu Marku Burinu u prostorije DPDS-a poželio je Denis Orlić. Tom prigodom Burinu, predsjednik DPDS-a, uručio je nekoliko darova kao uspomenu na ovaj jubilej i njegov posjet DPDS-u. (Damir Račić)

Od Ognjene zemlje do Sjevernoga pola

Mnogi potomci Hrvata postigli su visoke položaje u Katoličkoj crkvi, ali nisu zaboravili odakle su potekli. Spomenimo, fra Berislav Ostojić župnik je u Buenos Airesu i član Franjevačke provincije svetoga Jeronima sa sjedištem u Zadru. Zatim, kardinal Estanislao Esteban Karlic iz Argentine i biskupi Alejandro Goic Karmelic i Tomislav Koljatic Maroevic iz Čilea te Blaise (Blaž) Cupich iz SAD-a...

Napisao: **Marijan Lipovac**

Izbor argentinskoga kardinala Jorzea Maria Bergoglia za novoga poglavara Katoličke crkve aktualizirao je temu o hrvatskim iseljenicima i njihovim potomcima koji obnašaju visoke položaje u crkvenoj hijerarhiji. Naravno, papa Franjo nije Hrvat niti ima hrvatske korijene, već je sin talijanskih iseljenika, ali odmah nakon njegova pojavljivanja u Loži blagoslova bazilike svetog Petra u Vatikanu mediji su objavili da mu je ispovjednik Hrvat fra Berislav Ostojić, župnik u Buenos Airesu i član Franjevačke provincije svetoga Jeronima sa sjedištem u Zadru.

Otkriveno je, međutim, i da je prije 30 godina ispovjednik sadašnjeg pape

bio Hrvat, isusovac Nikola Mihaljević (danas mu je više od 90 godina), koji je svojim skromnim životom utjecao na životni stil donedavnoga nadbiskupa Buenos Airesa kojem je biskupski red 1992. podijelio također jedan čovjek hrvatskog podrijetla, biskup Mercedesesa Emilio Ognenovic, sin Crnogorca i Hrvatice iz Dalmacije. Naravno, crnogorski mediji brzo su izvijestili da je novog papu zaređio Crnogorac, a hrvatski da je posrijedi bio Hrvat, stavljajući u drugi plan da je Ognenovic, uz apostolskog nuncija Ubalda Calabresija, zapravo bio Bergoglio suzareditelj jer je glavni zaređitelj bio tadašnji nadbiskup Buenos Airesa kardinal Antonio Qarracino.

U svakom slučaju, Ognenovic pripada među potomke hrvatskih iselje-

nika koji su uspjeli postići biskupsku čast. Rođen je 1923. u Ollavariji, a crnogorski mediji tvrde da je zapravo rođen na Cetinju, kao Milan Ognjenović, da se u Argentinu doselio kao dječak s ocem, nakon majčine smrti, a da se za svećenički poziv odlučio nakon što mu je umro i otac. Za svećenika je zaređen 1949., godine 1979. postaje pomoćni biskup u Bahiji Blanci, 1982. biskup Mercedesesa, a 1997. nadbiskup novoustrojene nadbiskupije Mercedes-Lujan. Umirovljen je 2000., a umro je 2011. Dvaput je posjetio Međugorje, a tijekom posjeta 2006. u izjavi za web stranicu međugorske župe izjavio je: "Ja ću podijeliti svoje osobno uvjerenje sa svojom braćom biskupima Biskupske konferencije Argentine, a također s našim kardinalom

mons. Bergogliom, koji je bio jako sretan kad sam mu rekao da idem u Međugorje.” Ta Ognenoviceva izjava danas se citira kao naznaka da bi papa Franjo mogao priznati autentičnost ukazanja Majke Božje u Međugorju.

Fra Berislav Ostojić u ožujku je u razgovoru za Glas Koncila rekao da je Ognenovic prerekao daljnji tijek života kardinala Bergolia i da je često govorio: “Bergoglio će biti jednog dana papa i promijenit će mnoge stvari u Crkvi na dobro jer je vrlo inteligentan i poznaje puno toga, a živi evanđelje.”

KARDINAL ESTANISLAO ESTEBAN KARLIC (STANISLAV STJEPAN KARLIĆ)

Veze pape Franje s Hrvatima tu ne prestaju jer još je jedan sin hrvatskih iseljenika visoko rangiran u crkvenoj hijerarhiji u Argentini. Štoviše, od svih Hrvata izvan Hrvatske on je postigao najveću čast i postao kardinal. To je Estanislao Esteban Karlic (Stanislav Stjepan Karlić) koji je kao umirovljenik 2007. imenovan kardinalom, ali već tada nije imao pravo birati papu jer je imao više od 80 godina. Rođen je 1926. u Olivi, a roditelji Ivan i Milka u Argentinu su stigli iz Grižana kraj Novoga Vinodolskog. Teologiju je studirao u Rimu na Sveučilištu Gregorijani, za svećenika je zaređen 1954., godine 1977. imenovan je pomoćnim biskupom Cordobe, 1983. postaje nadbiskup-koadjutor nadbiskupije Paraná, a 1986. nadbiskup. Umirovljen je 2003. U dva mandata, od 1996. do 2002., bio je predsjednik Argentinske biskupske konferencije. Hrvatsku i svoj rod-

ni kraj posjetio je 2008., a iste godine u Hrvatskoj crkvi svetog Jeronima u Rimu predvodio je misu za Stepinčevo. Kardinal Karlic ne govori hrvatski, ali rado je s hrvatskim medijima podijelio dojmove o novome papi. “Poznajem papu Franju još iz vremena kada je on bio svećenik pa dalje kada je postao biskup, pa kardinal i sada papa. Puno je to godina, tko će ih zbrojiti. Iako ne živimo u istome gradu, istinski smo prijatelji i dosta smo bliski. Vidimo se često po različitim sastancima, na biskupskim sjednicama koje budu dva puta godišnje i u ostalim dugim prilikama, kada god smo mi biskupi uključeni”, izjavio je Karlic za Slobodnu Dalmaciju. Iako nije sudjelovao u konklavi, boravio je u Rimu tijekom kardinalskih kongregacija koje joj pretihode, kao i na oproštaju od pape Benedikta XVI., a sudeći prema izjavi novoga pape koju je fra Berislav Ostojić prenio Glasu Koncila, Karlic se u Rimu osjeća više kod kuće nego on. Kardinal Bergoglio je, naime, znao reći: “Kad ja moram ići u Rim, tri dana prije ne mogu spavati, a kad Karlic, koji je stariji od mene 11 godina, ide u Rim, on ide kao ja na kilometar udaljenosti.”

U susjednom Čileu tri su biskupa Hrvata, a sva trojica podrijetlom su s Brača i barem dio života obnašala su dužnost pomoćnoga biskupa u Concepciónu.

BISKUP ALEJANDRO GOIC KARMELIC

Alejandro Goic Karmelic rođen je 1940., otac mu je iz Praznica, a majka iz Bola. Služio je u pet biskupija, a upravljao je s njih četiri. Još prije nego što je postao

biskup, od 1974. do 1979. kao vikar vodio je biskupiju Punta Arenas. Zatim je 1979. postao pomoćni biskup nadbiskupije Concepción, koju je kao administrator vodio od 1988. do 1989. Za biskupa ga je osobno zaređio papa Ivan Pavao II. u Vatikanu. Od 1991. bio je pomoćni biskup biskupije Talca, od 1994. biskup je u Osornu, a od 2004. upravlja biskupijom Rancaguom. Od 2004. do 2010. bio je predsjednik Čileanske biskupske konferencije. Poznat je po svome zalaganju za socijalnu pravdu, a zbog suprotstavljanja diktaturi Augusta Pinocheta bio je prozvan “crvenim biskupom”. Hrvatsku, točnije otok Brač, posjetio je u prosincu 2009. kad je izjavio da su mu ljubav prema vjeri i domovini usadili roditelji. “U našoj se kući govorio hrvatski jezik s bračkim naglaskom. Žao mi je što nisam još više i pravilnije naučio hrvatski jezik. Moji roditelji puno su mi pričali o Braču i Hrvatskoj. Ono što se usiše s majčinim mlijekom teško se zaboravlja. Dolazak u domovinu mojih roditelja čini me neobično sretnim i uzbuđenim”, rekao je Karmelic koji je kao gimnazijalac nastupao za nogometni klub “Sokol”, a priznao je i da je u velikoj nevolji kad igrajru reprezentacije Čilea i Hrvatske jer ga srce vuče na obje strane.

BISKUP TOMISLAV KOLJATIC MAROEVIC

I Tomislavu Koljaticu Maroevicu, rođene 1955., otac je iz Praznica, a majka iz Staroga Grada na Hvaru. Pomoćni biskup u Concepciónu bio je od 1997. do 2003. kad je preuzeo upravu nad biskupijom Linares.

BISKUP PEDRO OSSANDÓN BULJEVIC

Pedro Ossandón Buljevic, rođen 1957., po ocu je Čileanac, a po majci Hrvat iz Bračanin. Pomoćni biskup u Concepciónu postao je 2008.

BISKUP GERARD ANTUN ŽERDIN

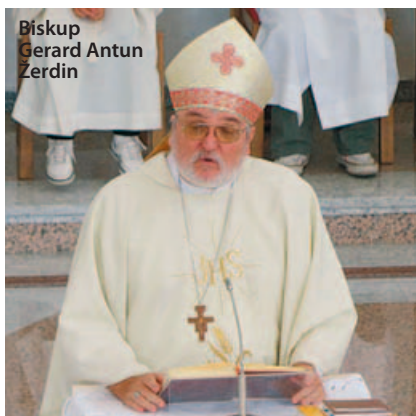
Još je jedan Hrvat među južnoameričkim biskupima, ali on nije klasični iseljenik jer je na Zeleni kontinent otišao kao misionar. To je Gerard Antun Žerdin koji je od 2003. apostolski vikar biskupije San Ramón u Peruu. Rođen je 1950. u Lendavi u Sloveniji, a materinski jezik mu je, kako sam kaže, mađarski. Djetinjstvo je proveo u Subotici, a školovao se u

Kardinal Estanislao Esteban Karlic (Stanislav Stjepan Karlić)

Biskup Alejandro Goic Karmelic

Biskup
Gerard Antun
Zerdin

Samoboru i Zagrebu i član je Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. U Peru je otišao 1975. kao misionar, a posebnu brigu vodio je o indijanskim plemenima koji žive u amazonskoj prašumi te je na njihov jezik preveo i liturgijske knjige. Od peruanskih biskupa hrvatskoga podrijetla je i Jorge Pedro Carrión Pavlich, rođen 1950., od 2000. biskup biskupije Puno.

U Latinskoj Americi hrvatski iseljenici već tradicionalno zauzimaju ugledne položaje u svim područjima, od politike i gospodarstva do kulture.

BISKUP VLADIMIRO BORIC

Hrvatskog podrijetla bio je i prvi biskup Punta Arenasa, od 1949. do 1973., Vladimiro Boric Crnosija, podrijetlom s Ugljana...

BISKUP BLAISE (BLAŽ) CUPICH

... no u SAD-u prvi Hrvat postao je biskup tek 1998. Te je godine biskup Rapid Cityja u Južnoj Dakoti postao Blaise (Blaz) Cupich, rođen 1949. u Omahi u Nebraski, podrijetlom iz okolice Karlovca i Varaždina.

BISKUP BERISLAV GRGIĆ

Iako nije riječ o iseljeniku nego o misionaru, vrijedi istaknuti da se od 2008. Hrvat nalazi i na čelu najsjevernije katoličke biskupije, prelature sa sjedištem u norveškome gradu Tromsøu, a koja obuhvaća i područje oko Sjevernoga pola. Riječ je o Berislavu Grgiću, svećeniku Banja-lučke biskupije, rođenome 1960., koji u Norveškoj djeluje od 1996. kao dušobrižnik za iseljene Hrvate. Područje njegova

pastoralnog rada površine 175.618 četvornih kilometara (kao tri i pol Hrvatske) iznimno je zahtjevno pa je tako u medijima zabilježeno da je 2010. posjetio otočje Svalbard kako bi na otvorenome, na temperaturi od minus 20 stupnjeva služio misu za Poljake koji rade u tamošnjoj polarnoj istraživačkoj postaji, pri čemu su okupljenima društvo činila i dva polarna medvjeda.

Hrvate kao biskupe tako možemo naći od Ognjene zemlje nadomak Južnoga pola pa sve do Sjevernoga pola, među narodima različite vjere, kulture, tradicije i mentaliteta. To svjedoči o univerzalnome karakteru Katoličke crkve koja obuhvaća sve narode svijeta i u kojoj nitko ne bi smio biti stranac, ali još više govori o tegobnoj povijesti koja je Hrvate raspršila diljem globusa. ■

Biskup
Berislav Grgić

ENG The descendants of many Croatian emigrants have attained high-ranking posts in the Catholic Church and not forgotten their roots in the process. Some of these people are Cardinal Estanislao Esteban Karlic of Argentina, bishops Alejandro Goic Karmelic and Tomislav Koljatic Marovic of Chile, and Blaise (Blaz) Cupich in the USA.

U HMI PROMOVIRANA KNJIGA 'ŽIVJETI NEGDJE DRUGDJE'

ZAGREB - U Hrvatskoj matici iseljenika 7. svibnja svečano je predstavljena knjiga pod nazivom Živjeti negdje drugdje, autora dr. sc. Marka Lukende. Pred velikim brojem nazočnih o knjizi su tom prigodom govorili: mr. sc. Marin Knezović, ravnatelj HMI, dr. sc. Josip Jurčević s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar i autor. U ime nakladnika HKM Beč govorio je mons. Ilija Vrdoljak,

te autentični svjedok vremena - mons. Stjepan Pavić. Predstavljanje je vodila Vesna Kukavica, voditeljica Odjela za nakladništvo HMI.

Povijest svih hrvatskih društava u Beču istražio je filolog dr. sc. Marko Lukenda, nekadašnji bečki student, suosnivač raznih udruga i svjedok njihovih uspona i padova. Prikupljenu građu objavio je u knjizi pod naslovom Živjeti negdje

drugdje, koju je 2012. objelodanila Hrvatska katolička misija iz Beča. Time su napokon dostupni podaci o djelovanju svih naših udruga, koje su Hrvati osnivali u glavnom gradu Austrije posljednjih 90 godina.

Podsjetimo, u Beču su dio svog života proveli mnogi hrvatski intelektualci poput J. Jelačića, Lj. Gaja, I. Mažuranića, J. J. Strossmayera, J. Dobrile, F. Račkoga, V. Jagića, I. Meštrovića, R. Katičića i drugih.

Većina današnjih bečkih Hrvata, kojih ondje ima oko 35.000, doselila se u glavni grad Austrije u drugoj polovici 20. stoljeća, uglavnom kao ekonomska emigracija. Život u novoj sredini potaknuo ih je da se udružuju radi ostvarenja svojih kulturnih i društvenih interesa, poput brojnih vrijednih pripadnika hrvatske autohtone manjine – gradišćanskih Hrvata, čije kulturne tragove u samom Beču pratimo gotovo pola tisućljeća. (Željka Lešić)

Kontinuitet i kvaliteta Blistave noći

Ovacijama je završena ovogodišnja *Blistava noć klasike* u dvorcu Charlottenburgu. I organizator, Savez hrvatskih društava Berlina, i glazbenici pokazali su kako svako novo izdanje odiše nečim novim i vrijednim pamćenja

Napisala i snimila: **Sonja Breljak**

P ravim ovacijama završena je ovogodišnja *Blistava noć klasike* u dvorcu Charlottenburgu. I organizator i glazbenici pokazali su 21. travnja kako svako novo izdanje odiše nečim novim, svježim i kako iz svakoga prošlog svi zajedno nauče štošta kako bi ono novo, buduće izdanje, bilo još bolje i uspješnije.

Izvršno se predstavila pijanistica Senka Branković koja je bila prva na programu večeri, kako solo izvedbom Papandopulova "Studija No 1", tako i kao klavirska pratnja ostalim sudionicima, opernim pjevačima. Ivan Lovrić Caparin pjevao je Wagnera, Dobronića i Lisinskog, dok je u duetu s Mihaelom Cuento pjevao Mozartov "La ci darem la mano".

Mladi tenor Goran Cah izveo je skladbu Čajkovskog "Kuda kuda", zatim i Donizettijevu "Quento a bella", a u duetu s Esther Puzak i ariju iz Verdijeve "Traviate". Predivna je bila Esther Puzak u izvedbama Straussa, Raymonda, Verdija. Publika je burno pozdravila Ukrajinca Ilyu Kurteva, čije će izvedbe na bajanu (akord harmonika) ostati zapamćene.

U tako pozitivnom ugođaju prošao je i nastup djevojaka iz Duedena. Najmlađi sudionik koncerta bio je gitarist Mario Raič. Mario studira gitaru u Kasselu, a za ovu prigodu je iz Poljske, jer Mario je tamo rođen, došla njegova prva učiteljica gitare.

Posebno ističemo nastup Adria ansambla, kvinteta koji je za ovu prigodu stigao iz Osnabrückea. Zaslugom naše violiničice, Ane Kirchmayer Wonnemann, ovaj kvintet bavi se i hrvatskim skladateljima te je i ovom prigodom izveo dva stavka Borisa Papandopula.

Bio je ovo iznimno lijep i kvalitetan kulturni događaj koji treba pažljivo i uporno njegovati. Da će tako i biti potvrđuju i završne riječi predsjednika Ivana Bitunjca. - Zahvaljujem izvođačima i svima koji su radili na organizaciji. Što reći na kraju, nego - vidimo se dogodine na sedmoj Blistavoj noći klasike!

Na kraju koncerta folkloršice su u pletenoj košari s bojama hrvatske zastave unijele cvijeće za sve glazbenike. Cvijet zahvalnosti darovan je i Elizabeti Kopic, rizničarki Saveza, koja samozatajno i vrijedno radi na organizaciji Blistave noći klasike. Program večeri vodili su Sonja Breljak i Mijo Marić.

Koncertu su, uz ostale, nazočili i veleposlanik RH u Njemačkoj dr. Miro Kovač, predstavnik Veleposlanstva BiH, ministrica savjetnica Davorka Samardžija, predstavnik Veleposlanstva Republike Mađarske Kata Dorottya Udvarhelyi, zamjenik gradonačelnika općine Wilmersdorf Charlottenburg Klaus Dieter Gröhler te Anke Pötzeld, općinska povjerenica za partnerstvo gradova, zatim voditelj HKM Berlin fra Petar Čirko sa subračom, sponzori, medijski pokrovitelji, predstavnici društava i udruženja, prijatelji i gosti.

Organizator, Savez hrvatskih društava Berlina, može biti ponosan na ostvareni kontinuitet i kvalitetu Blistave noći klasike nakon šest izdanja. Bravo! Sad je pravo vrijeme za razmišljanje o sedmom izdanju! ■

ENG This year's Brilliant Night of Classics at Charlottenburg castle near Berlin closed to ovations. Both the event organiser, the Federation of Croatian Associations of Berlin, and the musicians showed that each year offers something new and memorable.

Hoćemo li znati iskoristiti svjetsku pozornost?

Ako je suditi po ozbiljnosti kojom se pristupa obilježavanju našeg ulaska u EU, i te kako imamo pravo za zabrinutost, a svi oni koji svojim talentima, znanjem i vještinama fasciniraju kreativni svijet mogli bi se malo i zasramiti zemlje koju su ponosno predstavljali

Napisao: **Božo Skoko**

I malo pragmatični mladenci mjesecima, a neki i godinu dana unaprijed, imaju razrađen plan svoje svadbe – kako će izgledati svečanost, gdje će se okupiti uzvanici, što će jesti te tko će im pjevati. E, sad, zamislite državu pred kojom se za 40-ak dana nalazi najvažniji događaj od njezina međunarodnog priznanja, koji bi trebao okupiti najveće europske i svjetske uglednike, a ona nema pojma ni kako će to obilježiti, ni što će gostima ponuditi. Jasno, riječ je o ulasku Hrvatske u svojevrzni poligamijski brak s 27 europskih država u sklopu Europske unije. To je nedvojbeno povijesna prekretnica, kakvima se svjedoči obično jedanput u životu. Koliko god voljeli ili mrzili Europsku uniju, činjenica je da smo nakon mnogobrojnih prepreka dogurali i do statusa punopravne članice te da će se nakon dugo vremena cjelokupna svjetska pozornost fokusirati samo na jednu zemlju.

ŠLAMPAMO ILI KREATIVNO?

Podsjetimo, susjedna Slovenija svjetla pozornice morala je dijeliti s čak devet drugih tranzicijskih država koje su 2004. postale članice EU-a. A s obzirom na to da je ulazak nove članice jedina dobra vijest koja nakon dugo vremena stiže iz Bruxellesa (opterećenog krizama, ali i sve glasnijim namjerama nekih država da napuste tu zajednicu), očito će globalni mediji imati puno posla da kažu svijetu tko je Hrvatska, zašto je zaslužila članstvo te što će Hrvati donijeti u EU. Isto tako, nema dvojbe kako će te ljetne nedjelje 30. lipnja i dan poslije, kad sve po-

staje službeno, Hrvatska biti udarna tema na svim europskim televizijama. Takvu pozornost ne mogu platiti ni države bogatije od naše. Ali da bismo imali koristi od te pozornosti, svijetu bismo morali odaslati jedinstvenu, upečatljivu i nadasve atraktivnu priču o nama samima.

Međutim, pita li se itko u hrvatskoj Vladi kakvu će to sliku svjetske televizije emitirati iz Hrvatske? Hoćemo li im ponuditi protokolarna rukovanja s Markova trga, koncert klasične glazbe

na Jelačiću i stereotipni vatromet ili ćemo iskoristiti ovaj povijesni događaj da im pokažemo raznovrsnost naše kulturne i povijesne baštine, šarm mora i otoka u to doba godine i naše najtalentiranije izvođače!? Hoćemo li taj događaj odraditi onako šlampavo kako obično obilježavamo Dan državnosti ili ćemo unijeti dozu kreativnosti i inovativnosti kako bismo pokazali svijetu da Hrvati stoljećima igraju u prvoj ligi, kako u znanosti, tako i u umjetnosti!? Ako je

suditi po ozbiljnosti kojom naša Vlada pristupa ovom događaju, i te kako imamo pravo za zabrinutost, a svi oni koji svojim talentima, znanjem i vještinama fasciniraju kreativni svijet mogli bi se malo i zasramiti zemlje koju su ponosno predstavljali. Naime, nakon mjeseci iščekivanja da se konačno započne s organizacijom, na čelu odbora je postavljen, ni manje ni više, već premijerov šef kabineta Tomislav Saucha. Dok su druge europske države ovaj iznimno zahtjevnii zadatak povjeravale vrsnim "event menadžerima", ljudima s golemim iskustvom u promociji nacionalnoga identiteta i međunarodnim organizacijskim sposobnostima, izgleda da će se ovaj mladi SDP-ovac morati baviti organizacijom toga međunarodnog spektakla između premijerovih protokolarnih posjeta i dogovaranja radnih ručaka. Navodno je tek nedavno sastavljen popis uzvanika, iako strani diplomati već mjesecima požuruju hrvatske državne institucije da se konačno izjasne trebaju li njihovi premijeri i predsjednici rezervirati posjet Zagrebu i što ih ovdje očekuje. Po novinama čitamo kako Vlada još uvijek traži redatelja ceremonije budući da su oni koji imaju iskustva s takvim događajima navodno odbili angažman kad su shvatili kako politika uskogrudno i stereotipno zamišlja taj događaj te koliko se boji bilo kakve kreativnosti.

KORIŠTENJE KREATIVNE INDUSTRIJE

Žalosno je kako naše državne institucije nemaju znanja, sluha ni smisla za korištenje hrvatske kreativne industrije, a ponajprije popularne kulture u stvaranju imidža Hrvatske u svijetu. Možda je netko od odgovornih gledao otvorenje Olimpijskih igara u Londonu, koje su bile školski primjer kako cijelom svijetu na atraktivan način "prodati" svoju kulturu i povijest. Simpatično su podsjetili kako je njihova nacija darovala svijetu Beatlese, Stonea, Freddyja Mercuryja i Davida Bowiea, ali i Mr. Beana, Jamesa Bonda, Mary Poppins i Harryja Pottera. Bilo je ondje mjesta i za Davida Beckhama, ali i kraljicu Elizabetu, koja je unatoč svojim konzervativnim stajalištima dopustila da se poigraju s njezinim likom u sceni s agentom 007. Baš me zanima hoće li u ceremoniji predstavljanja Hrvatske svojim budućim susjedima biti mjesta za

primjerice Nikolu Teslu, Ruđera Boškovića, Marka Marulića ili, pak, besmrtnog Šegrtu Hlapića koji ovih dana slavi stotu obljetnicu rođenja. Hoće li nam svirati inozemni filharmoničari inozemne skladatelje ili će svoje mjesto u svečanosti pronaći možda Sorkočević, Lisinski, Zajc, Gotovac ili Papandopulo? Hoćemo li uspjeti pokazati nešto od svoga znanja pa goste možda provozati u ekološki prihvatljivome električnom automobilu ili će ovaj događaj građanima ostati zapamćen uglavnom po blokadama prometa po zagrebačkim ulicama zbog inozemnih gostiju?

PREZENTIRATI NAPREDNU I KREATIVNU HRVATSKU

Vrijeme je da shvatimo kako je kreativna industrija jedan od najvećih izvoznih proizvoda uspješnih država te konačno prezentiramo naprednu i kreativnu Hrvatsku ne samo našim gostima, već i stanovnicima europskih država. Zašto onda u europske prijestolnice masovnije ne šaljemo naše klappe, umjetnike, književnike, dizajnere i filmaše, a u Zagreb ne pozovemo predstavnike njihove kreativne industrije, koji bi nam nedvojbeno htjeli pokazati komadić Europe u koju ulazimo? Tko je odgovoran što se tih dana na svim europskim javnim televizijama neće vrtjeti hrvatski filmovi i dokumentarci o našoj povijesti, prirodi i kulturi, a na radijskim postajama svirati hrvatska glazba? Možda će se netko u Vladi pozvati na krizu i besparicu. Ali, na žalost, češće je problem u bezidejnosti

sti, lijenosti i nestručnosti, nego u novcima. Ne dvojim da se puno toga moglo odraditi potpuno besplatno u bilateralnim odnosima i da bi se mnogi umjetnici odazvali samo da su dobili priliku. A kad smo već kod novca, vrijedi podsjetiti kako se u Zagrebu upravo održava velebna Picassova izložba. *Nema veće izložbe i ljepšeg načina kojim ćemo obilježiti ulazak Hrvatske u Europu od izložbe Picassa u Zagrebu* – svojedobno je izjavila ravnateljica Klovličevih dvora Marina Viculin. Ne želim polemizirati trebamo li baš Picassom obilježavati naš ulazak u EU, ali imajući u vidu aktualnu krizu i činjenicu da ova izložba košta više od milijun i pol eura, s pravom se nameće pitanje - koliko smo izložbi hrvatskih umjetnika ili, pak, koncerata hrvatskih skladatelja i izvođača mogli organizirati za taj novac?

Naš Lado, Zagrebačka filharmonija, mladi čelisti Šulić i Hauser, proslavljeni pijanist Ivo Pogorelić, Maksim Mrvica ili naše klappe mogli su obići pola Europe i tako pokazati naše kulturne dosege. No, to je ipak prezahtjevno za našu Vladu koja očito ne zna što je javna diplomacija i koja stereotipno razmišlja o tome kako će 1. srpnja otvoriti šampanjac i samozadovoljno nazdraviti europskim kolegama, dok će se narod valjda uz pivo veseliti na gradskim trgovima. O našim umjetnicima i stručnjacima, velikanima, kulturnoj i povijesnoj baštini, našem nacionalnom ponosu i neiskorištenim mogućnostima državne promocije očito nikog nije briga. ■

ENG Will we make the most of the focus of global attention on July 1st when Croatia accedes to full European Union membership? Judging by the way the event is being approached our concerns are justified.

Dijalog baštine i suvremenosti

Na svečanom otvorenju kipar Kovačić rekao je da je zagrebačka retrospektivna izložba za njega najsvečaniji čin te da je radio "vođen ljubavlju prema Stvoritelju, ljepoti stvorenoga i domovini"

Napisala: **Vesna Kukavica**

Prvi cjeloviti prikaz četiri desetljeća kiparskoga stvaralaštva donosi retrospektivna izložba akademskoga kipara Kuzme Kovačića, koja je otvorena 24. travnja u zagrebačkoj Modernoj galeriji, čiji zanimljivi postav možemo razgledati do 2. lipnja. Retrospektiva prikazuje više od stotinu Kovačićevih skulptura, instalacija i reljefa, koje je studiozno izabrao likovni kritičar Milan Bešlić. Sažimajući kiparevo plodno stvaralaštvo ova izložba upućuje na začudne morfološke mutacije u koherentnom stilu, istaknula je ravnateljica Moderne galerije Biserka Rauter Plančić, koja uz Bešlića supotpisuje Kovačićevu retrospektivu. Pokazuje se da je Kovačić izgradio kiparski izričaj na dualističkom načelu nadahnutoga dijaloga baštine i suvremenosti, što je trajni biljeg i temeljna odlika Kovačićeva stvaralaštva, kako profanoga, tako i sakralnoga opusa. Po-

Spomenik
papi Ivanu
Pavlu II.,
1996.

Spomenik dr. Franji
Tuđmanu, 2001.

Spomenik fra Pavlu Vučkoviću, 2005.

nosna što je baš Moderna galerija priredila Kovačićevu izložbu, Rauter Plančić rekla je da izložba uz likovno-stvaralački ima i određeni kulturološki i humanistički značaj za obnovu duhovnosti u kiparstvu i afirmaciju njezinih suvremenih idioma te za prepoznatljivost hrvatske

likovne umjetnosti u europskome i globalnome okruženju.

VJEŠT U SVIM KIPARSKIM DISCIPLINAMA

Kovačićev umjetnički pristup temelji se na prepoznavanju individualnoga u

odnosu na tradicijske vrijednosti te na iskustvu velikih osobnosti suvremene hrvatske skulpture, kao što su Šime Vulas, Marija Ujević-Galetović, Dušan Džamonja i drugi, a posebice Branko Ružić i Ivan Kožarić, istaknuo je likovni kritičar Milan Bešlić, dodavši kako je Kova-

Monografija slavnoga kipara

Monografiju *Kuzma Kovačić* autora Milana Bešlića objavila je ugledna zagrebačka nakladnička kuća AGM, promovirajući je ovih dana uz retrospektivnu izložbu u Modernoj galeriji. Dvojezična hrvatsko-engleska monografija, čija je građa raspoređena na 356 stranica velikog formata, sastoji se od pet preglednih cjelina i mnoštva izvrsnih ilustracija. Uz kipara Kovačića i kritičara Bešlića, o monografiji su govorili u ime nakladnika direktor Božo Čović i akademik Radoslav Tomić, te ravnateljica Moderne galerije Biserka Rauter Plančić. Ističući kako je Kovačićev rad uvjetovan njegovom vezom uz rodni otok Hvar, akademik Tomić rekao je da se hvarska "mekoća morske pučine te blagost zalazaka i jasnoća svitanja" mogu prepoznati u magičnoj formi Kovačićeve skulpture koja je prisutna od ranih kiparevih početaka do danas. Ocijenivši da Kovačićeva prisnost i sljubljenost s morem i hvarskim pejzažom predstavlja drugu dimenziju njegova umjetničkoga rada, Tomić je istaknuo i važnost hvarske katedrale i kazališta za Kovačićevo

umjetničko stvaralaštvo. "Na malome prostoru Hvara Kovačić je upoznao ne samo ljepotu mora i pitomost krajolika u kojem se odgajao, već i duhovnu dimenziju koja je bitno utjecala na njegovu skulpturu", rekao je Tomić, ocjenjujući monografiju velikim doprinosom našoj likovnosti.

Monografija *Kuzma Kovačić* koncipirana je kao sinteza višedesetljetnoga kipareva rada na području spomeničke, osobito portretne plastike na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće, istaknuvši da su etičnost i duhovnost one vrline koje krase kiparevu prirodu i u potpunosti obilježavaju njegovo djelo. Da je cijelog života nastojao utjeloviti vjeru u kiparskoj umjetnosti istaknuo je i sam kipar Kovačić zahvalivši autoru monografije i izdavaču na opsežnoj i lijepoj monografiji. U monografiji su prikazani svi Kovačićevi radovi (skulpture, reljefi, skice, makete i studije, medalje, kovani novci i drugo). Kronološkim redom navedene su izložbe te bogata biografija, uključujući nagrade i priznanja.

Barbara Domančić i Kuzma Kovačić na izložbi Kovačić-Rončević u Galeriji Vladimir Nazor, Zagreb, 1977. (gore) i Kipareva obitelj (supruga Barbara, Kuzma, kći Petra i sin Vinko, prvopričesnik), Split, 1989. (desno)

čić nazvao Ružica svojim učiteljem. Nedvojbeno se može reći, zaključuje Bešlić, da je od Kožarića baštiniio "ludički odnos prema tvorivima, koristeći gotovo pedeset različitih materijala".

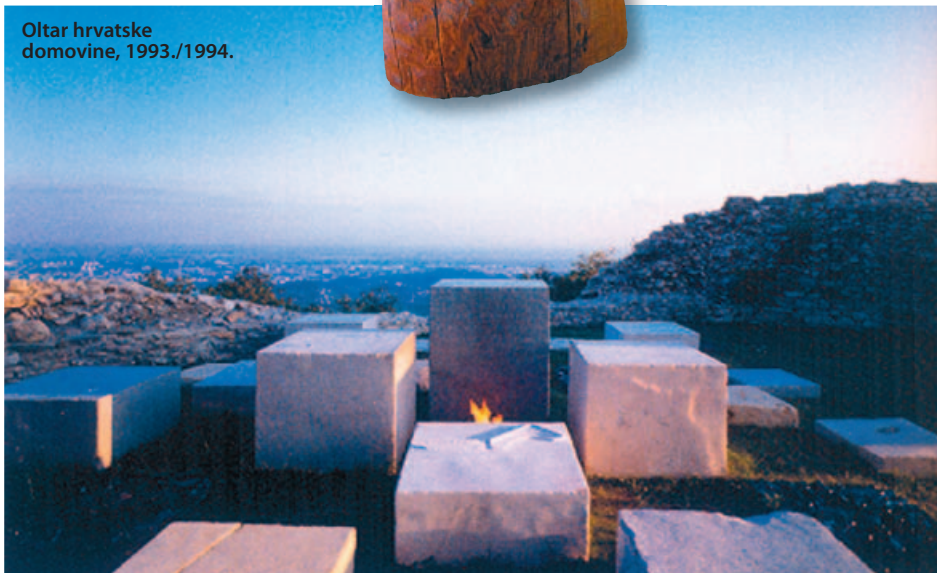
Obraćajući se nazočnima na svečanom otvorenju kipar Kovačić rekao je da je zagrebačka retrospektivna izložba za njega najsvečaniji čin te se nada da će posjetitelji u njegovim skulpturama i drugim djelima prepoznati što ga je vodilo u njegovu bavl-

ljenju kiparstvom. "To je", nastavio je Kovačić poetično, "utjelovljena *tajna* kojoj sam davno povjerovao, obavijena svjetlom umjetnosti, nastojeći da se ta tajna očituje i u kiparstvu." Posvjedočio je da je radio "vođen ljubavlju prema Stvoritelju, ljepoti stvorenoga i domovini".

Akademski kipar Kuzma Kovačić (61), rođeni Hvaranin sa splitskom adresom, slavni

Sretni blagdani, 1993. Obojeno drvo

Oltar hrvatske domovine, 1993./1994.

Spomenik hrvatskoj slobodi u Čapljini, 2002./2003.

je hrvatski kipar, mislilac i profesor na Umjetničkoj akademiji Sveučilišta u Splitu. Otkad je 1976. diplomirao kiparstvo u Zagrebu i usavršavao se u Veneciji, izlagao je na četrdesetak samostalnih izložbi i mnogobrojnim skupnim izložbama u domovini i inozemstvu. Vješt je u svim kiparskim disciplinama, a djela mu se nalaze u najznačajnijim galerijama i muzejima u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te u Vatikanu. Autor je mnogobrojnih spomenika i javnih skulptura te sakralnih djela, kao što su: *Vratnice* i *Oltar* hvarske katedrale, *Oltar hrvatske domovine* na Medvedgradu ponad Zagreba, Spomenik papi Ivanu Pavlu II. u Selcima na Braču, Spomenik dr. Franji Tuđmanu u Škabrnji, Spomenik Antunu pl. Mihanoviću u Gatima iznad Omiša, Spomenik fra Pavlu Vučkoviću u Sinju te, uz mnoge druge, Oltarni reljef *Vječne proslave* u crkvi Sv. Mati Slobode u Zagrebu. Autor je optjecajnih hrvatskih kovanica kune i lipe. Za člana suradnika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izabran je 2012. godine.

Ovaj hvarski kipar nositelj je mnogobrojnih nacionalnih odličja i strukovnih nagrada. Nedvojbeno, kipar Kuzma Kovačić ide u red priznatijih hrvatskih umjetnika današnjice. ■

ENG A retrospective exhibition of academy-educated sculptor Kuzma Kovačić presents the first ever comprehensive overview of four decades of creative work. The show opened at Zagreb's Modern Gallery on April 24th and runs through to June 2nd of 2013.

Jurjevsko druženje uz tamburice

Domaćini proslave od 1950. godine su Omladinski tamburaški zbor "St. George" i odsjek 354 HBZ. Tijekom 63-godišnjeg razdoblja pružili su našem narodu i prijateljima puno duševnog zadovoljstva otimajući zaboravu običaje rodnoga kraja svojih djedova i pradjedova

Napisao i snimio: **Franjo Bertović**

Blagdan Jurjeva i ove godine proslavljen je u mnogim hrvatskim zajednicama sjevernoameričkoga kontinenta. Posebno je bilo svečano i veselo u Cokeburgu, mjestu jugozapadno od Pittsburgha. Tu se već tradicionalno održava proslava prema pučkim običajima ogulinskoga kraja. Domaćini proslave od 1950. godine su Omladinski tamburaški zbor "St. George" i odsjek 354 HBZ. Tijekom 63-godišnjeg razdoblja pružili su našem narodu i prijateljima puno duševnog zadovoljstva otimajući zaboravu običaje rodnoga kraja svojih djedova i pradjedova. Ovdje se okuplja nekoliko naraštaja naših hrvatskih potomaka koji njeguju kulturu svog naroda, a posebno tamburašku i folklornu baštinu. Uz tu ljubav i odanost svome rodu stekli su mnoge prijatelje koji putuju i na stotine kilometara da bi nazočili ovako veličanstvenome slavlju. Jedni od njih su članovi Društva Ogulin odsjeka 530 Hrvatske bratske zajednice iz St. Thomasa u kanadskoj provinciji Ontariju. Naime, ove godine bilo je to njihovo 23. putovanje i dolazak u Cokeburg. U posljednje vrijeme rado im se pridružuju i drugi članovi Zajednice u Ontariju tako da "autobus zajedničarstva" ima nekoliko postaja na kojima pokupi putnike.

Blagdanu sv. Jurja prethodio je Godišnji koncert zbora "St. George". Ovogodišnji gost koncerta bilo je "Kolo klub Marijan" iz Steeltona (PA) pod ravnanjem Marije (Krpan) Kuren i Richarda Vukmanića. Izveli su pjesme i plesove hrvatske manjine iz Slovačke. Domaćini su nastupili folklorom iz Ogulina i Slunja, a u završnici iz Slavonije.

Na mladima svijet ostaje

Školu kola i tamburice u Cokeburgu vode Marlene Lukeitch-Kochis, Bernadette Luketich-Sikaras, Dannel Kochis i Derek Hohn. Nastava i probe održavaju se svakog utorka na večer za odrasle te petkom na večer za djecu, i to tijekom cijele godine. Sve je strogo profesionalno. Probe traju oko dva sata, a prije nastupa i puno više. Nitko ne posustaje, a roditelji strpljivo čekaju završetak rada. Mjesta ima za sve naraštaje i mnogi roditelji dovode djecu kako bi naučili svirati žičane instrumente, pjevati naše pjesme i igrati kola. Često dolaze djeca drugih nacija jer im se sviđa tamburaška glazba i hrvatski melos. Ne iznenađuje stoga da dijete španjolskog ili talijanskog podrijetla, pa čak i indijskog, svira tamburicu. Roditelji pomažu u pripremi narodnih nošnji i pri drugim poslovima vezanim uz nastupe i putovanja. Samo za ovogodišnji koncert trebalo je pripremiti i izglacati oko 75 narodnih nošnji, a to je zahtjevan posao. Na čelu zbora je predsjednik roditeljske organizacije Ted Šebetich.

Proslava blagdana nastavljena je u nedjelju procesijom i sv. misom u podružnoj crkvi Ave Maria u Bentleyvillu nedaleko od Cokeburga. Zatim je uslijedila zabava i druženje prema našim starim hrvatskim običajima uz dobru hrvatsku kuhinju i glazbu. U dvodnevnom slavlju u Hrvatskome domu "St. George" u Cokeburgu svirali su pittsburški "Trubaduri", ženski sastav "Šarena" iz Clevelanda (OH), "Zabava" iz Pittsburgha te Mary i Steve Šiljevinac – duet iz Hamiltona u Ontariju. A uz tako slavne sastave u Americi pjesme i plesa bilo je u izobilju. ■

Zastave na čelu Jurjevske procesije

ENG St George Feast Day was again celebrated among numerous Croatian communities in North America. It was particularly festive and joyful in Cokeburg, a town to the southwest of Pittsburgh.

Otišao je dobri duh slovačkih Hrvata

Pater Takač bio je čovjek dugog, burnog i zanimljivog života, proganjan od oba totalitarizma, fašizma i komunizma, ali uvijek je ostao vjeran Katoličkoj crkvi, svojoj domovini Slovačkoj i hrvatskoj manjini u toj zemlji kojoj je s ponosom pripadao

Pater Ferdo Takač (1920.–2013.)

Napisao: **Marijan Lipovac**

Otišao je dobri duh slovačkih Hrvata i tkalac hrvatsko-slovačkog zajedništva i prijateljstva. Svećenik isusovac Ferdinand Takač preminuo je 6. travnja 2013. u bolnici u Bratislavi u 93. godini života, a pokopan je 10. travnja u Hrvatskome Grobu u kojem je i rođen 27. lipnja 1920.

Zadušnicu u župnoj crkvi Krista Kralja i sprovod na mjesnome groblju predvodio je pomoćni bratislavski biskup Jozef Hal'ko uz sudjelovanje još dvadesetak svećenika. Hrvatsku je na sprovodu predstavljao veleposlanik u Slovačkoj Jakša Muljačić, zajedno s opunomoćenom ministricom Ankicom Vlašić. Uz

mnoge Takačeve prijatelje te stanovnike Hrvatskoga Groba i ostalih hrvatskih sela u Slovačkoj (Devinsko Novo Selo, Čunovo i Hrvatski Jandrof), nazočni su bili i predsjednik Hrvatskoga kulturnog saveza u Slovačkoj Radovan Janković i potpredsjednica Udruge građana hrvatske narodnosti u Češkoj Lenka Kopřivová.

VELIKE ZASLUGE

Pater Ferdo Takač, kako su ga najčešće zvali u Hrvatskoj, bio je čovjek dugog, burnog i zanimljivog života, proganjan od oba totalitarizma, fašizma i komunizma, ali uvijek je ostao vjeran Katoličkoj crkvi, svojoj domovini Slovačkoj i hrvatskoj manjini u toj zemlji kojoj je s ponosom pripadao. "Radim od jutra do večeri. A što bih drugo radio kad me goni ljubav prema Isusu, hrvatskome narodu i ovim ostacima ostataka", rekao je Takač

2007. u razgovoru s novinarima iz Hrvatske u vrijeme kada je radio na svojim autobiografskim zapisima koji su objavljeni i na slovačkome i na hrvatskome.

To su knjige: "Uzničke uspomene Hrvata isusovca za komunizma u Slovačkoj" (Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Matica slovačka Zagreb i Nova stvarnost, Zagreb, 2006.), "Voljeti ljude naučio me život" (Matica slovačka Zagreb i Nova stvarnost, Zagreb, 2008.), "Život ma naučil mať ľudí rád. Váženské spomienky slovenského Chorváta jezuitu" (Dobrá kniha, Trnava, 2008.), "Sága môjho rodu" (Emauz, Čadca, 2009.), "Tamo daleko, daleko – od mora" (Matica slovačka Zagreb, Zagreb, 2011.) i "Tam daleko od mora" (Obec Chorvátsky Grob, 2012.). Velike su Takačeve zasluge za hrvatsku leksikografiju i za očuvanje jezika slovačkih Hrvata i njegovo proučavanje.

Uručenie priznanja od Kulturnog saveza Hrvata u Slovačkoj

Takačevo rodno selo Hrvatski Grob prije stotinjak godina

Narodne nošnje Hrvatskog Groba

Još 1999. u Zagrebu mu je objavljen "Slovačko-hrvatski rječnik" (u izdanju Školske knjige) na kojem je radio 12 godina, a 2004. "Rječnik sela Hrvatski Grob. Horvatsko-hrvatsko-slovački rječnik sa slovačko-horvatskim i hrvatsko-horvatskim indeksom" (suautor Mijo Lončarić, izdao Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje), za kojeg je građu skupljao još od mladosti. U prvome rječniku na 708 stranica obrađuje oko 50.000 riječi i fraza te donosi pregled hrvatske i slovačke gramatike, dok drugi rječnik ima 8.000 natuknica i 423 stranice i nakon "Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimškog rječnika" (objavljenog 1991. na 842 stranice) najbogatiji je rječnik Hrvata izvan Hrvatske.

RAZMIŠLJAO O POLITIČKOJ KARIJERI

Ferdo Takač rodio se u seljačkoj obitelji kao drugi od četvero djece Martina Takača i supruge Justine, rođene Ivčić. Slovački oblik njegova prezimena glasi Takáč, što na mađarskome znači tkalac i ako se pogleda Takačev rad na zbližavanju hrvatskoga i slovačkoga naroda te povezivanju Hrvata u Slovačkoj s Hrvatskom, u tome ima puno simbolike.

Službeni oblik Takačeva imena glasi Ferdiš jer, kako je objasnio, njegov otac nije znao za oblik Ferdinand. Bio je ponosan što jedini u Slovačkoj nosi takvo "poetsko ime". Pučku školu pohađao je u Senecu, a gimnaziju u Bratislavi. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata kao stipendist vlade NDH studirao je pravo u Zagrebu, a u Slovačku se vratio 1944. zbog majčine smrti.

U mladosti je Takač razmišljao o političkoj karijeri. Još kao srednjoškolac zanimao se za politiku pa prvi politički govor drži u dobi od 18 godina, a pot-

kraj rata zarobio ga je Gestapo i samo ga je Hitlerov poraz spasio od odvođenja u logor u Njemačkoj. Nakon rata bio je aktivan u Demokratskoj stranci i postao novinar u njezinu glasilu "Čas". Pisao je članke antikomunističkoga sadržaja o stanju u Čehoslovačkoj, izvještavao sa suđenja predsjedniku proosovinske slovačke države Jozefu Tisu, kao i sa suđenja četničkom vođi Draži Mihailoviću u Beogradu 1946. Te godine pisao je i o suđenju zagrebačkome nadbiskupu Alojziju Stepincu (kojeg je želio i intervjuirati) i u tadašnjoj Čehoslovačkoj širio glas o njegovoj nedužnosti i lažnim optužbama. Stepinca je Takač osobno upoznao 1942. kad ga je pozvao u posjet svome rodnome Hrvatskom Grobu kako bi posvetio obnovljenu župnu crkvu, što se zbog rata nije ostvarilo (tek je 1970. Hrvatski Grob posjetio zagrebački pomoćni biskup Josip Salač, a 1999. Stepinčev nasljednik Josip Bozanić), a 1998. za Slovačku televiziju simultano je pre-

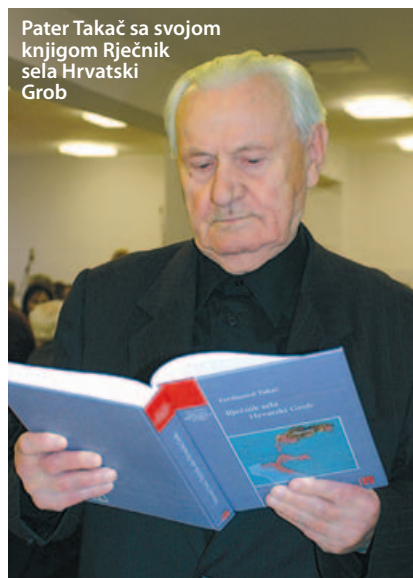
vodio Stepinčevu beatifikaciju. Nakon 1945. Takač je bio suradnik hrvatskoga svećenika Stjepana Tomislava Poglajena koji je slovačke katolike organizirao u manje skupine i pripremao za nadolazeću komunističku diktaturu. Na slovački je preveo najznačajnije Poglajenovo djelo "Temeljni obrisi ljudskog poretka".

ZA KRALJEVSTVO KRISTOVO NA ZEMLJI

Nakon dolaska komunista na vlast u Čehoslovačkoj 1948., nesuđeni političar Takač ulazi u Družbu Isusovu. "Već u srednjoj školi srce me vuklo u politiku, a Bog me povukao ne u borbu za samostalnu Slovačku, nego za Kraljevstvo Kristovo na zemlji", napisao je u svojim uspomenama. Kao isusovac našao se na meti komunističkog režima koji se odlučio obračunati sa slovačkim svećenstvom.

U "barbarskoj noći" 14. travnja 1950. uhićen je zajedno s ostalim isusovcima i odveden u koncentracijski logor, gdje je radio na gradnji brane. Nakon logora zaposlio se u tvornici gume i projektom zavodu kao knjižničar, no potajno je studirao teologiju. Za svećenika ga je 1955. tajno zaređio biskup Ján Chryzostom Korec, danas kardinal. Ponovno je uhićen i zatvoren u istu ćeliju bratislavskoga zatvora gdje ga je prije zatvorio Gestapo. Ondje je na zidu našao svoj deset godina stari zapis, stihove slovačko-češkog pjesnika Jána Kollára: "Samo je onaj zaslužio slobodu tko zna poštovati svaku slobodu."

"Tebe zapire svaki režim", rekao je kasnije Takaču njegov stariji brat Jano. "A kakva je razlika med nima?", odgovorio mu je Ferdo Takač. U Pragu je osuđen zbog veleizdaje na osam godina zatvora, a kaznu je izdržavao radeći u rudniku ugljena i brusionici stakla. Na slobodu je

Pater Takač sa svojom knjigom Rječnik sela Hrvatski Grob

Misa zadušnica u
Hrvatskom Grobu

pušten 1960. i do 1968. tajno je djelovao kao svećenik, radeći istodobno kao pravljatelj dizala u Bratislavi. To je za svećenike u Čehoslovačkoj u doba komunističkoga progona Crkve bila uobičajena situacija tako da je današnji praški nadbiskup kardinal Dominik Duka radio kao crtač u Škodi, a njegov prethodnik kardinal Miloslav Vlk kao perač prozora, i to u godinama neposredno prije Baršunaste revolucije.

NIJE MOGAO U HRVATSKU

U doba Praškog proljeća Takač je od 1968. do 1970. radio kao novinar u Katoličkim novinama u Bratislavi, a zatim je 18 godina bio duhovnik u samostanu časničkih sestara u Slatinki. Nakon toga je do 1992. bio duhovnik u samostanu franjevkina u Báci, a do 2006. djelovao je u isusovačkome centru za duhovne vježbe u Piešťanima. Posljednje godine života proveo je u isusovačkoj rezidenciji u Ivanka pri Dunaji kraj Bratislave.

Sve do pada komunističkoga režima Takač nije mogao posjetiti Hrvatsku za koju su ga vezale lijepe uspomene iz mladosti, a nakon dolaska slobode često je navraćao u Zagreb, gdje je posebno surađivao s hrvatskim isusovcima i Maticom slovačkom i objavljivao knjige. Na slovački je, pak, prevodio djela hrvatskih autora, uglavnom duhovno-ga sadržaja, ukupno 36 knjiga. Takač je

2001. dobio prvi počasni doktorat Filozofskoga fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu, a prvi hrvatski predsjednik Franjo Tuđman odlikovao ga je 1998. zbog njegova djelovanja na području kulture i doprinosa hrvatsko-slovačkim odnosima Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića.

U Hrvatskoj je Takač bio doživljavan kao najistaknutiji predstavnik slovačkih Hrvata i kao simbol njihove izdržljivosti i upornosti da sačuvaju svoj identitet. Mladim generacijama svojih sunarodnjaka, kojih prema službenim podacima ima tek 890, u naslijeđe može ostaviti svoje dvije omiljene rečenice: "Krv nije voda, a žile nisu špagi" te "Sramovao bih se doći grobu svoje majke ako bih se sramovao za svoj hrvatski jezik". Autor prvoga citata je slovački svećenik hrvatskog podrijetla Ferdinand Juriga po kojem je i dobio ime, a drugoga gradišćanski Hrvat Štefan László, prvi biskup Željeznoga, od 1960. do 1993.

Takač je bio jedini preostali hrvatski svećenik u Slovačkoj koji je Hrvatima slavio mise na njihovu gradišćanskohrvatskome jeziku. Do 2010. služio je mise i moravskim Hrvatima na njihovu "kiritofu" u Jevišovki u Češkoj. Tu

se simbolički zatvarao Takačev životni krug – u mladosti je kao novinar pisao o progonima moravskih Hrvata iz njihovih sela, a šest desetljeća kasnije posjećivao ih je kao svećenik na njihovu godišnjem okupljanju.

'NAPRAVIO BIH SVE ISTO!'

Pripadao je generaciji svećenika srednje Europe koja se školovala i djelovala u vrijeme komunističkih progona i koja je tek u starosti dobila priliku za slobodno obavljanje svećeničke službe. U svoje nepune 93 godine doživio je vladavinu čak devetorice papa, među kojima je bio i njegov vršnjak blaženi Ivan Pavao II. i njegov isusovački subrat papa Franjo.

U razgovoru za *Večernji list* 2001. Takač je na pitanje bi li nešto promijenio u svome životu odgovorio: "Napravio bih sve isto! Ništa ne bih propustio. Kada sam stupio u Družbu Isusovu, nikada nisam bio u iskušenjima da odem, toga me Bog čuvao. Za mene vjera, narodnost i jezik idu skupa. I za vrijeme Domovinskoga rata branio sam one kojima pripadam po srcu i po duši. Nije lako biti daleko. Svojedobno sam u Saboru rekao: '1550. smo otišli, a sada smo se vratili!'" Ljudi koji su ga imali prilike upoznati pamtit će ga po jednostavnom, ali dostojanstvenom držanju, iznimnoj fotogeničnosti, po izvrsnom pamćenju zгода iz svoga dugog života i sposobnosti da u razgovoru zahvati mnogobrojne teme od, kako kažu njegovi slovački prijatelji, velikomoravskoga kneza Svatopluka do sadašnjega slovačkog premijera Roberta Fica.

Iako je bio svećenik, rado se sjećao svojih druženja s hrvatskim djevojkama tijekom studija u Zagrebu, ali u sjećanju su mu ipak najviše ostali blaženi Alojzije Stepinac i veliki prijatelj Slovačke i slovačkih Hrvata Josip Andrić, čije ime danas nosi glavni trg u Hrvatskome Grobu.

Na tamošnjem groblju od 10. travnja 2013. počiva i najpoznatiji "Horvatan" Ferdo Takač koji je svojim zalaganjem za očuvanje identiteta slovačkih Hrvata dao golem doprinos da njegovo rodno selo ne postane "hrvatski grob" u doslovnome smislu, u kojem bi na Hrvate podsjećali samo nadgrobni spomenici. ■

ENG The "good spirit" of the Croatian community in Slovakia and a key force in Croatian-Slovakian unity and friendship has left us. Jesuit priest Ferdinand Takač died April 6th at a hospital in Bratislava in the 93rd year of his life and was laid to rest on April 10th.

Učenici njeguju materinski jezik u igrokazima

Glumački dio Susreta malih kazališnih družina otvorila je grupa učenika iz Züricha i Klotena koji su odjeveni u živopisne narodne nošnje izveli igrokaz *Kameni svatovi* i uprizorili priču o nesretnoj i zabranjenoj ljubavi između mlinareva sina i lijepe, siromašne Janje

Napisala: **Helena Hrman** Snimio: **Ivan Ivić**

U Freienbachu je održan Sedmi susret malih kazališnih družina učenika hrvatske dopunske nastave u Švicarskoj. Na pozornici je uz glumu, recitacije i pjesme oživjela hrvatska riječ te je još jedanput istaknut značaj njegovanja materinskog jezika. Susret je započeo intoniranjem hrvatske himne, a otvorila ga je koordinatorica hrvatske nastave u Švicarskoj Konfederaciji Gordana Kešina. Nazočne je pozdravio predsjednik Upravnog odbora Udruge roditelja Mirko Marković i predstavnik Hrvatskih katoličkih misija u Švicarskoj fra Rade Vukšić. Pozdravnu riječ održao je i konzul Igor Surdich te voditelj Dječjega dramskog studija Sinjskoga pučkog kazališta Željko Viculin, koji su za tu prigodu doputovali iz Hrvatske.

Glumački dio Susreta malih kazališnih družina otvorila je grupa učenika iz Züricha i Klotena koji su odjeveni u živopisne narodne nošnje izveli igrokaz *Kameni svatovi* i uprizorili priču o nesretnoj i zabranjenoj ljubavi između mlinareva sina i lijepe, siromašne Janje. Njih je za nastup pripremila učiteljica Božena Alebić. Nakon njih nastupili su učenici iz Interlakena pod vodstvom učiteljice Jelene Horvat, a izveli su igrokaz *Zaboravljiva kruška*.

Uslijedio je Reumatični kišobran učenika iz Nussbaumena pod vodstvom učiteljice Agneze Jerković Pavlić. Učenice iz Chura i Landquarta, predvođene učiteljicom Darijom Matijašević, izvele su igrokaz *Lov na zmaja*. Svoje mjesto na kazališnim susretima našla je i Crvenkapica, u izvedbi učenika iz Sarnena i pod vodstvom učiteljice Tamare Benčić.

Da Drvo ima srce pokazali su učenici

iz Wohlena koje je za tu prigodu pripremila učiteljica Ana Šebo, ispričavši nam toplu priču o iskonskoj čovjekovoj potrebi povratka prirodi.

Oduvijek su nas učili da je šutnja zlato, no može li se ova misao upotrijebiti baš u svakoj situaciji i u svakom vremenu? U suprotno nas je uvjerio igrokaz *Šutnja* nije zlato koji su izvele učenice srednje škole Dietikon pod vodstvom učiteljice Kristine Rimac. Susrete su zatvorile Ekološke priče učenika iz Dietikona koje je za nastup pripremila učiteljica Diana Foro.

Između izvođenja pojedinih igrokaza nastupili su učenici hrvatske nastave te se iskazali u recitacijama (Anja Huwiler, Ivan Ljutić i Dorian Kovačević), pjevanju (Tatjana Ivanović) i sviranju na gitari (Ivan Grubišić).

Nakon igrokaza naših učenika usli-

jedio je nastup gostiju iz Hrvatske. Dječji dramski studio Sinjskoga pučkog kazališta izveo je kazališnu predstavu *Jaje lutilica*, u koju su se uključili i naši mali učenici iz Horgena, i izazvao simpatije svih nazočnih.

Nakon glumačkoga dijela, prosudbena komisija iznijela je svoj sud o izvedenim igrokazima. U prosudbenoj komisiji bili su: učiteljica Nives Juraga Kovačev, gošća iz Hrvatske i autorica knjiga za djecu, slikar i pisac iz Liechtensteina Vlado Franjević te učiteljica Vesna Dunatov.

U sklopu Susreta ostvarena je i izložba *Portret mog učitelja*. Učenici su imali zadatak nacrtati svoga učitelja ili učiteljicu. Odabrani portreti bili su izloženi u dvorani u Freienbachu, a slikar Vlado Franjević odabrao je tri najbolja rada te ih nagradio svojim grafikama. Nagrađene portrete nacrtali su Lidia i Dorian Kovačević, Gabriela Jurkić i Sara Patljak. ■

ENG The seventh meeting of theatre troupes of pupils attending Croatian language supplementary instruction in Switzerland was staged in Freienbach. The plays, recitals and songs presented brought the Croatian language to life on the stage and once again emphasised the significance of nurturing the mother tongue.

U KELKHEIMU GOSTOVAO ZBOR MLADIH IZ MÜNCHENA

NJEMAČKA - Zbor mladih iz Hrvatske katoličke misije (HKM) München gostovao je u nedjelju Dobroga pastira, 21. travnja, u pratnji svojih voditelja, u Hrvatskoj katoličkoj župi Main-Taunus/Hochtaunus sa sjedištem u Kelkheimu. Večer ranije dio njih je sudjelovao na 26. biblijskoj olimpijadi, održanoj u Hesenstammu kraj Offenbacha, nakon čega su ih udomile obitelji te gosto-

ljubive hrvatske župe. Svečano misno slavlje u crkvi sv. Dionizija predvodio je voditelj HKM München fra Boris Čarić u suslavlju s dušobrižnikom iz te misije fra Filipom Mimicom i domaćim župnikom fra Marinkom Vukmanom. Sve je na početku pozdravio fra Marinko iskazavši radost zbog gostovanja toga dobro uvježbanoga zbora u HKŽ Main-Taunus/Hochtaunus.

O. Čarić podsjetio je u propovijedi kako je Isus Krist kao dobri pastir, onaj koji svoje stado okuplja i štiti te se raduje povratku zalutalih. Ujedno je izrazio zahvalnost vjernicima iz te hrvatske župe na prihvaćanju članova zbora u svoje domove na prenoćište.

Zbor je svojim pjevanjem i sviranjem uvećao misno slavlje te je na kraju misnog slavlja izveo kraći koncert, koji je nekoliko puta popraćen velikim pljeskom okupljenih. Zbor vodi s. Nikolina Bilić koja je ujedno i svirala, a zborom je ravnala Marlene Priskić.

Na kraju je fra Marinko čestitao mladima iz te župe na osvojenome drugom i trećemu mjestu na 26. biblijskoj olimpijadi. Treba podsjetiti kako je iz te župe na Olimpijadi sudjelovalo pet ekipa. Drugo mjesto osvojila je II. ekipa Main-Taunus/Hochtaunus, a treće V. ekipa Main-Taunus/Hochtaunus te je mladima iz svoje župe koji su sudjelovali na Olimpijadi obećao u znak zahvalnosti i postignutog uspjeha putovanje u London.

Posebno je zahvalio s. Magdaleni Višić na pripremi mladih za Olimpijadu. (Adolf Polegubić)

PRVA KNJIGA O STEPINCU NAPISANA NA ŠPANJOLSKOME

ARGENTINA - Uskoro se očekuje izlazak iz tiska prve knjige o blaženome Alojziju Stepincu na španjolskome jeziku pod naslovom "El cardenal Stepinac – El coraje de la fidelidad" (*Kardinal Stepinac – Hrabrost vjernosti*) autorice Carmen Vrljičak, istaknute argentinske Hrvatice. Ova poznata hrvatska književnica i novinarka iz Buenos Airesa kaže kako je puno knjiga objavljeno o kardinalu Stepincu otkako je Hrvatska slobodna, no nijedna na španjolskome jeziku, tako da je golemo španjolsko govorno područje nedovoljno upoznato s tim velikim hrvatskim blaženikom. "Moja obitelj snažno je povezana sa Stepincem. Odrasla sam s njegovom slikom koja je bila na vidnome mjestu izložena u našoj obiteljskoj kući. Dva važna događaja u našoj obitelji izravno su vezana uz bl. Stepinca. Naime, biskup je moje roditelje vjenčao 1942., a također je krstio moga najstarijeg brata Juricu." Poticaj da se prihvati, kako kaže, vrlo zahtjevnog posla pisanja prve knjige na španjolskome o Stepincu bio je kad je

u časopisu "Blaženi Alojzije Stepinac" prije nekoliko godina ugledala dotad neviđenu fotografiju na kojoj je uz nadbiskupa zapazila svoju majku Miru, koja je bila čelnica katoličke djevojačke organizacije Križarica.

Počela je prvo prikupljati građu. Tim povodom studijski je boravila više puta u Zagrebu, Krašiću i Lepoglavi. Usko je surađivala s mons. Jurjem Bateljom, postulatorom za proglašenjem svetim bl. Stepinca, koji je napisao predgovor knjizi. "Proučavajući život blaženika ostala sam zadivljena njegovim likom i djelom. Mučila sam se pri pisanju jer mnoge njegove vrline teško je riječima opisati. Od osoba važnih u Stepinčevu životu posebno me se dojmila njegova majka i krašićki župnik Vraneković koji je nadbiskupa udomio dok je bio u kućnome pritvoru i pomagao mu nositi križ kao pravi Šimun Cirenac. Meni kao vjernici pisanje ove knjige iznimno je puno značilo", kaže autorica koja je dosad objavila 11 knjiga, od toga tri koje se bave hrvatskim temama. (Hrvoje Salopek)

Pobjednik Mile Herceg iz Stuttgarta

Voditelji Slavica Novosel i Martin Miletić objavili su kako je treće mjesto stručnog žirija i sate pjevanja osvojio Chris Brane s DJ Cromagom za izvedbu "Srce vatreno", dok je druga bila Vlatka Linarić iz Kölna za iznimnu izvedbu pjesme Ivane Marić

Apsolutni pobjednik Mile Herceg iz Stuttgarta

Svi izvođači na pozornici

Napisao i snimio: **Edi Zelić**

Peto izdanje popularnoga pjevačkog natjecanja "Mikrofon je vaš" (MVJ) održano je u Hrvatskoj katoličkoj zajednici Ludwigsburgu. U dvorani Bürgersaal u Tammu ukupno dvanaest natjecatelja pokazalo je svoje pjevačko i glazbeno umijeće. Uz mnogobrojne ostale programske točke, pjesme i nastupe publika se i ove godine odlično zabavila.

Voditelji programa na pozornici bili su Slavica Novosel i Martin Miletić. U ime organizatora goste je pozdravio fra Ante Maleš. Nakon pozdravne riječi generalnoga konzula u Stuttgartu, Ante Cicvarića, program je otvorio talentirani Mario Antonio Kovačević na violini. Uslijedio je zatim nastup sjajnoga dječjeg zbora HKZ Ludwigsburg "Slavuji".

Kako bi natjecateljima bilo što lakše stupiti na pozornicu, prve pjesme otpjevali su gosti iz Hrvatske i članovi stručnog žirija Marko Tomasović, Izabela Martinović i Luka Nižetić. Zagrebački skladatelj Tomasović izveo je svoju autor-

sku pjesmu "Tamo di je domovina" koju u originalu izvodi Alen Nižetić, Izabela se odlučila za poznati hit grupe "Stijene", a Luka Nižetić izveo je svoju uspješnicu "Proljeće". Prvi su nastupili u duetu Dominik Heppner i Mirko Bradić, zatim su redom pjevali Ante Divić, Mihajela Nošić, Manuela Matijašević, Martina Jurić, Mirko Čubela, Mile Herceg, Nicole Bauer, Vlatka Linarić, Martina Dušpara i Chris Brane (ft. DJ Cromag).

Prije proglašenja pobjednika priređen je i spektakularni show program. Apsolutni hit bio je nastup pobjednika MJV 2008. Blage Galića i grupe Soultrip. Pjesmom "Jedina" i s još nekoliko stranih hitova dečki iz Soultripa oduševili su publiku i bez daha ostavili i stručni žiri.

Nestrpljivo se iščekivalo proglašenje pobjednika, a lijepi uvod dao je emotivnim riječima zahvale fra Ante Maleš. Voditelji Slavica Novosel i Martin Miletić objavili su kako je treće mjesto struč-

noga žirija i sate pjevanja osvojio Chris Brane s DJ Cromagom za izvedbu "Srce vatreno", dok je druga bila Vlatka Linarić iz Kölna za iznimnu izvedbu pjesme Ivane Marić, čime je osvojila trodnevnu radionicu pjevanja, koreografije i glume u *Stage School Hamburg*.

Prvu nagradu publike (jednotjedni boravak u zadarskoj Villi Triton) i prvu nagradu stručnoga žirija (single pjesma skladatelja Marka Tomasovića i glazbenoga producenta Alexandra Valenčića, fotoshooting i fotodizajn CD naslovnice Damira Čuljka, CD cover design grafičarke Maje Novosel) osvojio je Mile Herceg iz Stuttgarta za svoju interpretaciju Gibonnijeve pjesme "Činim pravu stvar".

Veliki, zapravo golemi kompliment za sjajno odrađen posao tijekom cijele priredbe "Mikrofon je vaš" pripada pratećem *Abstract bendu* u čijem su sastavu: Mario Herceg, Daniel Rudolph, Kristijan Pločkinjić i Saša Amić (vokal). ■

ENG The fifth incarnation of the popular singing competition The Microphone is Yours was staged in the Croatian Catholic Community of Ludwigsburg. Twelve competitors demonstrated their vocal and musical talent at the Bürgersaal auditorium in Tamm.

Obzori istarskog hrvatstva

Autor opisuje mijene u konstrukciji suvremenoga identiteta Istrana, tematizirajući književnu djelatnost hrvatskih pisaca iz Istre u razdoblju od 1918. do 1943./45., tj. u doba kada je Istra politički još izvan granica matične domovine

Napisala: **Vesna Kukavica**

Značajke istarskog hrvatstva na primjeru književne emigracije međuraća uoči sredine 20. stoljeća glavna su tema knjige Borisa Domagoja Biletića, koju je nedavno objavila zagrebačka naklada Alfa. Ugledni esejist i književnik iz Rovinja Boris Domagoj Biletić (56) opisuje mijene u konstrukciji suvremenoga identiteta Istrana, tematizirajući književnu djelatnost hrvatskih pisaca iz Istre u razdoblju od 1918. do 1943./45., tj. u doba kada je Istra politički još izvan granica matične domovine pa stoga njezini mnogobrojni autori djeluju izvan zavičaja. Granične godine trodesetljetnoga književnog razdoblja u Biletićevu fokusu označavaju završetak Prvoga svjetskog rata (1918.) te skoro dolazak fašizma i sustavnoga progona netalijanskog stanovništva, poglavito hrvatskoga i slovenskoga naroda u Istri, sve do završetka II. svjetskog rata, 1945. godine.

NAJVEĆI JADRANSKI POLUOTOK

Današnja Istra u zemljopisnom smislu najveći je jadranski poluotok magične ljepote koji s više od 90 posto površine u političkome smislu pripada Republici Hrvatskoj, a ostatak Sloveniji i Italiji. Kulturno, gospodarsko i sveučilišno središte Istre jest Pula, a regionalno političko središte je gradić Pazin, gdje je sjedište Istarske županije.

Nakon opisa značajki prostorne i političke određenosti Istre i hrvatskoga pitanja nakon 1918., prvi dio Biletićeve knjige problemski se bavi pojmovima regionalizma i identiteta općenito, ali i konstrukcijama istarskoga identiteta u sklopu bića cjelokupnoga hrvatskog

naroda i vlastitoga bitka. Biletić s više ili manje informacija opisuje stvaralačke osobnosti, od preporoditelja i uglednog biskupa Jurja Dobrile i njegovih suvremenika, preko E. Kumičića i M. Laginje do istaknutih zagovornika sjedinjenja Istre s matičnom zemljom poput Viktora Cara Emina (1870. - 1963.), koji je postao najistaknutiji Istranin svog vremena, obranivši hrvatski nacionalni duh za burnih vremena talijanizacije Istre. Obrađeno je istarsko stvaralaštvo velikana naše književnosti V. Nazora, kao i manje poznatih autora kakvi su F. Barbalić, M. Marjanović, B. Milanović, ali i iznimnih stvaralačkih osobnosti poput A. Cilige, M. Mirkovića iliti Mate Balote, E. Radetića, H. Mezulića, D. Gervaisa, I. Mihovilovića, T. Peruška, A. Rojnića, M.

Rojnića, Z. Crnje i dr. Ova monografija na osebujan način ističe činjenicu kako je Istra višekulturna i višejezična zajednica i primjer uzornoga suživota u Hrvatskoj, čiji su se građani u promatranom razdoblju međuraća mahom svrstavali uz antifašističku koaliciju i protiv sila koje su prijetile da pogaze principe ljudskog dostojanstva. To je područje iz kojeg su egzodusi autohtonog stanovništva poticani pritiscima izvana, prijeteci potpunim gubitkom njezina identiteta.

ISTARSKA EMIGRACIJA MEĐURAĆA

U drugome poglavlju Boris D. Biletić iznosi odabrane primjere iz književnopovijesnih i antologijskih pregleda te drugih izvora novije hrvatske književnosti, koji su pouzdan znak uključenosti Istrana od pera u hrvatsku književnu tradiciju i povijest nacionalne književnosti.

Literarni i kulturalni identitet istarske emigracije međuraća nije neka upitna kategorija, što je jasno iz ove fantastične Biletićeve studije, već je stvarna životna činjenica koja proizlazi iz djela plejade istarskih pisaca. Pisci koje Biletić analizira u središnjem, trećem poglavlju knjige zanimljivi su i kao aktivisti u ondašnjim društvenim, političkim i kulturnim mijenama – čijim su naporima stvoreni temelji cjelokupnoga suvremenoga hrvatskoga kulturnog ozračja. Biletić tako tematizira pisce nevelikoga književnog opusa, ali čije je društveno djelovanje vezano uz Istru ostavilo primjetan trag, a među njima su Ivan Boštjančić (1915. - 1975.) i Ive Mihovilović (1905. - 1988.). Dojmljivi su reci Biletićeve knjige posvećeni dijalektalnom, točnije čakavskom pjesništvu i pjesni-

cima kakvi su Mate Balota i Drago Gervais. Posebno je istaknut autor iznimne spisateljske karijere Zvane Črnja. Opisana je fascinantan životopis emigranta, političkog analitičara i publicista svjetskoga glasa Ante Ciliga (1898. - 1992.). Biletić upozorava, nadalje, na svestrani angažman, urednički i autorski, danas nepravедno zaboravljenoga Istranina Ernesta Radetića, koji je bio ozbiljno zaokupljen društveno-političkim životom istarske emigracije pod fašizmom. Knjiga na poseban način približava intrigantnu pojavu ambicioznoga autora mnogih djela i duge spisateljske karijere kakav je Ante Dukić.

RAZVITAK MATERINSKOGA JEZIKA

Najstudiosnije Biletićeve misli posvećene su opusu jednoga od najplodnijih i najdugovječnijih svjedoka vremena novije hrvatske književnosti, u sklopu nekoliko književnih razdoblja, Viktoru Caru Eminu. Sve ove različite književne i životne sudbine, nejednakih estetskih dosega, pridonijele su razvitku materinskoga jezika i hrvatskoga kulturnog identiteta Istre. Nekim piscima, primjerice Ciligi i Radetiću, kao da nije smetao nijedan društveno-politički kontekst pa su svoja književna djela objavili tije-

Mate Balota

Ante Ciliga

Političar i publicist Ante Ciliga, rođen u Šegotićima kraj Vodnjana 1898., živio je 94 godine na raznim stranama svijeta. Studirao je filozofiju u Pragu i Zagrebu. Kao pripadnik međuratne hrvatske marksističke ljevice odlazi 1926. u SSSR gdje 1929. biva uhićen zbog potpore Trockome. Nekoliko godina zatočen je u logoru, a nakon puštanja odlazi u Pariz. Nakon sloma Francuske dolazi u Hrvatsku, gdje je 1941. uhićen i zatočen u Jasenovcu. Pušten je u siječnju 1942. U Berlin odlazi 1944., nakon toga u Švicarsku, a poslije rata živi u Rimu. Uredivao je *Bilten Hrvatske demokratske i socijalne akcije* i časopis *Na pragu sutrašnjice*. U Hrvatsku se vraća 1990., gdje u Zagrebu umire 1992. Objavljivao je puno i na raznim jezicima. Njegovo najpoznatije djelo *Sam kroz Europu u ratu* objavljeno je na hrvatskome jeziku u Rimu 1978.

Dr. Ante Ciliga

kom rata u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, želeći da Istra u pisanome tragu traje i opstane po bilo koju cijenu i bez obzira na tadašnje ravnodušje ili nemoć režima prema neizvjesnoj sudbini te hrvatske pokrajine, pa i nakon rujna 1943. tj. nakon kapitulacije Mussolinijeve Italije.

Uz opasnosti od stranaca, autor s posebnom pozornošću opisuje kakve su društvene i političke okolnosti zatekli Istrani u monarhističkoj Jugoslaviji u kojoj je čitav hrvatski narod bio potisnut, gotovo jednako kao Istrani u vlastitome zavičaju, pa su oni obespravljenost osjećali dvostruko tegobnim iskustvom, tumači Biletić. Visoka politika i kompromisi često su bili jači od njihovih htijenja

jer morali su ih prihvatiti, piše Biletić. Poslije rata, koji na kraju interpretira pobjednik, samo su se neki stvaratelji posve vratili zavičaju, ali su ideološke podjele među piscima ostale. Tako je Radetić prešućivan do smrti i ta šutnja donekle traje i danas, Ciligino ime nije se smjelo ni spomenuti, a Bostjančić umire zaboravljen u dalekoj preokooceanskoj emigraciji, dok neki ostaju neupitnim nacionalnim veličinama kao što su i ranije bili: V. C. Emin, M. Balota, Z. Črnja...

Iz knjige, koja posjeduje izvrstan znanstveni aparat i sažetak na engleskome jeziku, očito je da su Istrani odvijek snažno vezani uz svoje podneblje i matičnu domovinu Hrvatsku. ■

ENG The characteristics of the Croatian identity in Istria County as seen through emigrant literature between the great wars are in the focus of Boris Domagoj Biletić's book *Istrian Writers and Horizons*, recently released by publisher Alfa of Zagreb.

Iseljeni Splićani uvijek uz svoj Split

Dolazak na zapadnu američku obalu bio je prilika i za sastanak s hrvatskom zajednicom u Phoenixu u Arizoni gdje djeluje Hrvatsko-američko društvo koje je osnovano 1954. godine kao neprofitna organizacija s namjerom da sačuva hrvatsku tradiciju i kulturu

Tekst: Uredništvo (Branka Bezić Filipović)

U San Pedru u Kaliforniji, osim triju hrvatskih društava, djeluje i *Dobrotvorno društvo sveti Duj*, na čelu s Dujom Tomićem, u kojem se okupljaju Splićani kako bi svake godine obilježili dan svoga splitskog patrona. Oni su mahom članovi i ostalih društava, ali ovo im je posebna aktivnost koja ih vezuje uz rodni grad. Ovogodišnja fešta organizirala se u prostorijama Hrvatskoga kluba čiji je predsjednik Joško Ivčević također iz Splita. U suradnji s HMI-jem Split na proslavi je 27. travnja nastupila splitska pjevačica Mirella Meić, već poznata kalifornijskoj publici. Uz njezin nastup svojom poezijom, koju

Dr. Mirko Giaconi vodi program

doći ček pomoći s pacifičke obale i to za neonatologiju bolnice na Firulama. Nazočne je pozdravio i Ilija Želalić, generalni konzul RH u Los Angelesu. Lutriju je vodio Joško Ivčević, predsjednik Hrvatskoga doma, a s malim zakašnjenjem pridružio se i Carmen Trutanich, kandidat za glavnoga gradskog odvjetnika za koga je predizborna kampanja već u tijeku.

U ARIZONI NAŠLI NOVI DOM

Dolazak na zapadnu američku obalu bio je prilika i za sastanak s hrvatskom zajednicom u Phoenixu u Arizoni gdje djeluje Hrvatsko-američko društvo koje je osnovano 1954. godine kao neprofitna organizacija s namjerom da sačuva hrvatsku tradiciju i kulturu. U nje-

Dražen Baričević, predsjednik Hrvatskog društva u Phoenixu

je posvetila rodnome gradu, nazočne je oduševila pjesnikinja Gabriela Brajević koja već više od 40 godina živi daleko od svoga Splita, a više od deset godina čita svoje pjesme na fešti svetoga Duj. Voditeljica splitske podružnice HMI-ja Branka Bezić Filipović predala im je čestitku grada Splita koju im je poslao gradonačelnik Željko Kerum. Kao i svake godine, čestitku je pročitao dr. Mirko Giaconi. Društvo sveti Duj uz svečanu večeru organizira skupljanje novčanih donacija za pomoć nekoj od ustanova grada Splita. Tako će ove godine u Split

Hrvati u Phoenixu Anita i Al Nordhof

ZNAJ TKO SI!

Bilo je to davno, bio sam još mladić kada mi je kanadski Englez sugerirao u razgovoru da promijenim prezime Krmpotić u nešto jednostavno kao, primjerice, Smith jer da moje prezime ima previše suglasnika pa ga je teško izgovarati. Rekao sam da sam primijetio kako ljudi koji su prošli svijeta obično nemaju problema s izgovorom mog prezimena i da ja na ovom primjeru procjenjujem njihovu načitanost. (U hrvatskom jeziku suglasnik "R" može poslužiti kao samoglasnik: Krmpotić, Krznarić, Krbava, krv...). Prosječni stranac u ta davna vremena prije Zvonka Bušića i njegovih letaka pojma nije imao da postoje Hrvati i Hrvatska jer smo tada još bili utopljenici u višenacionalnoj tvorevini pa sam si nakon ove epizode s prezimenom dao u zadatak da iskoristim svaku moguću priliku da im održim lekciju o hrvatskoj povijesti. Naravno, treba ispasti nenametljiv pa sam za tu priliku pripremio i ovu priloženu ilustraciju koja je s vremenom postala prilično izlizana od upotrebe. Suma sumarum ovoga mog djelovanja je da na tisuće Kanađana, Amerikanaca, Meksikanaca i kojekakvih Europljana i Azijata sada imaju jasnu predodžbu da Hrvati postoje i da su Europi čuvali pozadinu od Islama dok je ta Europa bila zabavljena pljačkom kolonija preko mora.

Kad god imaš priliku nešto javno izreći, važno je biti kratak i jezgrovit. Ljudi niti imaju vremena niti interesa slušati nekog kome treba dugo da iznjedri svoju misao. Čim je netko postavio pitanje o podrijetlu ili etničkoj pripadnosti, što je na Zapadu običaj, imao sam pripremljen kratak uvod nakon kojeg je slijedila ilustracija. Ako je bilo vremena i interesa, slijedila je povijesna lekcija, bilo to u zrakoplovu ili za volanom dok sam vozio partnere i klijente autoputovima Sjeverne Amerike ili u stotinama tvrtki koje sam u radnome vijeku obišao. Moguće je da zbog ovoga moga "prosvjetiteljskog" djelovanja sada ima više stranaca koji nešto znaju o hrvatskoj povijesti, nego propisno potkovanih Hrvata u domovini.

Dapače, otišao sam i dalje pa sam u Santa Monicu u južnoj Kaliforniji u Mel Gibsonovu tvrtku Icons Productions poslao ponudu za film. Mel Gibson snimio je nekoliko izvrsnih povijesnih filmova, o Škotima "Braveheart", o Amerikancima "The Patriot" i o našem Spasitelju "The Passion of the Christ" pa sam mu napisao kako je krajnje vrijeme da snimi film o senjskim uskocima. Poslao sam povijesni prikaz o uskocima i rekao da ako zaista želi snimiti dramu na otvorenome moru i krvavu borbu za opstanak kakvu ni najsposobniji pisac bujne mašte nije u stanju sastaviti, neka se obrati Hrvatima. Iz Gibsonove tvrtke odgovoreno mi je neodređeno, u pravnome žargonu, da ja ne bih mogao tražiti dio profita od mogućeg filma, što me i ne zanima, ali ako čujete da Amerikanci na senjskoj tvrđavi snimaju film i čekaju pravu senjsku buru da snime scene o uskočkom ratovanju, znat ćete otkud vjetar puše.

Bog i samopouzdana Hrvati!
Ž. Krmpotić, Toronto

Joško Ivčević predsjednik Hrvatskog doma u San Pedru, Mirella Meić pjevačica iz Splita, Gabriela Brajević pjesnikinja iz San Pedra, Mate Carić glazbenik iz Pasadene, Petra Tulić pjevačica iz San Pedra i Duje Tomić predsjednik Dobrotvornog društva sveti Duje iz San Pedra

mu se okuplja nekoliko naraštaja Hrvata. Naseljavanje u ovo područje započelo je krajem 19. stoljeća, a tada je bilo koncentrirano na rudarski gradić Globe u blizini Phoenixa, gdje su bila nalazišta malahita. U Globeu i danas postoji hrvatsko groblje. Hrvati su nastavili pristizati između dvaju ratova, zatim nakon II. svjetskoga rata, a na kraju i nakon Domovinskoga rata. I u ovo najnovije vrijeme Hrvati u Arizoni otvorili su svoja srca i vrata mnogobrojnim izbjeglicama koje su bez nade došle u Ameriku, gdje su na kraju našle dom. Hrvatsko-američko društvo je mjesto gdje svi koji se tek dosele u Phoenix imaju priliku dobiti korisne savjete i potporu. Tu se nikada neće osjećati sami.

Društvo je osnovala skupina hrvatskih doseljenika koji su se zbližili pomažući jedni drugima i koja je s vremenom kupila teren za gradnju doma. Mjesto su jednostavno nazvali *the land*. Zatim su našli zgradu koja im je izgledala pogodnom za preuređenje u dom. Cijene zemljišta s vremenom su porasle, *the land* - teren je prodan i pokrio je dobar dio troška za dom. Ostatak novca prikupio se donacijama. Tako je san nekolicine postao stvarnost. Stvarnost koja je pridonijela očuvanju hrvatskih običaja i kulture. Na čelu društva je Dražen Baričević, a imaju i misu na hrvatskome jeziku, zbog čega im dolazi don Mate Bižaca iz župe svetog Ante u Los Angelesu. Društvo dogodiine slavi 60. obljetnicu postojanja pa će je trebati dostojno obilježiti, a radi se na tome da i prva momčad Hajduka dođe u Phoenix na pripreme u siječnju iduće godine i bude gost njihova kluba Valparaísa, zbog čega je bio dogovoren sastanak s njihovim glavnim trenerom Seadom Karaselimovićem.

Hrvatske zajednice u Americi su mnogobrojne i spremne na suradnju s domovinom, s kojom veza nikada nije raskinuta. ■

ENG San Pedro, California, is home to three Croatian associations and to the Sveti Duje Benevolent Society, currently led by Duje Tomić. The association gathers natives of Split who celebrate the city's patron saint every year.

“Da bismo znali tko smo, moramo znati odakle dolazimo”

“Ni jedna nacija nije dala veći doprinos svjetskom ribarstvu u 20. stoljeću od hrvatskih iseljenika, u prvome redu Dalmatinaca, koji su svojim izumima u ribarskoj industriji mijenjali ribarsku povijest svijeta”, kaže prof. Božanić

Prof. Joško Božanić

Razgovarao: **Hrvoje Salopek** Snimke: **Ivo Pervan**, arhiv J. Božanić i Ars halieutica

Naš sugovornik je prof. Joško Božanić (1948., Komiža na Visu), koji radi na Filozofskome fakultetu u Splitu kao profesor stilistike, leksikologije i onomastike i maritimne kulturne baštine. Godine 2006. osnovao je pri Fakultetu Centar za interdisciplinarne studije - STUDIA MEDITERRANEA, čiji je pročelnik. Joško Božanić poznat je ne samo kao znanstvenik, već i kao književnik i čakavski pjesnik, a za nas iz Matice zanimljivo je njegovo istraživanje hrvatske dijasporu u prekomorju, posebice među našim ribarima. Božanić je utemeljitelj i dugogodišnji voditelj kulturne ustanove

za istraživanje maritimne baštine ARS HALIEUTICA iz Komiže, koja je organizirala istraživanje, rekonstrukciju i svjetsku promociju povijesne komiške ribarske barke gajete falkuše.

Kako i kada ste poželjeli nešto poduzeti u svezi s očuvanjem usmene baštine Komiže i otoka Visa?

- Kad sam završio studij na Filozofskome fakultetu u Zagrebu 1974., našao sam se pred dvojnom odlukom: otići u Copenhagen kao lektor hrvatskoga jezika na sveučilištu ili se vratiti na svoj zavičajni otok Vis. Nije mi bilo lako kao mladome profesoru koji je dobio sjajnu priliku da započne sveučilišnu karijeru na uglednome danskom sveučilištu, vratiti se u provinciju, u otočku izolaciju, na otok Vis koji

je tada bio vojna zona sa zabranom dolaska stranaca, ali odluka je pala na Vis, na moju rodnu Komižu. Presudan motiv za povratak bio je prilika da istražim kolektivnu memoriju otoka Visa, njegove priče, sjećanja, jezik, usmenu književnost, maritimnu baštinu. Između prilike da na jednome inozemnom sveučilištu započnem graditi svoju sveučilišnu karijeru, za što sam imao veliku ambiciju, i kopanja u rudniku jezika na zavičajnome otoku, odabrao sam ovo drugo. Doista, kolektivna memorija otoka Visa neiscrpan je jezični rudnik. Ja već četrdeset godina kopam u tom rudniku i još uvijek nalazim nove riječi čije značenje je teško odgonetnuti, a oni koji su ih upotrebljavali već su davno umrli. Moj rječnik komiškoga govora obuhvaća više od dvadeset tisuća riječi kojih nema u rječnicima standardnoga hrvatskog jezika. Jezik je najznačajniji dio nematerijalne baštine naroda. U Europi je na UNESCO-vom popisu ugroženih jezika njih 94, a među njima nema čakavskoga idioma koji je danas dramatično ugrožen. Znanstveno istraživanje kojim se već četrdeset godina intenzivno bavim moj je mali doprinos očuvanju toga hrvatskog jezika – čakavskoga – na kojemu je rođena hrvatska književnost. Stoga mi je posebno teško vidjeti da danas Ministarstvo znanosti svojom birokratskom odlukom ukida znanstveni status časopisu za istraživanje čakavskoga idioma “Čakavska rič” koji izdaje Književni krug u Splitu, a tom odlukom dovodi u pitanje opstanak tog časopisa koji već četrdeset godina istražuje čakavske govore od Istre do Pelješa. Već punih dvadeset godina

glavni sam urednik "Čakavske riči" koji je ne samo jedini časopis za istraživanje čakavskoga jezika u Hrvatskoj, nego je jedini u svijetu.

Možete li nam dati nekoliko zanimljivih primjera starih hrvatskih riječi otoka Visa koje su nestale ili su u fazi nestajanja?

- Tu su mnogobrojni romanizmi - *parangol*, *majstra*, *imbrotat se*, *gavitel*, *kaluma*, *tumbat*, *kurent*... ali i arhaične hrvatske riječi - *isporzivat* - stršiti, *zvon-ski* - vanjski, *zodiv* - podmorski greben, *izliznut* - pronaći gmižući, *zalozit se* - jesti... To pokazuje kako je ovaj arhaični otočki idiom stvorio nevjerovatnu jezičnu simbiozu. S jedne strane sačuvao je arhaičan hrvatski leksik koji je suvremeni standardni hrvatski jezik davno izgubio, a s druge strane usvojio je i prilagodio svojim jezičnim zakonima bogat vokabular mediteranskih riječi - *lingua franca*.

Gdje još, osim na Visu, prijete brzo nestajanje usmene baštine u nas?

- Usmena baština ugrožena je posvuda. Današnje obitelji sastoje se samo od dva naraštaja. Ali ni među ta dva naraštaja nema dovoljno komunikacije. Došlo je vrijeme Interneta, elektroničke komunikacije, nastali su virtualni svjetovi. Ja sam arheolog riječi. Skupljam, snimam i zapisujem riječi koje više nikome nisu potrebne. Ali te riječi i ta usmena predaja su naša kulturna baština, to je ona Arijadina nit po kojoj se orijentiramo u vremenu. Da bismo znali tko smo, moramo znati odakle dolazimo.

Za naš časopis posebno zanimljivi su Vaši studijski boravci među hrvatskim ribarima u prekomorju. Gdje ste sve bili i što ste zanimljivoga otkrili?

- Istraživao sam hrvatsku dijasporu, usmene priče, uspomene, riječi, usmenu predaju. Posebno me zanimala tema poslijeratnoga egzodusa mladih ljudi s dalmatinskih otoka te sam u Kaliforniji snimao priče Komižana o bijegu u Italiju. Sa svih naših otoka i s obale mnogi mladi ljudi bježali su pod okriljem noći u malim barkama, često i na vesla prema talijanskoj obali gdje su u izbjegličkim kampovima čekali priliku za odlazak u prekomorske zemlje - u Ameriku ili Australiju. Među njima bilo je političkih izbjeglica, ali puno više onih koji su bježali u "obećanu zemlju" blagostanja iz socijalne bijede poratne Jugoslavije.

Ti ljudi ispričali su mi dramatične priče po kojima bi trebalo napisati filmski scenarij. Nevjerojatna je to ljudska drama koju sam zapisao i objavio u Čakavskoj riči. Taj poslijeratni egzodus tema je i moje drame "U sjeni Green Hilla" koju sam napisao na govoru kojim govore Komižani u San Pedru u Kaliforniji, na govoru koji ja nazivam *komgliš* (komiško-engleski).

Istraživao sam i doprinos hrvatskih ribara svjetskom ribarstvu od krajnjega juga Čilea (Punta Arenas) do Aljaskе, od San Pedra u Kaliforniji do Port Lincolna u Australiji. Pripremam knjigu *Oceanska Hrvatska*. Ta knjiga potvrdit će da ni jedna nacija nije dala veći doprinos svjetskom ribarstvu u 20. stoljeću od hrvatskih ribara, u prvome redu Dalmatinaca, koji su svojim izumima u ribarskoj industriji mijenjali ribarsku

Falkuša ispred Palagruže

Na imanju Šime Šarina u Port Lincolnu (Australija)

povijest svijeta. U Hrvatskoj se o tome ne zna ništa, a djeca u školama trebala bi to učiti. To je dio naše nacionalne povijesti i moramo znati za te ljude. Braćanin Mario Puratić, Crikvenčanin Petar Dragić i Komižanin Martin Bogdanović otvorili su svojim izumima vrata oceana prema najvećem resursu ljudske hrane – ribljem bogatstvu oceana. Do 1917. tune su se lovile samo uz obalu mrežama kojima bi se pregradila uvala u koju bi ušlo jato tuna. Te godine Petar Dra-

gić konstruirao je tuneru tipa plivarice i u San Diegu ulovio prve tune dalje od obale. Komižanin Mate Bogdanović te je godine u San Pedru podigao prvu tvornicu ribljih konzervi na zapadnoj obali SAD-a, na Termina Islandu u San Pedru i prvi u povijesti upotrijebio kašasti led za konzervaciju ulovljene ribe. Njegova tvornica pod imenom Star Kist postat će prije Drugoga svjetskog rata najveća tvornica ribljih konzervi na svijetu. Mario Puratić konstruirao je *power block* hidraulični kolotur za izvlačenje mreža i omogućio tim izumom radikalno smanjenje ljudskoga napora i povećanje mreža. Za taj izum uvršten je među sto najvećih izumitelja u SAD-u, a slika njegova izuma našla se na novčanici kanadskoga dolara.

Nevjerojatan fenomen otkrio sam u Port Lincolnu u Australiji. Naši ribari, pretežno Kaljani, posjeduju 92% australске kvote za lov tuna. To je nevjerojatan podatak, ali o njemu svjedoči statistika Ministarstva ribarstva Australije. Kaljanin Šime Šarin jedan je od najbogatijih Australaca, a to je postao kao ribar! Bio sam njegov gost i čuo njegovu priču. Kaljanin Dinko Lukin iz Port Lincolna genijalan je izumitelj koji je svojim izumom napravio revoluciju u svjetskom ribarstvu. Riječ je o konstrukciji kaveza u koji se na otvorenome moru prebacuje ulovljena živa tuna iz mreže i zatim se kavez vuče do obale gdje se riba nastavlja hraniti kako bi dosegla tržišnu težinu, a zatim se smrznuta izvozi na japansko tržište gdje postiže iznimno visoku cijenu. Fascinantan je film *Tuna Cowboys* koji

je snimio *National Geographic* o Dinku Lukinu i njegovim ribarima.

Namjeravate li ostvariti još sličnih posjeta hrvatskim iseljeničkim zajednicama?

- Da bih završio svoju knjigu "Oceanska Hrvatska", trebao bih još posjetiti Peru. Peru je najveća ribarska zemlja Južne Amerike, a tu industriju stvorili su hrvatski ribari. Flota Komižanina Martina Bogdanovića iz San Pedra prva je ribarska flota koja je pokrenula riblju industriju Južne Amerike loveći za tvornicu Star Kist i njezine pogone koje je Bogdanović osnivao u mnogim pacifičkim zemljama. Ali taj potvat nije moguć bez financijske potpore. Za svoje istraživačko putovanje u Australiju dobio sam potporu *Mcqworie University* iz Sydneya. Bez te pomoći mog istraživanja ne bi bilo.

Da se ne bavite samo očuvanjem nematerijalne baštine, već i očuvanjem "opipljivih stvari" dokaz je danas već legendarna falkuša. Kako ste uspjeli spasiti taj stari hrvatski tip gajete od nestanka?

- Kad sam se vratio nakon školovanja na otok Vis kao mladi profesor, započeo sam istraživanje govora otoka Visa, a istražujući usmenu predaju otkrio sam jednu barku koja je u to vrijeme već bila nestala, a koja je bila iznimno važna za opstanak na otvorenome moru Jadrana. Bila je to gajeta falkuša – jedinstven brod ne samo u Hrvatskoj, već i na Mediteranu.

To je i najstariji tip ribarskoga broda koji su komiški ribari sačuvali do sredine dvadesetog stoljeća. Bio je to brod za lov srdela na dalekim pučinskim otocima kamo su komiški ribari odlazili u regatama da bi lovili i solili srdele. Bila je to industrija kakve nije bilo na Jadranu. Komiža je u 18. stoljeću izvozila u Veneciju i Grčku oko 2.500 barila slane ribe (baril ima oko 55 kilograma posoljene ribe). U Komiži je sagrađena prva tvornica ribljih konzervi na Jadranu. Nastala je riblja industrija bez premca na obalama Mediterana. Čak sedam tvornica u Komiži i još osam izvan Komiže, čak u Portugalu i Španjolskoj, podignuli su Komižani i pokrenuli modernu riblju industriju. Temelj te ekonomije bila je jedna barka – gajeta falkuša.

Veslači na falkuši

Prema starome običaju sve su te falkuše jedna za drugom iz godine u godinu spaljivane na dan svetoga Nikole u čast zaštitnika pomoraca. Ali poslije Drugoga svjetskog rata nove se nisu gradile. Tako se dogodilo da je ostala samo jedna. Obnovio ju je naš iseljenik pokojni Pavao Martinis Poško iz Everetta (SAD). Ali jedne noći u kolovozu 1986. strašna oluja potopila je posljednju falkušu. Organizirao sam njezino spašavanje i prenio olupinu s otoka Biševa u Komižu te osnovao ribarski muzej u kojemu je ta barka obnovljena i izložena. Skupa s profesorom dr. Velimirom Salamonom, najvećim hrvatskim ekspertom za tradicionalne brodove, krenuo sam u istraživanje i rekonstrukciju ove povijesne barke. To nam je uspjelo poslije deset godina u povodu Svjetske izložbe u Lisabonu. Sagrađili smo novu falkušu kojoj je na porinuću u Komiži na dan sv. Nikole 6. prosinca 1997. predstavni- ca EXPO-a iz Lisabona Simonetta Lus Afonso dala ime *Comeza-Lisboa* povezujući tim imenom malu Komižu i Lisabon, prijestolnicu Portugala. Bili smo s falkušom na Svjetskoj izložbi gdje je naša mala barka iz jedne slabo poznate zemlje Hrvatske bila u središtu svjetske javnosti. Otad svake godine sudjelujemo na mnogobrojnim festivalima mora, kulturnim manifestacijama, izložbama te međunarodnim konferencijama gdje predstavljamo Hrvatsku kao značajnu maritimnu i mediteransku zemlju, a naša falkuša posvuda je u središtu pažnje kao jedan od najljepših brodova svijeta. U to smo se uvjerali u Brestu (Francuska)

kad su organizatori svjetskoga festivala mora izabrali deset najatraktivnijih brodova svijeta.

Projekt revitalizacije falkuše potaknuo je i slične pothvate drugdje na našem Jadranu, zar ne?

- Danas već ima pedesetak projekata obnove tradicionalnih brodova, od rovinjske batane u Istri do dubrovačke karake. Nastao je čitav pokret buđenja svijesti o vrijednosti maritimne kulture. Učimo se od onih koji to puno bolje znaju od nas, ali isto tako u svijetu pokazujemo vrijednost naše maritimne baštine koju svijet puno bolje prepoznaje negoli hrvatske institucije koje bi se morale brinuti o očuvanju naše maritimne baštine koja je značajan dio kulturnoga identiteta Hrvatske kao mediteranske zemlje sa šest tisuća kilometara morske obale.

Obnovili ste i staru plovidbu komičkih ribara na Palagružu, tzv. "Rotu Palagruzonu". Zašto je ta regata važna i kako je uspijevate u danas teškim kriznim vremenima redovito održavati?

- Godine 2009. Ars halieutica obnovila je u Komiži povijesnu regatu falkuša i drugih tradicionalnih ribarskih brodova od Komiže do Palagruže. To je povijesna regata, najstarija u Europi, čiji početak vezujemo uz susret komičkih ribara s papom Aleksandrom III. Na Palagruži dana 9. ožujka 1177. Papina flota koja je iz luke Vasto krenula prema Veneciji zbog nevremena se usidрила pod Palagružom. Komiški ribari dočekali su Papu i

priredili mu večeru. Sutradan su svojim falkušama predvodili Papinu flotu prema Komiži gdje je Papa posvetio crkvu njihova zaštitnika, svetoga Nikole. I za ovaj pothvat izostaje potpora nadležnih institucija te uglavnom zahvaljujući entuzijazmu pojedinaca i lokalne zajednice uspijevamo održati ovu regatu koju svake godine organiziramo u sklopu Festivala mora Rota palagruzona od 21. do 25. lipnja. I ove godine 22. lipnja krenut će na znak topovskoga hica regata prema najudaljenijemu hrvatskom otoku Palagruži. Predsjednik Ivo Josipović pokrovitelj je naše manifestacije koja će od ove godine postati međunarodna jer se uključuju i Talijani.

Naši ljudi iz priobalja, a posebice otočani, masovno su se selili u prekomorske zemlje, mogu li oni pridonijeti očuvanju naše nematerijalne i materijalne baštine i kako?

- Mogu ako shvaćaju značaj te naše baštine za našu sadašnjost i budućnost. Eto, možda i ovaj intervju zainteresira nekoga iz naše dijasporae da se uključi. Informacije o regati moguće je vidjeti na web stranici: www.rota.palagruza-na.com, a moja e-mail adresa je: josko.bozanic@gmail.com ■

IZLOŽBA JOSIPA ŠKERLJA U HRVATSKOJ MATICI ISELJENIKA - DUBROVNIK

Podružnica Hrvatske matice iseljenika u Dubrovniku drugu godinu zaredom realizira program likovnih izložbi hrvatskih iseljenika koji žele izlagati u Dubrovniku. Također za iseljenike koji oko Uskrsa, Božića i tijekom ljeta borave

u Dubrovniku priređuju izložbe domaćih slikara. Tako je u četvrtak, 11. travnja, otvorena izložba radova akademsko-ga slikar Josipa Škerlja u kombiniranoj tehnici na platnu, a otvorila ju je Marija Vučković, zamjenica župana Dubrovačko-neretvanske županije.

U tim radovima ćemo pronaći sublimaciju nekoliko ciklusa; od "Čipaka" koje je izložio u Sponzi u Dubrovniku 2010. godine, preko "Potopljenih gradova" koje je radio nakon toga, do "Golih igara" iz prošle godine koje je predstavio u Pločama. Figure koje ovoga puta kolažira na platno, na slikama iz prethodnih desetljeća je slikao. Uz ljubavnike koji su mu jedna od omiljenih tema, na ovim ćemo radovima naći i Ledu s labudom (Zeusom), pad anđela iz Raja i leteće konje. Sve Škerljeve slike sadrže dozu humora, bilo da se poigrava jednoznačnim i svakidašnjim gestama i znakovima, bilo da naprosto okreće likove naglavce ili, pak, varira njihove oblike i veličine kao kod Lede. Ako poznamo njegov dosadašnji rad, od bogatoga i raznovrsnoga slikarskog opusa, preko poezije i knjiga za djecu, do pedagoške djelatnosti kojom se bavio većinu svoga života, onda nam je jasna i poveznica s dječjim svijetom, svijetom mašte i igre. U njemu nije trebao biti zauzdan, već slobodan od povlaštenih motiva pejzaža ili veduta jer se taj svijet prostire dalje od dobrih tehničkih rješenja u likovnosti. (Marin Ivanović)

PREDSTAVLJEN 'PURGERSKI RJEČNIK' MLADOGA JEZIKOSLOVCA IVANA BRNČIĆA

ZAGREB - Zagrepčani se ve-sele uspjehu koji ostvaruje mladi Brnčić svojim novotiskanom objavljenim u vlastitoj nakladi. Ipak, iako malen, on je pravi rječnik sa 700 purgerskih riječi i zaista obogaćuje jezičnu baštinu zagrebačke pismenosti jer u njemu su zapisane pomno prikupljene riječi - govorne posebice - karakteristične samo za Zagreb i zagrebačku okolicu.

Autora rječnika Brnčića mnogi pitaju "zakaj je rječniku stavio pridjev - purgerski?". Danas riječ purger (od njem. Bürger - građanin) označava osobu koja je iz Zagreba. Kad dođete u bilo koji dio Hrvatske i kažete da ste iz Zagreba, odmah će vam reći da ste purger. Zato je purgerski u ovoj knjižici govor ovog područja, točnije grada Zagreba.

- Tako je u ovoj knjižici obilje germanizma. Osim germanizma - mnoštvo je i turcizma, an-

glizma i ostalih riječi s govornih područja koja smo usvojili kao domaći govor. Naravno, neke smo riječi malo izmijenili i prilagodili lakšem izgovoru. To bute vidjeli u knjižici kad naiđete na neku riječ, a vama se bude činila kako je krivo napisana. Npr. čušpajz ili cušpajz, servus ili serbus... Ipak, prije samog tiskanja rječnik sam u radnoj verziji pokazao nekim ljudima da ga 'provjere' kako bih dobio eventualne ispravke i nove riječi. Kad su mi vratili, dobio sam to da se jedna riječ kod nekih drugačije izgovara. Rječnikom sam pokušao spasiti od zaborava riječi i izraze koji su se nekad rabili, a i danas su u uporabi. Kako u rječniku nisu samo stare riječi, već i neke koje su novije - rječnik će poslužiti i onima koji nisu iz Zagreba, a htjeli bi se što bolje sporazumjeti s domaćim građanstvom bez pitanja da mu prevedu kaj su rekli. Dakle, rječnik je namijenjen svima koji se žele prisjetiti starih riječi i naučiti neke nove - kaže Brnčić. (Ivan Raos)

Posljednja bitka francuskoga Podravca

Velik uspjeh postigao je 1968. kad je za prvu francusku atomsku podmornicu "Le Redoutable" riješio problem s pročišćivačem zraka konstruiravši novi manji i efikasniji aparat od prvoga, koji je omogućio da podmornica može ostati 90 dana ispod površine

Napisao: **Mauricij Frka Petešić**

Hrvatski iseljenik u Francuskoj Marijan Zubanović, inženjer brodogradnje, termodinamičar, izumitelj i poslodavac, rođen je u podravskome selu Virju 27. kolovoza 1931. godine kao prvo od četrvero preživjele djece od oca Josipa i majke Terezije, rođ. Matešin. Već u osnovnoj školi pokazivao je veliko zanimanje za prirodu i crtanje, a u gimnaziji, koju je završio u Koprivnici, posebno su ga privukli nuklearni problemi izazvani bombom u Nagasakiju. U izboru fakulteta između arhitekture i brodogradnje, odlučio se za ovo drugo. Na fakultetu je zavelio termodinamiku, koju mu je predavao hrvatski znanstvenik svjetskoga glasa prof. Fran Bošnjaković (1902. – 1993.). Uz to je još učio hidromehaniku, koju mu je predavao prof. Dragutin Horvat (1906. – 1994.), kod kojega je diplomirao 1957. Nakon završetka studija zaposlio se u Ini, gdje je radio na toplinskim izmjenjivačima za Istočnu Njemačku, upoznavši tako petrolejsku tehniku. Nakon toga je radio u sušari za napalm bombe, za ratnu industriju i usvojio je stroge norme o eksplozivima.

BIJEG PREKO GRANICE

Posao mu je bio zanimljiv, ali tada dobiva bezuvjetan nalog za posao u vojnoj tvornici u Ličkom Osiku, a odbije li ga, prijeti mu strogi zatvor. Zato u ožujku 1959. bježi u inozemstvo. Preko Austrije i Njemačke stiže u Pariz, računajući da će se iz Francuske najlakše prebaciti u

SAD, gdje je imao tetu. Međutim, dozvolu je trebalo čekati više od godinu dana, a živjeti se moralo, pa njegova životna sudbina kreće potpuno drugim putem.

Prvi posao pronašao je u pariškoj me predgrađu Levallois u tvornici automobila CITROËN, ali nakon petnaestak dana napušta posao jer nije mogao izdržati tempo rada s obzirom na svoju

Marijan Zubanović, portret iz mladih dana

slabašnu građu. Nakon toga njegov mjestanin, radnik u tvornici NORALCO, dolazi po njega sa sjevera u ljeto 1959. i zapošljava ga u toj tvornici, koja ubrzo mijenja ime u DELLATRE-LEVIVIER. Tu su se proizvodili uređaji za naftnu industriju, kao i uređaji za belgijsku industriju eksploziva. Bio je to posao koji je

dobro znao te je probni ispit lako položio na engleskom i već na početku poslodavac je bio zadovoljan njime te ga ubrzo postavlja za šefa Projektnog ureda. U to vrijeme (1960.) vjenčao se s Paule Flouret (1933. -2004.).

Nakon godinu dana 1961. pronalazi način za izradu nosača otpornih na dilataciju, za jedan nuklearni reaktor, a poslije toga nakratko prelazi u tvornicu FRANCO-BELGE iz *Raismesa* blizu *Valenciennesa*. Ubrzo je stekao ugled i dobar glas pa mu 1962. jedan industrijalac, vlasnik tvornice ventilatora i hladnjaka MORTREUX u Arrasu, odlazeći u mirovinu nudi svoje mjesto direktora u toj tvornici. Ponudu je prihvatio i na tom poslu puno naučio o tehničkom, financijskom i administrativnom vođenju tvornice, koju je u godinu dana potpuno preuredio i čiju je proizvodnju usavršio.

ODMAH PREPOZNAN KAO STRUČNJAK

No, Marijan Zubanović ni tu nije dugo ostao jer su mu sve više smetale neprestane kiše, magle, snijeg i poledice koje ga u mislima tjeraju na topao jug, pun sunca i mora. Jedan oglas u tehničkim novinama za posao u Toulonu bio je dovoljan da privuče njegovu pozornost i početkom 1963. seli se u Toulon u poduzeće SNOH obitelji Pagani.

Odmah su u njemu prepoznali stručnjaka te su pristali na njegov prijedlog da u tvornici otvori i vodi novi sektor za termodinamičke aparate.

Svoj sektor nazvao je THERMA i u godinu dana uspio ga je opremiti i pripremiti svu dokumentaciju i ponudu. Narudžbe su počele stizati, a prva se

C.E.A. SACLAY – reaktor ORPHEE, 1995.

Ing. Elie Vigouroux - LES HALLES Pariz

odnosila na četiri toplinska izmjenjivača za hlađenje ulja na brodovima te je proizvodnja aparata započela. Imao je dobru teorijsku podlogu, posebno za otpornost različitog materijala, a u poslu je bio svestran. Projektirao je aparate, određivao materijale i cijene, pravio planove za izvedbu aparata, nadzirao izvedbu i sam sudjelovao u njihovoj izradi. Ubrzo se povezuje s tvrtkama SMIT i SOROM i s njima 1965. osniva zajedničko poduzeće Société Thermodynamique Servis odnosno skraćeno STS.

Vlasnik većinske tvrtke SMIT bio je bivši časnik glasovite podmornice *Casabianca* iz Drugoga svjetskog rata, Lucien Grandmanche, koji je u Toulonu od arsenala Francuske ratne mornarice dobivao mnoge poslove i on je postao glavni direktor nove tvrtke. SOROM je bila manja tvrtka za građevinske radove. U ovome zajedničkom poduzeću Marijan Zubanović prvi ozbiljan uspjeh postiže novim patentiranim *hladnjakom-isparivačem u zatvorenom krugu*, s tankim savinutim cijevima, zvanim “DRY-COOL”, koji je raden od mnogih vrsta materijala. Tada, 1965. godine, dovodi iz Hrvatske brata Josipa za šefa pogona proizvodnje.

USPJEH ZA USPJEHOM

Drugi puno značajniji uspjeh postigao je 1968. kad je za prvu francusku atomsku podmornicu “Le Redoutable” riješio problem s pročišćivačem zraka. Zubanović je pronašao novo rješenje aparatom koji je bio čak tri puta manji od postojećeg i koji je omogućio da podmornica bez ikakve smetnje ostane 90 dana ispod površine. Poslije toga u još šest francuskih nuklearnih podmornica ugrađen je takav pročišćivač.

Nakon ovoga uspješnog pronalaska posao se otvorio i narudžbe su stizale sa svih strana, tvrtka STS postala je poznata i imala znatne prihode. Broj zaposlenih narastao je do 300. Tada je i arsenal u Lorientu počeo slati mnoge narudžbe, posebno je tražio rashlađivače za ratne brodove. Samo za fregate koje je arsenal gradio za Tajvan izradili su 48 originalnih rashlađivača. Isto tako mnoge specijalne aparate napravili su za nosač zrakoplova Clemenceau, a mnoge su obnovi-

li ili popravili. Godine 1970. upoznaje i zapošljava inženjera za rashladne uređaje Eliea Vigouroux, koji mu pomaže otvoriti u Parizu agenciju pod nazivom STS - Agence de Paris i uspješno je voditi punih 30 godina. Iste godine Zubanović otkupljuje dionice SOROMA i postaje većinski vlasnik STS-a.

Zubanović je izvršno tehničko dostignuće postigao između 1977. i 1979. izvedbom velikoga rashladnog uređaja bazena za stokiranje 2.000 tona nukle-

Marijan Zubanović
(sjedi) s obitelji

arnog otpada, koji se obrađuje u tvornici LA HAGUE, na istoimenome poluotoku u Normandiji. U to je vrijeme 1978. stigla narudžba Centra za atomsku energiju CADARACHE, u južnoj Francuskoj, za jedan izmjenjivač za visoke temperature koji je uspješno izveden.

Zubanovićeve tvrtka STS, kojoj je on bio alfa i omega, izradila je četiri rashladna tornja tipa isparivača u zatvorenom krugu za nuklearnu centralu CREYS-MALVILLE, dva tornja za hlađenje vode dizel-motora 1986. godine i dva tornja za hlađenje bazena nuklearnoga otpada 1991.

Zatim je 1987. godine napravljen rashladni toranj za nuklearnu centralu CHOOZ, a 1995. dva zračna rashladna tornja vode za nuklearni istraživački centar CEA SACLAY, jugozapadno od Pariza, koji zatvorenim krugom hlade nuklearni reaktor. To novo Zubanovićevo originalno rješenje prvi put je tada upotrijebljeno u francuskim atomskim centrima, a kasnije i centralama. Bio je to novi veliki uspjeh koji je otvarao daljnje poslove.

RASHLADNI TORNJEVI ZA NUKLEARKE

To su sve bila sretna i originalna rješenja po kojima je Zubanovićevo poduzeće STS postalo poznato i po kojima je bilo svrstano među nekoliko najpoznatijih termodinamičkih tvrtki u Francuskoj.

Za kompaniju CLIMESPACE, koja se bavi proizvodnjom hladne vode za klimatizaciju grada Pariza, radi osam rashladnih tornjeva za rashladnu centralu GTH (*Les Halles*) po strogim ekološkim normama i dvostruko veće snage od prethodne. Zubanovićeve tornjevi proradi-

li su punim kapacitetom 1995. godine. Međutim, tvrtka CIMESPACE prisvojila je raznim kombinacijama ovaj patent i pola odrađenog posla nije mu isplatila te je sudskim putem uništila Zubanovića i njegovu tvrtku STS. Dan nakon sudske presude Marijan Zubanović - Zub doživio je teški moždani udar u 69. godini, 19. veljače 2000. Liječnici nisu predviđali ozdravljenje jer je bio u dugoj komi. U život se neočekivano vratio, ali je ostao

ENG Marijan Zubanović is a Croatian expatriate living in France and a prominent thermodynamicist, inventor and entrepreneur. 81 years old, he is currently fighting the imposed state care he has been put under.

slijep na desno oko, s paraliziranom desnom stranom i nepokretnom rukom. Poslije dugo vremena pomalo se počeo kretati uz pomoć štapa.

ZA LJUDSKO DOSTOJANSTVO

Jedan od većih poslova STS-a završio je 2001. novim rashladnim tornjem za nuklearnu centralu MARCOULE, ali je tvrtka bez Marijana Zubanovića (2003.) ipak morala u stečaj. Radnici su otpušteni, tvrtka je zatvorena i dok je trajao administrativni postupak, kako nije bilo stražara, svi su strojevi, dokumentacija, čitav skupi rezervni materijal i namještaj, sve je razneseno i pokradeno, a hale nekad uspješne tvrtke danas su nalik na porušeni Vukovar. Poslije svega što je doživio, pao je pod tutorstvo države, a to je najveća rak-rana francuskoga demokratskog društva.

Tutori su bez milosti trošili njegov novac i iako je ostao bistar i pri zdravoj pameti, koristili su pravo tutorstva kao da je potpuno mentalno nesposoban. Poslije ženine smrti 2004. nisu mu dopuštali niti da se ponovno oženi. To mu je konačno ipak uspjelo 2010. Oženio se svojom dugogodišnjom tajnicom Angèle Risterucci 30. prosinca 2010.

U neravnopravnoj borbi protiv nametnutoga državnog skrbništva, s imenovanim i pojačanim skrbnikom, Zubanović je 2010. objavio knjigu svoje golgote, znakovitoga naslova: *Post mortem!*, u kojoj je na 333 stranice opisao što je sve doživio u *gulagu na francuski način*, kako on naziva francusko državno skrbništvo nad mentalno zdravim ljudima, koji su radi raznih fizičkih bolesti ovisni o pomoći druge osobe. Godinu dana kasnije, 2011. objavio je dodatak toj knjizi pod naslovom: *Annexe à post mortem!*, na 66 stranica.

Danas Marijan Zubanović vodi svoju posljednju bitku - želi umrijeti kao slobodan čovjek, bez državnog tutorstva, u zemlji u kojoj je geslo: Sloboda - jednakost - bratstvo!

O životu i običajima svoje Podravine napisao je sedam knjiga, od kojih su četiri objavljene prije njegove bolesti. Zubanović ima dva sina, dvije kćeri i petoro unučadi. ■

Tamburica je označila njegov životni put

Zahvaljujući Tomi mnogi mladi Hrvati rođeni u Švicarskoj zavoljeli su tamburicu i naučili svirati hrvatske pjesme te upoznali dio našega hrvatskoga kulturnog dobra

Povratnik
Tomo Tušek

Napisala: Ruža Studer (www.hrvati.ch)

Snimke: Ruža Studer i Ivan Ivić

Tomu Tušeka upoznala sam početkom osamdesetih kad je u Schaffhausen došao raditi kao učitelj dopunske škole. Odmah nakon dolaska osnovao je tamburaški sastav u kojem su svirali mladi dečki iz Schaffhausena: Dejan Sermek, Ivica Devčić, Tomica Bertović, Ivan i Pero Bekić, Mario i Marijan Miškulin, Stevo Bollinger, Nebojša Cvetković i Željko Repić. Nakon isteka mandata u Schaffhausenu, Tomo 1986. odlazi raditi u tvrtku koja se nalazila u Bülachu.

Njegova ljubav prema tamburici i njegovo slavonsko srce tamburaša potaknuli su ga da se u Misiji Zürich uključi u rad KUD-a *Movis* koje je tada vodio Janko Marinić. Krajem osamdesetih put ga opet vodi u Schaffhausen gdje je bio član tamburaške sekcije HKUD-a Fala. U sastavu su tada uz Tomu svirali Anđelko Krčmar, Dragutin Pušec, Tomo Zebić i Boško Kostelac. Podržao je u

to vrijeme inicijativu Stjepana Juršetića pa je u Schaffhausenu osnovana sekcija mladih tamburaša koje je Tomo učio svirati instrumente. Sjeća se rado svih članova i nabraja ih: Domagoj Margetić, Ivan Sušec, Marko Pušec, Tomislav Bobinac, Hrvoje Juršetić, Ivan Dujmović, Neno Ruklić i Danijel Jagodić. Uz te dečke, Valentina Pušec bila je jedina djevojčica tadašnje tamburaške sekcije. Dva puta tjedno Tomo je putovao iz Züricha u Schaffhausen kako bi učio djecu svirati tambure, a troškove puta financirali su roditelji. S vremenom su neki članovi odustali, ali većina ih ostaje aktivna i uz pridošle članove, Marija Miškulina i Dragutina Pušeca, godinama taj sastav u prvome redu prati folklorashe na nastupima, ali sviraju i na manjim svečanostima. Godine 2003. Tomo odlazi u Zürich gdje se priključuje KUD-u S. S. Kranjčević i u sklopu KUD-a osniva tamburašku sekciju.

Iz te sekcije 2007. godine osniva se samostalni sastav Alkari. Kao samostalni

sastav tamburaši još uvijek prate KUD na njihovim nastupima, no sve češće nastupaju samostalno. Godine 2009. Tomo odlazi u mirovinu, napušta Švicarsku i odlazi živjeti u Gornju Pušću pokraj Zaprješća. Povremeno posjeti Švicarsku ili njega posjete prijatelji kad su u domovini, u prvome redu Alkari.

Tomo je uvijek bio tih, vrijedan, strpljiv i skroman čovjek. Nasuprot mnogim "glasnim" Hrvatima njega se nije moglo čuti ili vidjeti da se igdje gura u prvi red. On je govorio svojim prstima, svirajući svoj omiljeni instrument. Ali da i tihi Hrvati mogu ostaviti u hrvatskome društvu duboki trag, to nam pokazuje Tomin put u Švicarskoj. Zahvaljujući njemu mnogi mladi Hrvati rođeni u Švicarskoj zavoljeli su tamburicu i naučili svirati hrvatske pjesme. Upoznali su dio našega hrvatskoga kulturnog dobra i bez obzira svirali oni danas ili ne, uvjeren sam da će se uvijek sjećati čovjeka koji im je usadio ljubav prema tamburici – Tome Tušeka. ■

Nastup u
prostorijama kluba
Croatia iz Züricha

ENG Tomo Tušek now lives in Gornja Pušća near the town of Zaprješć. For many years he lived and worked in Switzerland, playing the tamburitza for a number of orchestras and sharing his knowledge with younger generations.

ZAŠTO NAS DRŽE U 1848.?

Ne bih se vraćao na neka davna izvješća prema kojima su u našem narodu "plemstvo, kler i puk" birali kralja, ali bih spomenuo izborno zakonodavstvo u modernom smislu koje je u Hrvatskoj počelo revolucionarnim događajima 1848. godine. Tim događajima u zemlji započela je preobrazba feudalnog u građansko društvo, kao i srednjovjekovnoga staleškog sabora u suvremeno predstavničko tijelo. Čitamo da je tada u Hrvatskoj prvi put učinjen "izborni red" i to prihvaćen na *Banskoj konferenciji* u Zagrebu navedene godine. Uspostavio je dvije kategorije zastupnika: *imenovane zastupnike*, nazvane banskim pozvanicima ili virilistima te *izabrane zastupnike*, koji su bili birani na temelju "cenzusnoga biračkog prava" u županijama, krajiškim pukovnijama, slobodnim i kraljevskim gradovima, slobodnim povlaštenim kotarevima, trgovištima i općinama, kaptolima i konzistorijima Katoličke i Pravoslavne crkve te u Akademiji znanosti.

Ne zvuči loše, ali to je bio tek začetak pravih i pravednih izbora. Bez obzira na to što je na ovaj način samo 3% stanovništva Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imalo aktivno biračko pravo, što je izborni sustav bio nerazrađen i izborni postupak neuređen, ipak je taj izborni red bio prvi u nas i označen kao dobar početak, zadugo i najnapredniji izborni propis. Izborni postupak bio je bolje uređen tek 1910. godine.

Mi smo danas u 2013. godini. Hrvati i njihovi potomci izvan domovine danas su razasuti diljem svijeta, većinom u demokratskim društvima najvećih standarda, a današnja "Banska konferenci-

ja" u Zagrebu još je u 1848. i ne pušta nas nikako iz nje. Zapravo, i dandanas drži nas zatvorene u njoj. Stoga smo od same uspostave države Hrvatske usmeno i pisмено ponovno, između ostalog, molili i tražili da se maknemo iz te godine i da se omogući hrvatskome izvandomovinstvu – *dopisno glasovanje*, kao što to rade sve demokratske zemlje svijeta sa svojim ljudima "izvan domovine". Činili smo to na najvišim državnim razinama, bilo kad smo pojedinačno bili pozivani i službeno pitani za savjet kako se najbolje iz domovine odnositi prema hrvatskom izvandomovinstvu, bilo u redovitim delegacijama predstavnika (obično iz tridesetak zemalja) Hrvatskoga svjetskog kongresa, sve od njegova osnutka prije dvadeset godina do danas. Osjećali smo i uskoro iskusili da hrvatski glasači u svijetu izvan dviju hrvatskih država, RH i BiH, nisu u glasovanju ni na razini 3% iz te početne, 1848. izborne godine. Uskoro se pokazalo da je nas izvan domovine manje od 1% izlazilo na izbore. I to ne zato što ljudi ne bi htjeli, nego što im to pravo nije prikladno omogućila domovinska vlast. Naime, uz ostalo, goleme daljine i razdaljine biračkih mjesta po pojedinim državama činile su svoje i iz godine u godinu povećavale mržnju hrvatskih birača i ubijale nadu da je službenoj domovini do njihova glasanja uopće stalo. Nije malo država u kojima živimo, a jednom sam se i sam

Piše: **dr. fra Šimun Šito Ćorić**, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)

zatekao u Kanadi u takvoj situaciji gdje se s hrvatske službene strane "ludo" tražilo i očekivalo da birači sjednu na zrakoplov i lete i po nekoliko sati da bi stigli i mogli ubaciti svoj glas na određenome "biračkom mjestu". Ljudi su ostajali razočarani i s nevjericom bespomoćno odmahivali

rukama i glavama na tu administrativnu državnu glupost i neosjetljivost!

Od samog početka predsjednik Tuđman nedvojbeno je bio za to i pred našim očima znao je pozvati kojega odgovornog ministra i još ponekoga sličnog iz svog okruženja, upitati ih za takve mogućnosti i predložiti da se pobrinu za organizirano dopisno glasovanje za Hrvate izvan domovine. Oni su odmah uslužno hvalili ideju i obećavali i predsjedniku Tuđmanu i nama pokraj njega da će sve učiniti da se to "stavi u proceduru". Kad bismo mi drugom prilikom upitali predsjednika Tuđmana kako teku pripreme za dopisno glasovanje, u početku bi nam rekao da je informiran kako se na tome radi. A onda mi je jednom prilikom, prijateljski me prateći do vrata i vrteći glavom, rekao da i u toj stvari ima "problema sa šerifima" oko sebe. Predsjedniku Mesiću također smo prenosili tu opću potrebu, ali sve je ostalo na njegovu obvezno lako danom obećanju i popratnome smijehu. Predsjednik Josipović nije nam baš dao neku veliku nadu će to današnji ministri u Vladi RH napraviti. I nakon svega i svih, mi izvan domovine još smo zatvoreni u 1848. Nema znakova da će nas ulazak u Europu brzo izvući iz nje. A ružno je i nedopustivo ako je naša nada za dopisno glasovanje samo jedan od lijekova koji ne liječe, nego produžuju diskriminaciju i razočaranje našega naroda s ove strane granice! ■

**Odgovorni ljudi u diktaturi su tvrda srca,
u demokraciji tvrda uha,
a najgore je kad se pomiješa to dvoje.**

Središte Like na Novčici

Grad koji nikada nije imao više od 10.000 stanovnika zbog svoga središnjeg položaja u relativno velikom, ali i nenaseljenom dijelu gorske Hrvatske uvijek je imao veći značaj u odnosu na broj stanovnika

Trg Ante Starčevića

Napisao i snimio: **Zvonko Ranogajec**

Gospić je političko središte Like u užem smislu, kao i Ličko-senjske županije u koju spada i područje velebitskog podgorja sa Senjom i Karlobagom te SZ dijelom otoka Paga. Grad koji nikada nije imao više od 10.000 stanovnika zbog svoga središnjeg položaja u relativno velikom, ali i nenaseljenom dijelu gorske Hrvatske uvijek je imao veći značaj u odnosu na broj stanovnika. Prvi počeci razvoja naselja javljaju se u 13. stoljeću, a jači razvoj Gospića počinje oslobođanjem od Turaka krajem 17. stoljeća.

Grad je smješten u središtu Ličkog polja, na obali rijeke Novčice, između Bogdanice i Like. Rijeka Lika izvire na jugoistoku Ličkog polja na obroncima Velebita podno Vaganskoga vrha na 600 metara n.v., a ponire kraj Kosinja na SZ Ličkog polja gdje je ujezerena i gdje je stvoreno umjetno Krušičko jezero. Porječje Like iznosi 1.570 četvornih km, a od pritoka joj se ističu Bogdanica s Novčicom i Otešica na lijevoj obali te Jadovna i Glamočnica na desnoj obali. U bližem planinskom zaleđu na zapadu Gospić je omeđen planinskim masivom Velebita u čijem podnožju dominira više krških humova, a najizrazitiji je Oštra (796 m n.v.), dok se na istoku nalaze pobrđa ličkoga

srednjogorja kao granica prema Krbavskome i Gackome polju.

KONTINUITET NASELJENOSTI

Područje grada Gospića sastoji se od 50 naselja, a ukupna im je površina 967 četvornih kilometara. Na zapadu Gospić graniči po masivu Velebita s općinom Karlobag i s gradom Senjom na SZ, na sjeveru je granica s općinom Perušić, na SI s općinama Plitvičkim jezerima i Udbinom, na JU općinom Lovinac i na jugu sa Zadarskom županijom.

Demografska kretanja u Gospiću prilično su nepovoljna baš kao u čitavoj gorskoj Hrvatskoj, a na žalost i u cijeloj Hrvatskoj. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine područje lokalne sa-

mouprave grada Gospića imalo je samo 12.980 stanovnika, što iznosi rijetku gustoću naseljenosti od 13,4 stanovnika po četvornome kilometru, dok je samo naselje Gospić imalo 6.088 stanovnika. Posljednji rezultati popisa iz 2011. godine pokazuju smanjenje broja stanovnika koji sada iznosi 12.745, no povećao se broj stanovnika naselja Gospića na 6.575 stanovnika. Isto vrijedi i za drugo po veličini naselje Lički Osik koji je porastao s 1.772 stanovnika na 1.914, no ostalih 48 naselja ima konstantan pad i depopulaciju, uz izrazitu tendenciju starenja stanovništva.

Počeci naseljenosti Like vežu se uz Japode, a u srednjem vijeku tu su vladale hrvatske plemenitaške obitelji Mogoro-

Panorama Gospića i rijeke Novčica

Veliki Žitnik – rodna kuća Ante Starčevića

Smiljan – rodna kuća Nikole Tesle

vići, Tolimirovići, Disislavići i Tugomi-rići. Začeci današnjeg Gospića otkrivaju se u ispravi iz 1263. godine, u kojoj kralj ugovara zamjenu posjeda s ličkim županom Petrom Tolimirovićem, u kojoj se spominje i naselje Kaseg, a kasnije Kasezi, na lijevoj obali rijeke Like, pokraj potoka Novčice. U vrijeme turskih prodora Kasezi se raseljavaju pa ponovno naseljavaju kao Gospić nakon oslobođanja Like od Turaka krajem 17. stoljeća. To jasno govori da je kontinuitet naseljenosti današnje Like i Gospića znatno kraći nego u ostalim dijelovima gorske Hrvatske (Gacka, Gorski kotar). Urbani razvoj i nastanak današnjega Gospića počinje znatno kasnije, 1733. godine, kada se upravno središte prenosi iz Karlobaga u Gospić te se prostor Like i Krbave spaja u jednu upravnu jedinicu, Ličku pukovnicu. Gospić se razvija kao novo upravno središte oslobođene i kolonizirane Like i kao izrazito cestovno raskrižje. Jača trgovina, poštanski i cestovni promet, vojne funkcije... Grad dobiva reprezentativne zgrade za vojne časnike, činovnike i upravne službe i širi se prema Kaniži, Žabici i Lipi. Prva škola gradi se 1766. godine na njemačkome jeziku, a grade se i prvi mostovi preko rijeka Novčice i Bogdanice. Vojni značaj gubi se 1869. godine sjedinjenjem Vojne krajine s civilnom Hrvatskom, a prometni značaj intenzivira se početkom 20. stoljeća gradnjom željezničke pruge od Oštarija prema Kninu i Splitu.

TEŠKA VREMENA

Gospić je tijekom 20. stoljeća nekoliko puta proživljavao teške trenutke političke torture nad svojim građanima. Kao reakcija na teror žandara u Kraljevini Jugoslaviji izbio je Velebitski ili Brušanski ustanak, da bi nakon 2. svjetskog rata komunističke vlasti pobile mnogobrojne

nedužne građane, među kojima i svećenike Katoličke crkve Dragutina Kukalja i Vladimira Kargačina. To je uz slabiji razvoj gospodarstva bio i glavni razlog velikih emigracija Ličana u inozemstvo, ponajviše u prekomorske zemlje. Najveća razaranja Gospić je doživio u Domovinske ratu gdje je u slavnoj epopeji uspio obraniti taj dio Hrvatske, pri čemu je nakon Vukovara bio najrazaraniji grad u Hrvatskoj. Već nakon pobjede Hrvatske vojske u Medačkome džepu u jesen 1993. godine, a pogotovo nakon oslobođilačke akcije Oluje, Gospić se počinje ubrzano obnavljati, što je danas vidljivo na pročeljima mnogih upravnih zgrada.

Gospić 1993. godine postaje središte Ličko-senjske županije, a od 2000. godine i središte novoustrojene Gospičko-senjske biskupije. U Gospiću se ističu Muzej Like, Državni arhiv, u gradu je sjedište Parka prirode Velebit, od-

nedavno je Gospić dobio područni ured Instituta za društvena istraživanja Ivo Pilar, kao i odsjek Instituta za krš. Kao posljedica duge tradicije školstva u Gospiću, a posebno učiteljske škole, u Gospiću djeluje Odsjek za učiteljski studij Sveučilišta u Zadru, kao i Veleučilište Nikola Tesla. Značajne manifestacije tijekom godine su Smotra gospodarskih dostignuća Jesen u Lici, Gospičke glazbene večeri i Lički likovni anale. U razvojnim planovima sve je važniji turizam čemu pogađuje Memorijalni centar Nikola Tesla u Smiljanu, rodna kuća "Oca domovine" Ante Starčevića, kao i Velebit sa svojim prirodnim sadržajima.

Uz spomenute Nikolu Teslu i Antu Starčevića značajni Gospićani u povijesti bili su Šime Starčević, autor prve hrvatske gramatike i stric Ante Starčevića, pisci Buđe Budisavljević i Lavoslav Vuke- lić te slikar Miroslav Kraljević. ■

Biskupski ordinarijat

ENG Gospić is the administrative hub of Lika-Senj County. The town has never had a population over 10 thousand, but its central location has afforded it a leading role in this relatively large and otherwise underpopulated region of highland Croatia.

Od 1951. izlazi mjesečnik Hrvatske matice iseljenika

MATIČIN VREMEPLOV

Pronašli smo u Matici za mjesec **svibanj** godine...

Priprema: **Hrvoje Salopek**

PISMO IZ USA:

TRADICIONALNA PROSLAVA Svetoga Vlaha u San Francisku, Cali

U Kaliforniji, nali Konavljani i ostalim sunarodnjacima većinom iz Dalmacije i nešto iz Crne Gore, razveli su se u velike voćare, vrtlare, vinogradare i ribare. Mnogi su stekli i lijepe posjede i postali ugledni privrednici naročito u mjestima: Watsonville,

«Znate li, kako sada zovu Pajero Valley? Nova Dalmacija. Isti su nas, nas Yankceje, koji smo mislili, da smo vještiti. Eto, Dalmatinci su došli i pokazali su, da su vještiji. Bili su bijedi, siromašnji od crkvenog miša. Oni su prvo radili, kao nadničari kod

London, Frankfurt, Zürich, Tokio, Manila i Rio de Janeiro. Onda je razumljivo, da su sunarodnjaci i na drugim mjestima života razvili veliku skromnost, o čemu nam govore razna udruženja, klubovi, domovi.

Svaki narod nastoji da tuđe štije, a svojim se diči. Tako i ovdalnji Konavljani daju u jednom slavnom dubrovačkom časopisu. Prije 31 godine osnovane je nekoliko Dubrovačkih i Konavljanskih Društva Sv. Vlaha u San Francisku, sa svrhom čuvanja dubrovačke tradicije, kulturnog, rodoljubnog posvećenja i posvećenja potrebnima starom kraju i među njegovim orđje. Ovo društvo nudi nam ugled, a njegove poslove Sv. Vlaha, posjećuju mnogi ljudi i njihovi potomci, bez obzira na razlike mišljenja.

Nalazili se u San Francisku na postdiplomskom studiju, rjeđe sam prilika da prisustvujem ovogodišnjoj velikoj tradicionalnoj proslavi Svetoga Vlaha u San Francisku, koje se održava veljače u velikim prostorijama «California Hall». Program se sastoji iz dva dijela: prvi dio mjesečnih koncertni i drugi zabavni-plazni, to jest prvi dio sata poslije podne pa do 4 sata

1958.

Matica donosi reportažu o doseljenicima iz Dubrovnika i okolice koji su u Kaliforniji poznati kao uspješni voćari. Njihova Družba sv. Vlaha u San Francisku redovito proslavlja blagdan zaštitnika Dubrovnika sv. Vlahe.

ODBOJNICI DRUŠTVA SV. VLAHA U SAN FRANCISCU
S lijeva na desno: A. Ficovich, T. Krivonozh, gđa Mary Horion, predsjednik P. Ožad i R. Poljanich

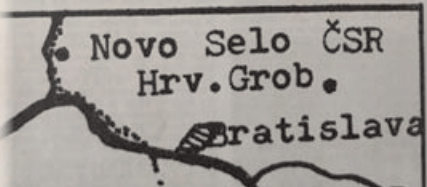
MATICA ⁵

KOD HRVATA U SLOVAČKOJ

Pisao: NIKOLA IVANOVIĆ

Izvadak iz časopisa: DOPINA ČERVA U HRVATSKOM GROBU U SLOVAČKOJ. Društvo HRVATSKA RISA U OKOLICI B. BLAVI - Društvo na lijevu: PAVLOV GRUBOV NA DOLJ VLAHA U OKOLICI B. BLAVI U OKOLICI B. BLAVI. ALBAN VILLAGES IN THE VICINITY OF BRATISLAVA - Društvo na lijevu: KOTICE VILLAGES IN THE VICINITY OF BRATISLAVA. ALBAN VILLAGES IN THE VICINITY OF BRATISLAVA. ALBAN VILLAGES IN THE VICINITY OF BRATISLAVA.

O tragi 400 godina, zbog hrvatskih dajci na Hrvatsku, izopćenje Hrvata iz vjerske slobode i P. udaljeno je u okolici Bratislave i T. Tu su oni vjerovali oko 24 sela od danas postoje samo četiri: Novo Hrvatski Grob, Čunovo i Hrvatski drol.

Novo Selo nalazi se oko 12 km od zapadne od Bratislave, na Moravi, se nalazi na hrvatskoj strani i dolazi izvan zemlje. Po tome su hrvatski ljudi dobili ime. Tako se zove Bratislava se u državi, Orha na hrvatski, na izvanu drže zemlju, drug na P. Podravlje se nalazi na izvanu, a

1969.

Pod naslovom "Kod Hrvata u Slovačkoj" Nikola Ivanović daje osnovne informacije o toj našoj manjini naseljenoj u selima Devinsko Novo Selo, Hrvatski Grob, Hrvatski Jandrof i Čunovo.

1982.

Zagrebački Dinamo je nakon duge 22 godine osvojio prvenstvo države pod trenerskim vodstvom legendarnoga Miroslava Čire Blaževića. Matica na naslovnici donosi fotografiju slavlja navijača na stadionu 'Maksimir'.

Spoj ruralnog i modernog

Na sajmu je organiziran niz degustacija, prezentacija regionalnih i nacionalnih kuhinja te omogućena promotivna prodaja i kupnja proizvoda

Na ovogodišnjem Eko Etno Touru, međunarodnome sajmu turizma, tradicije, enogastronomije, proizvoda, usluga i događaja ruralnih područja, ekipa G. E. T. Reporta upriličila je gastro show pod nazivom "Hrvatske torte - Liga prvaka". Sve je započelo prije skoro godinu dana kada je u Makarskoj, na Dalmacija Wine Expou priređena odlična prezentaciju torte 'makarana'. Odmah su počele usporedbe s 'imotskom tortom' jer je, čini se, veliko suparništvo među tim slasticama. Naime, jedno od velikih neriješenih gastronomskih pitanja u Dalmaciji je: "Koja od tih torti je ne samo bolja, nego starija, a samim time i originalnija?" Obje torte imaju skoro istovjetne sastojke. Razlikuju se ponešto u boji i vanjskome izgledu. Uz ove dvije torte, kako bi se otežao posao žiriju, sljubljena su tri proseka i to: vinarije "Pelješki vinogradar" iz Kune Pelješke, vinarije "Vinoplod" Šibenik i "PZ Vrbnik". Na kraju, u ovom dvoboju pobijedila je torta 'makarana', ali u pitanju su zaista nijanse. Uz tortu 'makaranu', od ponuđenih proseka žiri je kao *perfect match* odabrao prosek "Pelješkoga vinogradara", koji je napravljen od plavca maloga.

Napisala: **Ivana Rora** Snimila: **Ivana Tepeš**

Sajam Eko Etno Tour održao se u Zagrebu od 24. do 27. travnja, u Boćarskome domu, a na poseban način predstavili su se autohtoni i tradicijski ruralni proizvodi i usluge, eno i gastronomski specijaliteti, kulturna baština, folklor, stari zanati, autohtoni događaji i običaji pojedinih krajeva Hrvatske i ostalih zemalja te turistička ponuda ruralnoga turizma. Na sajmu je organiziran niz degustacija, prezentacija regionalnih i nacionalnih kuhinja te omogućena promotivna prodaja i kupnja proizvoda. Održali su se i mnogi popratni događaji kao što su stručni skupovi, seminari, savjetovanja, prezentacije, tematske radionice te ocje-

njivanja ruralne turističke ponude. Organizirana je i turistička burza *Eko Etno Trade Show* koja će omogućiti stranim turističkim agencijama da ostvare kontakt i neposredno pregovaraju s potencijalnim dobavljačima – domaćim turističkim agencijama, hotelijerima, turističkim zajednicama i udrugama.

Ovogodišnji Eko Etno Tour održao se uz pokroviteljstvo Odbora za turizam Hrvatskoga sabora, Ministarstva turizma, Ministarstva poljoprivrede, Ministarstva kulture, Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Grada Zagreba, Hrvatske gospodarske komore i Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost te uz veliki broj poslovnih partnera, kao i medijskih pokrovitelja.

Gastro prezentacije privukle su veliki interes

Odličan nastup samoborskih mažoretkinja

Kao poseban dio programa zasigurno treba izdvojiti i nastup Samoborskih mažoretkinja - ambasadorica Samobora i županije, atraktivnu izvedbu i prezentaciju zagorske svadbe u sklopu predstavljanja Krapinsko-zagorske županije, promociju Dubrovačko-neretvanske županije uz uprizorenje dubrovačke svadbe i izvedbu linda te *Cakeshow* by Kristijan Kodrić, u kojem je predsjednik Udruge hrvatskih slastičara na pozornici s djecom ukrasio suncokretima ukusne hrvatske torte koje su zatim slasno i pojeli.

PROIZVODI SELA I TURIZAM

- Ovo je deseti jubilarni Eko Etno sajam koji je tijekom godina doživio jedan novi smjer organizacije ovakvog događaja, a temelji se prije svega na razvoju hrvatskoga ruralnog proizvoda i turizma kao takvoga te ponude izvan granica Hrvatske. Ulaskom u EU otvara nam se jedno veliko tržište u kojem i hrvatski ruralni izričaj zasigurno ima svoje mjesto – naglasila je Dijana Katika, predsjednica Uprave HF Eko Etno Grupe, koja je i organizator sajma.

Na svečanom otvorenju, nakon himne koju je izvela sopranistica Danijela Pintarić, posjetitelje su pozdravili gradonačelnik Milan Bandić i saborski zastupnik Goran Beus Richembergh. Održana je i kratka modna revija Etno butika Mara, a program je vodila Ljiljana Vinković. ■

ENG The Eco Ethno Tour fair was staged in Zagreb from April 24th to 27th showcasing an outstanding presentation of indigenous and traditional rural products and services, oenological and culinary specialities, cultural heritage, folklore, old trades and much more.

NAŠA KUHINJA

Priprema: Marija Hećimović

ŠARAN NA MOSLAVAČKI NAČIN

Listajući do sada objavljene recepte zaključili smo da je vrijeme za recept koji će na vaš stol donijeti slatkovodnu ribu - šarana. Kako smo uvjereni da vam je ona dostupna, bilo u ribarnicama bilo ulovljena u ribičkom pothvatu, donosimo vam ovaj vrlo jednostavan i ukusan recept.

Vrijeme pripreme:

40 min

Sasatojci (za 4 osobe):

1 manji šaran, težine oko 1,5 kg
(posebno kupiti samo glavu i rep za temeljac)
2 žlice ulja
800 g krumpira
100 g suhe slanine
30 g slatke crvene paprike
žlica vegete
sol, papar, peršin, češnjak po želji.

Priprema:

Ribu očistiti i lagano oprati te ocijediti. Zarezati šarana na nekoliko mjesta. Glavu i rep kuhati u malo vode za temeljac. Slaninu izrezati na sitne kockice, očistiti krumpir i narezati ga na tanke kolutiće te posoliti. Peršin i češnjak sitno isjeckati. U pleh namazan uljem staviti polovicu krumpira i posuti ga peršinom, vegetom, crvenom paprikom, paprom i na kraju kockicama slanine. Po tome posložiti ostatak krumpira. Na krumpir staviti šarana i sve zaliti temeljcem.

Pripremljeni složenac peći na 200 C dok šaran ne dobije lijepu rumenu boju i dok krumpir ne bude pečen.

Nedelišće u gostima

Nastupima na glavnoj pozornici briljiralo je više od 150 izvođača, članova Društva. Zadivljeni smo bili bogatstvom kulturnoga izričaja i besprijekornom izvedbom programa na čemu bi izvođačima amaterima mogli pozavidjeti mnogi profesionalci

Napísala: **Renata Lugomer-Pohajda**

Šestu godinu zaredom "Hrvatsko kulturno društvo Pomurje" organiziralo je priredbu "Dan hrvatske kulture u Lendavi" na kojoj nam se ove godine predstavila Općina Nedelišće iz Međimurja sa svojim kulturnim udrugama. Do sada su nam se u Lendavi, na toj značajnoj manifestaciji, predstavila kulturna društva gradova: Preloga, Čakovca i Đurđevca. Prije dvije godine ugostili smo i folklorni ansambl LADO. Prošle godine obilježili smo "Dan hrvatske kulture" organizacijom Sabora hrvatske kulture na kojem se prvi put predstavio Savez hrvatskih društava iz cijele Slovenije. Zbog prelijepih dojmova i druženja koja nam ova priredba svake godine donosi, ove godine očekivali smo nastup Općine Nedelišće s velikim nestrpljenjem.

Manifestacija je započela u popodnevnom satima predstavljanjem Turističke zajednice i vinara Nedelišća u predvorju kulturnog doma u Lendavi, a nastavila se pozdravnim govorima počasnih gostiju: Mladena Horvata, načelnika Općine Nedelišće i vlč. Marka Zadravca,

voditelja katoličke misije u Sloveniji te domaćina priredbe, lendavskog župana Antona Balažeka i predsjednika HKD Lendava Đanina Kutnjaka.

Nastupima na glavnoj pozornici briljiralo je više od 150 izvođača, članova Društva. Zadivljeni smo bili bogatstvom kulturnoga izričaja i besprijekornom izvedbom programa na čemu bi izvođačima amaterima mogli pozavidjeti mnogi profesionalci. Uživali smo u nastupu Puhačkoga orkestra Općine Nedelišće, folklorne sekcije s tri plesne koreografije (Prigorje, Bunjevačko kolo i Međimurje), ženske vokalne skupine i tamburaškog orkestra KUU "Seljačka Sloga Nedelišće", vrhunskoga pjevačkog zbora "Josip Vrhovski" kojim je dirigirao profesor Branimir Magdalenić, te muške vokalne skupine "Zrinski". Bogata tradicija i dugogodišnja uvježbanost te entuzijizam svih izvođača nakon dva sata nastupa dobili su od publike burni pljesak i da je bilo moguće svakog izvođača bismo više puta pozvali na "bis". Nakon zadnjeg nastupa slijedila je razmjena prigodnih

poklona koji će nam ostati kao uspomena na ovaj veliki dan. Nakon priredbe zahvalili smo svim izvođačima i pozvali ih na mali domjenak u predvorju kulturnoga doma gdje smo uz pratnju tamburaša nastavili s pjesmom i plesom te druženjem do kasnih sati. Ljubazni gosti pozvali su nas u povratni susret, čemu se unaprijed veselimo. Hvala Općini Nedelišće da je u Lendavi na najbolji mogući način predstavila hrvatsku kulturu i uveličala naš praznik. ■

ENG For the sixth year running the Croatian Culture Association of Pomurje, based in Lendava, Slovenia, organised a Croatian Culture Day. This year's event showcased the Municipality of Nedelišće in the Međimurje region and its culture associations.

“Posjet domovini puno znači za naš rad”

“Naš posjet Matici ocjenjujem najvišom ocjenom. Mislim da je Matica vrlo važna spona između domovinske i iseljene Hrvatske i redovitom komunikacijom ta veza treba biti sve jača”, naglasio je Vinko Stanišić

Razgovarala: **Željka Lešić**

Snimke: **Iz albuma HKD “Jadran”**

Prigodom nedavnog boravka Hrvatskoga kulturnog društva “Jadran” iz švedskoga Malmöa u domovini i posjeta Hrvatskoj matici iseljenika razgovarali smo s Vinkom Stanišićem, predsjednikom Društva. Tom prigodom Stanišić nas je izvijestio o planu i programu studijskog putovanja u Zagreb od 22. do 29. ožujka, za koje se Društvo, kako kaže, temeljito i s puno emocija pripremalo, a također nam je pobliže objasnio rad i ciljeve Društva “Jadran”. No, ponajprije predstavimo agilnoga predsjednika Društva.

- Iako su moji roditelji rođeni Vinkovčani, ja sam rođen u Karlovcu gdje

Predsjednik HKD
Jadran Vinko
Stanišić

sam se školovao i stekao zvanje trgovinskoga poslovođe. Oženjen sam i imali smo troje djece. Kažem imali smo jer je 2011. godine tragično stradala naša neprežaljena kći Jelena – u razgovoru nam pripovijeda Stanišić, koji je prije dvije godine postao predsjednik Društva.

SUDBONOSNI POSJET ŠVEDSKOJ

Nastavljajući svoju iseljeničku priču, napominje kako je s obitelji u Švedsku došao na Uskrs 1991. godine u posjet, no taj posjet traje i dandanas. - U to vrijeme život nije bio lagan, a ja sam imao suprugu i troje djece i za vrijeme posjeta uočio sam mogućnost boljeg života za moju obitelj - ističe Vinko Stanišić.

Napominje kako se obitelj u Švedskoj dobro snašla. U roku od dva tjedna počeo je učiti švedski jezik, djeca su

Snimak za sjećanje u Mariji Bistrici

Nastup na HTV-u

Povijest društva HKD "Jadran" Malmö

HKD "Jadran" osnovano je 1976. godine. Osnova tadašnjeg Društva bila je grupa hrvatskih entuzijasta koji su činili mandolinski kvartet. Grupa Hrvata koja se doselila u Malmö početkom 1960-ih godina sastojala se od mladih obitelji tako da je bilo dosta djece hrvatskih korijena u Malmöu. Zanimanje za sudjelovanje u ovom orkestru bilo je veliko i uskoro je orkestar imao 30-ak članova. Sve je rezultiralo time da je orkestar nastupao diljem Švedske.

5 godinama je Društvo raslo, a tako su pokrenute i nove aktivnosti poput plesa, pjesme, zabavno-glazbenog orkestra, kazališta, sportsko-rekreativnih aktivnosti itd. Djeca koja su rado dolazila u klub povukla su za sobom i roditelje te je uskoro "Jadran" postao obiteljsko stjecište gdje su čitave obitelji bile angažirane u raznim aktivnostima Društva. Roditelji su se zabavili, između ostalog, boćanjem, šahom, bilijarom, kartaškim igrama ili šivanjem narodnih nošnji za djecu. Tako su se hrvatske obitelji našle zajedno, okupljene izvan svojih domova u ugodnoj sredini i okružju protkanom zajedništvom.

Sve do 1990. godine Društvo nije moglo surađivati s domovinom zbog političkih razloga jer se od nacionalnih društava očekivala politička poslušnost i veličanje komunističke ideologije, što "Jadran" nije htio prihvatiti. "Jadran" je želio ostati politički neovisno društvo. Danas je to vrijeme, na sreću, prošlost te sada postoje mnogobrojni kontakti i suradnja s kulturnim institucijama u domovini.

krenula u školu, a supruga je dobila posao, što je za njega bio šok, kako kaže, s obzirom na to iz koje je sredine došao. Nakon učenja švedskog zaposlio se u trgovačkome centru gdje je radio sve do mirovine.

Od dolaska u Švedsku obitelj je bila član HKD "Jadran", a djeca su se uključila u folklor, što nije bilo dugog vije-

ka. Tek kasnije kći Jelena postala je član elitne folklorne grupe i članica uprave.

- Prilikom naših razgovora uvidio sam da je mladom rukovodstvu potrebna pomoć u radu pa sam se stavio na raspolaganje, što je na kraju rezultiralo time da je Jelena bila izabrana za predsjednicu, a ja za dopredsjednika. Načinili smo vrlo ambiciozan plan rada i krenu-

li punom snagom. No, onda se dogodila tragedija i ostali smo bez naše drage predsjednice koja je puno toga započela. Kao dopredsjednik preuzeo sam Društvo u tome teškom trenutku i u dogovoru s ostalim članovima uprave koji su, moram istaknuti, fantastični, složili smo se da dovršimo projekte koje je Jelena započela, a jedna od želja cijele elitne grupe bio je posjet domovini - ističe Vinko.

OČUVANJE TRADICIJE I HRVATSKE RIJEČI

- Naše Društvo ima nešto više od 300 članova i naš je osnovni zadatak očuvanje kulturne baštine, tradicije i hrvatske riječi. U Društvu smo organizirali rad po grupama pa tako imamo najmlađu grupu do 7 godina, srednju grupu od 7 do 15 godina te elitnu grupu. Uz navedene grupe tu su i nezaobilazni tamburaši, a u osnivanju je mlađa grupa koja će svirati tambure. Uz navedeni rad po grupama, družimo se u Hrvatskome domu organizirajući zabave i priredbe kao što su Bijela nedjelja, Dani kruha, Martinje, Sv. Nikola, Sv. Lucija, Dan državnosti itd. Također organiziramo turnir u boćanju i turnir u kartaškoj igri belotu, a tu je i sponzorska večer na kojoj zahvaljujemo svim našim sponzorima na potpori - objašnjava naš sugovornik.

Napominje kako je dugo željeni i planirani posjet "Jadrana" domovini konačno ostvaren te kako im jako puno znači za budući rad. - Jer rad s ljudima kao što su Goran Knežević, Dražen Varga i To-

Zajednički snimak kod spomenika Bana Jelačića

Jadran u posjet FA Lado

Posjet službenim prostorijama NK Dinamo Zagreb

mislav Habulin obavezuje, a ujedno nam daje još više poticaja da ono što radimo bude sve bolje i bolje - ističe predsjednik Vinko Stanišić.

HKD "JADRAN" U HRVATSKOJ

- Naš posjet domovini bio je planiran kao radni pa smo tako radili svaki dan od 15 do 17 sati. Slobodno vrijeme iskoristili smo za posjete te smo tako posjetili radionicu nošnji MA-LA gdje smo imali priliku vidjeti kako se izrađuju narodne nošnje, od tkanja pa do finalnog proizvoda. Posjetili smo KUD Rečica iz Rečice kraj Karlovca koji su bili gosti na našoj SMOTRI HRVATSKE KULTURE u Švedskoj. Susret je bio veličanstven i nezaboravan. Također smo bili u svetištu Marije Bistrice koje nas se jako dojmilo unatoč lošem vremenu koje nas je pratilo. Posjetili smo i naš nacionalni ansambl "Lado" te bili impresionirani njihovom riznicom nošnji, a posebno iznenađenje bila je točka koju su izveli za nas. Bili smo i u NK Dinamo odakle smo se vratili puni dojmova, a posjetili smo i Vašu kuću. Kruna naših druženja bio je nezaboravan nastup na HRT-u u emisiji "Dobro jutro Hrvatska". Kao što vidite, iskoristili smo svaki trenutak te puno toga vidjeli i doživjeli. Vraćamo se u Švedsku prepuni dojmova. Teško je izdvojiti što nam je bilo posebno jer svaki događaj za sebe bio je poseban, a svi zajedno čine jednu prekrasnu i nezaboravnu cjelinu - kaže Stanišić i nastavlja - Naš posjet Matici ocjenjujem najvišom ocjenom jer u toplom i prijateljskom razgovoru razmijenili smo mišljenja i dogovorili buduću suradnju koja je prijeko potrebna. Mislim da je Matica vrlo važna spona između domovinske i iseljene Hrvatske i redovitom komunikacijom ta veza treba biti sve jača te ostvarivati kontakte i s ostalim društvima. Društva se trebaju otvarati i tražiti što više suradnje i razmjene iskustava, a ne biti zatvorena i zadovoljna sama sobom.

U razgovoru o mladim naraštajima Vinko je mišljenja da su pomalo izgubljeni i da im se ne posvećuje dovoljno pažnje. - Svi smo u nekoj strci oko raznih stvari i nitko nema vremena saslušati mlade o njihovim problemima i potrebama te s njima uspostaviti dijalog koji je potreban. Obitelj je ipak iznad svega i temelj na kojem se gradi osjećaj pripadnosti nacionalnom identitetu, pogotovo za nas koji živimo u iseljeništvu. Također je važno pohađanje vjeronauka te odlazak na nedjeljne mise. Na nama je da taj temelj nadograđujemo i da ne dopustimo da naša hrvatska riječ i kultura zamru ili odu u zaborav - rekao je na kraju razgovora Vinko Stanišić. ■

ENG We spoke to Vinko Stanišić, president of the Jadran Croatian Culture Association of Sweden's Malmö during the association's recent visit to the homeland that including a stop at the Croatian Heritage Foundation.

MANJINSKE VIJESTI

ODRŽANI PETI DANI A. G. MATOŠA I DR. JOSIPA ANDRIĆA

SRBIJA - Kulturna manifestacija *Peti dani A. G. Matoša i dr. Josipa Andrića*, u mjestu Plavni u jugozapadnoj Bačkoj, ove godine imala je svoj mali jubilej – petu obljetnicu. Manifestaciju je 2009. pokrenulo Hrvatsko kulturno-umjetničko i prosvjetno društvo "A. G. Matoš" iz Plavne, a glavni teret organizacije, kao i svake godine, prihvatila je Kata Pelajić. Plavanci su ponosni što je djed velikoga pjesnika bio učitelj u Plavni i što se August Matoš, pjesnikov otac, rodio u njihovu mjestu. *Peti dani* održani su 27. i 28. travnja. Manifestacija je počela otvorenjem Likovne kolonije na živopisnoj rječici Beravi dok je u samoj Plavni otvorena izložba "Sjećanje na Julija Njikoša". U glazbenome dijelu programa publiku je oduševio nastup Tamburaškoga orkestra HKPD "Matija Gubec" iz Tavankuta.

Drugoga dana održana su prigodna predavanja. Prof. dr. sc. Sanja Vulić iz Zagreba približila je Plavancima i njihovim gostima Josipa Andrića kao književnika, a prof. Tomislav Žigmanov iz Subotice u svojem predavanju predstavio je istaknute osobe s toga dijela hrvatskoga kulturnog prostora, čije se obljetnice obilježavaju u 2013. U popodnevним satima izvedena je komedija "Tamburaški oproštaj" koju je s glumcima Male scene Hrvatske čitaonice u Subotici priredila prof. Katarina Čeliković. Oba dana sudionici manifestacije imali su priliku nazočiti zajedničkoj sv. misi u župnoj crkvi sv. Jakova. Manifestacija je zaključena izložbom umjetničkih radova nastalih u Likovnoj koloniji.

JOZA LAVIČKA DOBIO NAGRADU METRON 2012.

AUSTRIJA - U Hrvatskome centru u Beču 10. travnja dodijeljena je kulturna nagrada Hrvatskoga centra "Metron" za 2012. godinu. Dobitnik je Joza Lavička, koji se već puno godina zalaže za očuvanje običaja, nošnji i jezika moravskih Hrvata. Joza Lavička, po riječima žirija, u prošlih 25 godina intenzivno je radio za svoju hrvatsku granu u današnjoj Češkoj. Dobitnik se, razumljivo, jako veseli nagradi na koju "nije računao". Unatoč njegovu anga-

žmanu, ostavština moravskih Hrvata u Češkoj sve je slabija, što je njemu "jako žao". Žiri je jednoglasno odlučio da nagradu dobiva Joza Lavička jer je on, zalažući se za narodno dobro moravskih Hrvata, ostvario nešto izvrsno. (Hrvatska redakcija ORF-a)

Čak petsto sudionika na jubilarnome turniru

Ovogodišnji domaćin jubilarnoga turnira bio je odsjek 320 "Holy Cross" iz Duquesnea, nedaleko od Pittsburgha u Pennsylvaniji

Domaćin turnira HBZ odsjek 320 Duquesne

Napisao: **Franjo Bertović**

Daleke 1943. godine Hrvatska bratska zajednica u Americi odlučila je sportskim aktivnostima svojih članova dodati natjecanje u košarci. Tako je ova sportska grana u Americi, domovini košarke, ugledala svjetlo dana i u redovima Zajednice. Zanimljiva je i činjenica da je košarka samo dvije godine starija nego HBZ. Naime, košarka je rođena u Springfieldu, Massachusetts, gdje se odigrala prva (službena) utakmica 1892. godine uz tada 13 pravila određenih prema zamisli Jamesa Naismitha.

Na 70. turniru HBZ-a, održanom u Pittsburghu 5. - 7. ožujka, natjecalo se 47 timova u muškoj i ženskoj konkurenciji prema dobi; od onih najmlađih do 'ozbiljnih'. U natjecanju je sudjelovalo čak petstotinjak košarkaša i košarkašica! Timovi su, od samog početka košarkaškog natjecanja Zajednice, pod pokroviteljstvom njezinih odsjeka. Svaki tim nosi ime svog odsjeka i grada (mjest) u kojem odsjek djeluje. Međutim, vrhovni pokrovitelj je Glavna uprava HBZ-a i odsjek koji je domaćin turnira.

Ovogodišnji domaćin jubilarnoga turnira bio je odsjek 320 "Holy Cross" iz Duquesnea, nedaleko od Pittsburgha u Pennsylvaniji. Vodstvo odsjeka brinulo se o sportskim dvoranama te o završnome banketu na kojem su se dodjeljivali trofeji za prvake. Odsjek 320 posjeduje i svoj dom "Croatian American Club" u kojem vodi svoje poslovanje te održava kulturne aktivnosti i druženja. Zgrada doma, iako je poprilično stara, u odličnom je stanju i mjesto je okupljanja Hrvata. Slike koje ukrašavaju zidove podsjećaju na mnoge tamburaške

Pobjednici 70. košarkaškog turnira HBZ-a:

- mlađe djevojke, odsjek 248 iz Clairtona, PA
- starije djevojke, odsjek 432 iz Yukona, PA
- dječaci od 10 do 12 godina, odsjek 126 iz Farrella, OH
- dječaci od 13 do 15 godina "A" tim, odsjek 320 iz Duquesne, PA
- dječaci od 16 do 18 godina, odsjek 126 iz Farrella, OH
- muškarci *Open*, odsjek 248 iz Clairtona, PA
- muškarci 35 godina i više, odsjek 126, Farrell, OH.

sastave i pojedince iz davnih vremena, ali i sadašnjosti. I miris koji je dolazio iz kuhinje, prigodom našeg posjeta, uvjerio nas je da ovaj naš narod nije zaboravio kulturu svojih predaka. A ni gostoljubivost! Bili su odlični domaćini! Trofeje je pobjednicima osobno uručio u ime HBZ-a glavni tajnik/blagajnik Edward W. Pazo.

Na svečanome banketu pri proglašenju pobjednika i dodjeli trofeja svirao je TS "Radost", a veselje je trajalo do jutarnjih sati. Kako s ponosom naglašava predsjednik Luketich, malo je organizacija u svijetu koje mogu ovako nešto organizirati i voditi tako dugi niz godina. Iskrene čestitke i želje za još puno ovakvih turnira i skupova hrvatske mladosti u daljine svijetu! ■

Djevojke iz Monessena

ENG The 70th CFU basketball tournament was staged in Pittsburgh from March 5th through 7th with forty-seven teams taking part in men's and women's competition in various age groups—from the youngest to the "serious" teams. Some 5 hundred players took part!

Hrvatski jezik u Hrvatskome saboru prije 170 godina

Iako su još prije hrvatskoga narodnog preporoda neki pisci isticali potrebu pisanja na hrvatskome jeziku i zalagali se za jezično jedinstvo hrvatskih zemalja, jezične prilike počele su se mijenjati tek pojavom mladoga obrazovanog naraštaja hrvatskih preporoditelja među kojima se isticao Ljudevit Gaj

Piše: **Željko Holjevac**

“**M**i gledamo svaki dan, kako nam domovina sve dublje i dublje propada, kano imanje one djece, što su pod svakojakim tutori; svaki si tutor utakne nešto u džep, svaki si nešto prisvoji, napokon djeći ne će ostati ništa.” Tako je govorio Ivan Kukuljević Sakcinski kada je 2. svibnja 1843. u plemićkome Hrvatskom saboru, u kojem se još govorilo latinskim jezikom, održao prvi politički govor na hrvatskome jeziku i zatražio da se taj jezik uvede u javni život u Hrvatskoj.

Hrvatska je u to vrijeme, kao dio Habsburške Monarhije, bila podijeljena na nekoliko povijesnih pokrajina kao posebnih političkih cjelina. Politička podijeljenost dolazila je do izražaja i u trojnom nazivu zem-

Ivan Kukuljević Sakcinski

lje: Kraljevina (ili Kraljevine) Dalmacija, Hrvatska i Slavonija. Zapravo je stanje na terenu bilo još složenije. Civilna ili banska Hrvatska i Slavonija činile su, zajedno s Ugarskom i Erdeljem (današnja Transilvanija u Rumunjskoj), zemlje ugarske krune sv. Stjepana. Vojna krajina u Hrvatskoj i Slavoniji nije bila pod nadzorom Hrvatskoga sabora i bana, nego pod izravnom upravom Dvorskoga ratnog vijeća u Beču. Dalmacija je, kao i Istra, bila posebna pokrajina, upravno odvojena od ostatka Hrvatske, neovisno o tome što se Dalmacija u političkoj teoriji smatrala dijelom “trojedne kraljevine”. Riječki kotar i Vinodol, tzv. Ugarsko primorje, bili su podvrgnuti mađarskoj upravi. Međimurje i južna Baranja, dijelovi današnje Hrvatske, bili su u sastavu Ugarske.

Hrvatska je bila podijeljena i u jezičnome pogledu. Nije postojao jedinstveni hrvatski književni jezik, nego su se rabile različite lokalne varijante koje su počivale na trima narječjima: kajkavskom, štokavskom i čakavskom. Izgovor je, ovisno o kraju, bio ikavski, ijekavski ili ekavski. Nije bilo ni jedinstvenoga pravopisa, nego su se koristili različiti načini pisanja. Uz to, hrvatski nije bio službeni jezik niti u jednoj hrvatskoj pokrajini. Službeni jezik u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji bio je latinski, u Vojnoj krajini njemački, a u Dalmaciji i Istri talijanski.

JEZIČNO PODIJELJENA HRVATSKA

U složenoj političkoj i jezičnoj situaciji svećenik Šime Starčević, lički Bunjevac, stric i prvi učitelj “Oca domovine” Ante Starčevića, objavio je 1812. u Trstu Novu rječnicu ilirsku, prvu gramatiku hrvatskoga jezika na hrvatskome jeziku. Zalagao se za standardizaciju hrvatskoga jezika na štokavsko-ikavskoj osnovi i pisanje slova po uzoru na zapadne jezike, ali njegovo viđenje jezične standardizacije nije zaživjelo. Antun Mihanović tiskao je 1815. u Beču Reč domovini o hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku. U spisu se govori o tome da svaki narod, pa tako i hrvatski, treba u javne poslove uvesti vlastiti jezik. Požežanin Antun Nagy pisao je 1818. da bi “iz srca želel tak Horvatom, kak Sla-

Hrvatska sredinom 19. stoljeća

voncem i Dalmatinom ljubav materinskoga jezika vužgati”. I dok se on zalagao za štokavštinu, svećenik Tomo Mikloušić iz Jastrebarskoga, izdavač Stoletnog kalendara, davao je prednost kajkavskom narječju. Suprotstavljajući se u isto vrijeme političkoj prevlasti Mađara i pokušajima nametanja mađarskoga jezika, hrvatsko plemstvo ustrajno je branilo latinski jezik, ali se nije zauzimalo za uvođenje hrvatskoga jezika jer su mnogi utjecajni plemići bili stranoga podrijetla i bolje su znali druge jezike nego hrvatski. Stoga je Pavao Štoos 1831. u elegiji Kip domovine vu početku leta 1831. prikazao Hrvatsku kao ženu odjevenu u crno, čiji se sinovi srame svoga jezika te žele postati pripadnici drugoga naroda.

OSNOVA ŠTOKAVSKO NARJEČJE

Iako su još prije hrvatskoga narodnog preporoda neki pisci isticali potrebu pisanja na hrvatskome jeziku i zalagali se za jezično jedinstvo hrvatskih zemalja, a zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac još je 1813. tražio od svećenika svo-

Ljudevit Gaj

Deklaracija iz 1967.

je biskupije da skupljaju narodnu baštinu, jezične prilike počele su se mijenjati tek pojavom mladoga obrazovanog narštaja hrvatskih preporoditelja, pretežno građanskoga podrijetla, među kojima se isticao Ljudevit Gaj.

Ljudevit Gaj - središnja ličnost preporodnog pokreta - objavio je 1830. knjižicu *Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisanja*, prvi hrvatski pravopis. Iako kajkavac, Gaj je predložio da se za jedinstveni narodni jezik uzme štokavsko narječje koje je bilo najraširenije. Zauzeo se i za novi način pisanja riječi uz pomoć slova č, ć, š, ž, koja je oblikovao prema češkome uzoru. Gajev pristaša Matija Smodek počeo je 1831. besplatno podučavati hrvatski jezik na zagrebačkoj Akademiji kao prvi profesor hrvatskoga jezika. Hrvatski ban Franjo Vlašić postavio je 1832. za kraljevinskoga potkapetana Jurja Rukavinu Vidovgradskoga. Rukavina je u Hrvatskome saboru kratko zahvalio na hrvatskome jeziku, ali su plemići u Saboru nastavili govoriti latinskim jezikom. Gaj je 1835. u Zagrebu počeo izdavati *Novine hrvatszke*, prve novine samo na hrvatskome jeziku, nakon čega se hrvatski počeo nezaustavljivo probijati u javni prostor. Nakon što je Herman Bužan kao hrvatski predstavnik na zasjedanju Ugarskog sabora u Požunu (danas Bratislava) izjavio da će Hrvati “pronađu li možda jednom za zgodno, zamijeniti latinski jezik svojim, narodnim”, Hrvatski sabor zamolio je 1840. kralja da u sve gimnazije i zagrebačku Akademiju uvede katedre “čistoga narodnog jezika”, tj. štokavskoga narječja.

OSNIVANJE KATEDRE

“Mi smo malo Latini, malo Nijemci, malo Talijani, malo Mađžari i malo Slavjani, a ukupno iskreno govoreći nismo baš ništa!”, rekao je Ivan Kukuljević Sakcinski prije 170 godina u Hrvatskome saboru, i nastavio: “Mrtvi jezik rimski i živi mađžarski, njemački i talijanski, to su naši tutori; živi nam se groze, mrtvi nas drži za grlo, duši nas i nemoćne nas vodi i predaje živima u ruke! Sada imamo još toliko sile, da se suprotstavimo mrtvomu,

Maksimilijan Vrhovac

zamala ne ćemo moći nadvladati žive, ako se čvrsto ne stavimo na svoje noge, to jest ako svoj jezik ne utvrdimo u domovini i ne postavimo ga vladajućim (...).”

Još iste godine Hrvatski sabor donio je zaključak o osnivanju katedre za hrvatski jezik i književnost na zagrebačkoj Akademiji. Prvim predstojnikom katedre postao je Gajev pristaša Vjekoslav Babukić. Nakon što je mađarski jezik uveden u službenu uporabu u Ugarskoj, posljednji plemićki Hrvatski sabor odlučio je 1847. da se hrvatski jezik uvede kao službeni u hrvatskome javnom životu, umjesto latinskoga. Hrvatsko-ugarskom nagodbom 1868. hrvatski je priznan kao jedini službeni jezik u Hrvatskoj i Slavoniji. Dvije godine kasnije postao je službenim jezikom u Dalmatinskome saboru, a uoči Prvoga svjetskog rata uveden je u službenu uporabu u cijeloj Dalmaciji, dok je u Istri prevladao tek nakon Drugoga svjetskog rata. Hrvatski je bio službeni jezik i u NDH, a srpsko-hrvatsko-slovenski jezični unitarizam u prvoj i srpsko-hrvatski ili hrvatsko-srpski dualizam u drugoj Jugoslaviji nailazili su na otpor hrvatskoga naroda, izražen npr. 1967. u Deklaraciji o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika. Državnim osamostaljenjem prije 20 godina hrvatski je potvrđen kao službeni jezik u Hrvatskoj, a uskoro će postati jedan od dvadesetak službenih jezika Europske unije. ■

ENG On May 2nd, 1843 MP Ivan Kukuljević Sakcinski spoke before Parliament in the vernacular demanding that the Croatian language be recognised as the official language of the *Sabor*. At the time Parliament was composed of the gentry and recognised only the Latin language in its official proceedings.

Hotel u srcu marijanskog svetišta

Na sjevernim obroncima Zagrebačke gore, 40-ak km od Zagreba, smještena u jugoistočnom dijelu Hrvatskog zagorja, nalazi se Marija Bistrica i Bluesun hotel Kaj. Marija Bistrica je drevno hrvatsko marijansko svetište u kojem hrvatski narod stoljećima pronalazi spasenje i duhovni mir. Smješten u samom srcu Marije Bistrice na središnjem trgu, Bluesun hotel Kaj nudi neposredan doživljaj tog jedinstvenog zagorskog mjesta. Prozori njegovih soba gledaju na živopisne krajolike središnje Hrvatske popunjene vinovom lozom te gustim šumama jasena i hrasta.

Bluesun hotel Kaj, uz smještaj, kongresnu ponudu i wellness & spa, nudi vrhunski gastro program baziran na inovativnoj interpretaciji tradicionalne kuhinje, a čiju realizaciju sa svojim timom predvodi Executive chef Tomislav Kožić školovan pri Ritz Escoffier Ecole kulinarskoj akademiji u Parizu.

Posebno iznenađenje hotela je impresivna kolekcija vrhunskih svjetskih vina. U vinoteci Bluesun hotela

Kaj nudi se preko 200 etiketa koje uz hrvatske uključuje i sve važne svjetske vinske regije iz Francuske, Austrije, Novog Zelanda, Čilea, Italije, Španjolske, Australije, Argentine, Portugala, SAD-a i susjedne Slovenije. Uz stručnu pomoć sommeliera, može se degustirati i osjetiti čarolija okusa.

Bluesun hotel Kaj je prvi put otvoren 1980. godine. Nakon opširnog preuređenja i nadogradnje u ljeto 2009. godine ponovo otvara svoja vrata, te posluje kao dio hrvatskog hotelskog lanca Bluesun hotels & resorts kao prvi Bluesunov hotel u kontinentalnoj Hrvatskoj. Hotel Kaj dio je Bluesun hotels and resortsa (www.bluesunhotels.com). Hoteli Bluesun utjelovljuju najbolje od hrvatskog gostoprimstva, pažljivo uređene interijere, kvalitetnu uslugu i vrhunsku kuhinju. Svaki hotel je jedinstven i pruža nezaboravan doživljaj destinacije. Pouzdana usluga i kvaliteta će više nego zadovoljiti svakog gosta!

Više na: www.hotelkaj.hr i www.bluesunhotels.com

bluesun hotel kaj, Marija Bistrica

GASTRO · VJENČANJA · WELLNESS & SPA

Skrivena oaza ljepote nadomak Zagreba

Posjetite i istražite drevno hrvatsko marijansko svetište u kojem hrvatski narod stoljećima pronalazi spasenje i duhovni mir.

tel.+385 49 326 600
kaj@bluesunhotels.com
www.hotelkaj.hr
www.facebook.com/HotelKaj

bluesun⁺
 HOTELS & RESORTS
www.bluesunhotels.com

“Hrvatske riječi su tako lijepe!”

“Ponajprije treba zahvaliti svim učiteljima koji u Hrvatskoj dopunskoj školi u inozemstvu strpljivo i temeljito rade na očuvanju hrvatskoga jezika i hrvatske kulture”, kaže profesorica Visinko

Pripremila: **Ljerka Galic** Snimio: **Dean Miculinić**

Hrvatske riječi su tako lijepe! Zvuče kao da se netko smije... - napisala je u svome ovogodišnjemu natječajnom radu za “Zlatnu ribicu” jedna dvanaestogodišnja djevojčica iz Njemačke.

Zamolili smo, stoga, dr. Karol Visinko, profesoricu na riječkome Filozofskom fakultetu, koja već desetak godina kao članica prosudbene komisije prati i ocjenjuje pristigle radove, da nam približi svoj rad. “Ponajprije treba zahvaliti svim učiteljima koji u Hrvatskoj dopunskoj školi u inozemstvu strpljivo i temeljito rade na očuvanju hrvatskoga jezika i hrvatske kulture. U tom tako složenoj poslu osobito mjesto pripada poticanju i razvijanju učeničkoga stvaralaštva na hrvatskome jeziku”, započinje ona svoj osvrt i nastavlja: “I u Hrvatskoj je tijekom književnoga i jezičnoga odgoja i obrazovanja najzahtjevniji rad na razvijanju učenikove pismenosti, na razvijanju kompetencija u svim jezičnim djelatnostima (slušanju, govorenju, čitanju i pisanju) u hrvatskome standardnom jeziku te na očuvanju učenikova zavičajnoga idioma. U svojoj sam knjizi *Jezično izražavanje u nastavi Hrvatskoga jezika – Pisanje* jasno navela i primjerima potkrijepila dugotrajnost i zahtjevnost cjelovite lingvističko-metodičke interpretacije učeničkoga sastavka. Kada je riječ o literarnim i novinarskim natječajima namijenjenim učenicima osnovne i srednje škole, postupak je isti. Do valjanih rezultata ne dolazi se na brzinu i površnim prečitavanjima pristiglih uradaka. Svaki učenički rad treba temeljito analizirati prema dobro utvrđenim mjerilima. Između školskoga i vanjskoga ocjenjivanja učeničkih sastavaka razvidna je razlika u stupnju očekivanja.”

A sada nekoliko redaka o samome radu prosudbene komisije koja je djelovala u sastavu: Karol Visinko, Marica

Ljerka Galic, Karol Visinko i Marta Lončarević

Zrilić i Marta Lončarević, sve tri profesorice iz Rijeke. “Svaki član povjerenstva mora dobiti ispise svih pristiglih radova. Svaki rad koji izdvoji, član povjerenstva treba označiti (najbolje svojim paraform). Zatim se na sastanku povjerenstva utvrđuje koji su radovi dobili potpise svih članova. Ti se radovi odmah izdvajaju kao najbolji. No, slijedi daljnja rasprava o ostalim radovima koji su dobili dva od moguća tri potpisa ili samo jedan potpis. Ti se radovi ponovno čitaju (naglas) i o njima se dodatno razgovara. Izbor svakog rada argumentira se u skladu s mjerilima koja se odnose na izraz i sadržaj.”

Za literarne radove tema je naslovljena “Iz daljine slušam riječi domovine”, a za novinarske “Običaji kraja mojih predaka”.

“Dosad je na natječaj *Zlatna ribi-*

ca pristizalo puno radova različite sadržajne i izrazne vrijednosti, od jednostavnih, korektno napisanih zadaća, do vrlo iznijansiranih literarnih i novinarskih radova, pjesama, priča, crtica, putopisa, razgovora, problemskih članaka i komentara. Ove godine nešto je manji odaziv (ali zato prvi put iz Poljske!), pristiglih je radova 258. No, i to je izvrstan pokazatelj marljivosti učenika i njihovih učitelja-mentora u Hrvatskoj dopunskoj školi izvan domovine. Noliko je učeničkih radova na zavičajnome idiomu, što upućuje na očuvanje bitne sastavnice kulturnoga naslijeđa i nacionalnoga identiteta (prvi govor djeteta, govor u domu, u obitelji)”, završava profesorica Visinko kojoj od srca zahvaljujemo na dugogodišnjem trudu te joj kao i ostalim članicama želimo puno uspjeha u daljnjemu radu. ■

ENG Two hundred fifty-eight diverse and variegated submissions have arrived so far for the Gold Fish creative writing competition (including the first ever from Poland)!

Doprinos unaprjeđenju hrvatske nastave u inozemstvu

Priručnik obuhvaća relevantne informacije o sustavu hrvatske nastave u inozemstvu, a namijenjen je učiteljima hrvatskoga jezika izvan domovine, stručnjacima koji se bave inojezičnim hrvatskim, roditeljima i svima ostalima zainteresiranim za hrvatsku nastavu u inozemstvu

triju oblika pokazuje da hrvatsku nastavu u inozemstvu danas pohađa oko 13.325 učenika, kojima predaju 383 učitelja na 524 nastavna mjesta.

AFIRMACIJA HRVATSKOGA JEZIKA

Kako bi rad učitelja učinili što kvalitetnijim i boljim, MZOS i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu pripremili su i izdali priručnik "Hrvatska nastava u inozemstvu". Priručnik obuhvaća relevantne informacije o sustavu hrvatske nastave u inozemstvu, a namijenjen je učiteljima hrvatskoga jezika izvan domovine, stručnjacima koji se bave inojezičnim hrvatskim, roditeljima i svima ostalima zainteresiranim za hrvatsku nastavu u inozemstvu. Priručnik su 22. travnja u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta predstavili resorni ministar dr. sc. Željko Jovanović, dekan Učiteljskoga fakulteta prof. dr. Ivan Prskalo, recenzentica prof. dr. Dubravka Maleš te priređivači prof. dr. Ante Bežen i Milan Bošnjak.

Ministar Željko Jovanović istaknuo je da Ministarstvo pridaje veliku važnost obrazovanju djece i mladih hrvatskih državljana koji privremeno ili stalno žive izvan Hrvatske, kao i afirmaciji hrvatskoga jezika, književnosti i kulture u svijetu. Hrvatski građani i građani hrvatskoga podrijetla koji žive izvan domovine postali su sastavni dio kulture zemlje u kojoj žive, ali istodobno mnogi od njih žele sačuvati i njegovati svoj hrvatski kulturni identitet te stoga Hrvatska ulaže

Napisala: **Lada Kanajet Šimić**

I nojezični hrvatski poučava se izvan Hrvatske na svim obrazovnim razinama (osnovna škola, srednja škola, sveučilište) i na svim razinama jezične kompetencije. Učenje hrvatskoga jezika te kulturne i prirodne baštine za školsku razinu najvećim dijelom provodi se uz pomoć hrvatskih škola u mnogim europskim i, znatno manje, u prekontinentalnim zemljama koje organizira i financijski podupire Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH (MZOS). Uz nastavu u organizaciji MZOS-a, postoji i hrvatska nastava integrirana u obrazovni sustav zemalja primateljica te nastava koju organiziraju hrvatske zajednice i katoličke misije. Zbroj dostupnih podataka svih

velike napore i znatna financijska sredstva da im pomogne u tim nastojanjima i razvijanju pripadnosti hrvatskoj kulturi, dodao je Jovanović.

Dekan Učiteljskoga fakulteta Ivan Prskalo istaknuo je da u vremenima opće globalizacije hrvatska nastava u naših iseljenika ili njihovih potomaka odražava svijest o pripadnosti svome narodu i zemlji. Podsjetio je da su se nakon osamostaljenja Hrvatske mnogobrojni iseljenici vratili u Hrvatsku i ovdje nastavili živjeti pri čemu im je pomoglo znanje hrvatskoga jezika i kulture koje su stekli u hrvatskoj nastavi u inozemstvu. Zadaća hrvatske države je da podupre i širi hrvatsku nastavu u inozemstvu, naglasio je.

Priručnik u svome prvome dijelu obuhvaća osnovne informacije o sustavu hrvatske nastave u inozemstvu, rele-

vantne propise, upute budućim učiteljima i koordinadorima, korisne kontakte u Hrvatskoj i u inozemstvu, a važan dio svakako je i važeći Kurikul hrvatske nastave u inozemstvu.

OSNOVNE INFORMACIJE

Drugi dio ove publikacije okuplja radove jezičnih stručnjaka koji se bave usvajanjem i poučavanjem inojezičnoga hrvatskog, stručnih savjetnika čiji je djelokrug rada vezan uz hrvatsku nastavu u inozemstvu i iseljeničstvo te učitelja hrvatske nastave izvan domovine. Članke su napisali sljedeći autori, navedeni abecednim redom: Jasna Aničić, prof., Nataša Balić, dipl. učiteljica, dr. sc. Ante Bežen,

Milan Bošnjak, prof., Dragutin Bregant, učitelj razredne nastave, mr. sc. Gea Cetić, dr. sc. Lidija Cvikić, Lada Kanajet Šimić, prof., dr. sc. Dubravka Miljković, dr. sc. Dunja Pavličević-Franić, dr. sc. Marko Samardžija te Sanja Süto, prof.

Priručnik "Hrvatska nastava u inozemstvu" dokaz je ne samo kvalitetne suradnje MZOS-a i zagrebačkoga Učiteljskog fakulteta, već i pozitivan primjer i putokaz za daljnje slične međuinstitucionalne projekte koji mogu značajno pridonijeti unaprjeđenju hrvatske nastave u inozemstvu, a time i očuvanju i njegovanju hrvatskoga identiteta izvan domovine. ■

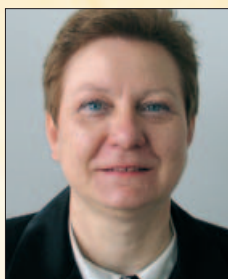
ENG The Ministry of Science, Education and Sports and the University of Zagreb's Faculty of Teacher Education have created a Croatian Language Instruction Abroad handbook to facilitate and enhance the work of teachers.

G O V O R I M O H R V A T S K I

HOĆEMO LI OSTATI BEZ BUDUĆEGA VREMENA?

Hrvatski je nedvojbeno jedan od jezika s bogatim gramatičkim sustavom, zahvaljujući kojemu se s malo riječi postiže jasnoća značenja. Tako npr. pitanje u perfektu jesi li bio jasno pokazuje obraćanje muškoj osobi, a jesi li bila ženskoj. Mnogi jezici (više) nemaju tako dobro razrađen glagolski sustav vremena i gramatičkih oblika općenito. Obično se kao uzor uzima engleski jezik zbog "jednostavnijega" gramatičkog sustava. Međutim, jezično izražavanje uvijek teži jasnoći iskaza, pa se manjak gramatičkih oblika nadoknađuje na neki drugi način.

Takovim smo promjenama svjedoci i u vlastitom jeziku. Od sredine 20. stoljeća do danas gotovo su se potpuno prestala rabiti dva prošla glagolska vremena: aorist i imperfekt. Zbog toga je uporaba tih oblika postupno postala snažno stilski obilježena i uglavnom prepuštena književno-umjetničkomu stilu izražavanja. Doduše, komunikacija kratkim porukama putem mobilnoga telefona pomalo je opet vratila aorist, pa ga, zbog kraćine oblika, i mladi u tim prilikama koriste (npr. posjetih ga jučer, mahnuh joj, itd.). Istodobno je u posljednjem desetljeću sve naglašeniji postupni izostanak uporabe futura (budućega vremena), a ponekad i imperativa (zapovjednoga načina). Zam-

Piše: **Sanja Vulić**

jenjuju se oblicima prezenta, pa se npr. dodeš sutra? s odgovorom dođem rabi u značenju hoćeš li doći sutra s odgovorom doći ću. Ta je pojava najprije zahvatila razgovorni jezik mladih naraštaja, a postupno su tako počeli govoriti i stariji, osobito nakon što je ta pogrešna uporaba prezenta sve više prodirala i u jezik medija.

Obratite li pozornost, čut ćete zapanjujuće velik broj sukladnih primjera pogrešne uporabe prezenta. Upravo zbog takove velike proširenosti i učestalosti uporabe, dio govornika počinje takove prezentske oblike rabiti i umjesto imperativa, pa se npr. zapišeš mi to rabi ne samo u fu-

turnom značenju hoćeš li mi to zapisati nego i kao imperativ, tj. u značenju zapiši mi to. To osiromašivanje jezika kao i uvijek kreće od jezika ulice prema razgovornomu jeziku općenito. Ne tako davno na toj je razini i ostajalo. Međutim, živimo u vremenu u kojem je jezična nekultura u medijima dostigla tako nisku razinu kakova je donedavno bila nezamisliva. Zbog toga je jezik medija postao otvoren jeziku ulice, a putem medija upijaju ga svi ostali. Tako postoji mogućnost da naše glagolsko vrijeme futur doživi sudbinu imperfekta i aorista. Nadajmo se da gubitak futura u hrvatskom jeziku ne simbolizira budućnost hrvatskoga naroda. ■

Ivek se vraća kući

Taj dan Ivek neće nikada za-boraviti. Rastanak s rodnim gradom, te ženom i dvoje male djece. Imao je siguran posao kao izučeni trgovački pomoćnik u "Nami", u ono vrijeme naj-modernijoj robnoj kući istočno od Jese-nica. S plaćom je mogao sasvim pristojno živjeti. Čemu odlazak u nepoznato? Što mu je skrivio "beli Zagreb grad?" Zašto ga je privlačio Berlin o kojemu je u školi čuo da je podijeljen na dva dijela i okru-žen velikim i dugim zidom. Ivek će kazati da je razlog mnogo dublji. Koncem šez-desetih i početkom sedamdesetih godi-na u Hrvatskoj je počelo snažno buđenje nacionalne svijesti. Slobodnije se disalo i javno su se pjevale hrvatske budnice i domoljubne pjesme.

Ivek se sa svojim prijateljima iz "Name" uključio u svehrvatski nacio-nalni pokret s nadom u bolje sutra. Oni trezveniji, koji su znali da komunizam neće tako lako pasti, upozoravali su na opasnost koja se skrivala iza Titove slatkorječivosti kako je u Hrvatskoj sve u redu i kako on ne vidi nikakvog nacio-nalizma. Za Iveka je to bilo bacanje prašine u oči, a što je osjetio i na vlas-titoj koži. Nije ni slutio da će se sa svo-jim društvom iz restorana "Kod Šarića" naći na "informativnom razgovoru", na-kon što su ih privela četvorica Udbinih agenata. Provakacije i prijtnje bile su Iveku i njegovim kolegama dovoljan znak da nešto poduzmu. Odlučili su nabaviti putovnice i potražiti posao u Njemačkoj, a ako zatreba pomagati sveh-rvatski pokret u domovini. Trojica kole-ga Željko, Mirko i Zvonko, zaposlili su se u Münchenu, a Branko i Ivek u Berlinu.

Bio je početak mjeseca studenoga 1970. kad je specijalni vlak, pun hrvatskih radnika i radnica krenuo sa Zagrebačkog kolodvora za München. Na polasku mno-go suza, mnogo obećanja i nada u skori povratak. Vlak se približavao bavar-skoj prijestolnici, a mnogi su od umo-ra, osušenih suza i alkohola zaspali i ne znajući da su prešli njemačku granicu. Na minhenskom kolodvoru mamurni "gastarbajteri" podijeljeni su u nekoliko

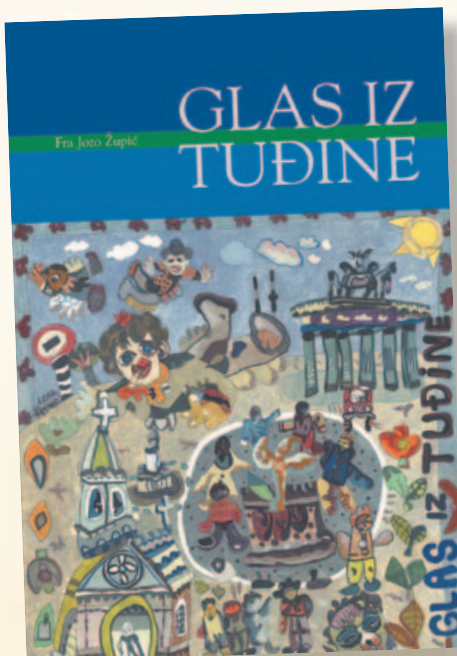
skupina i upućeni na krajn-je odredište. Iveka uputiše u Zapadni Berlin u tvor-nicu žarulja "Osram". Iako je u Zagrebu bio liječnički pregledan i kao potpu-no zdrav poslan u Berlin, morao se za svaki slučaj još jednom pregledati u tvorničkoj ambulanti, jer nitko ne treba bolesnoga radnika. Posao kontrolora kvalitete proizvoda nije bio težak, ali i slabo plaćen. Bez znanja njemačkoga jezika doživio je vrlo brzo i neu-godu na poslu. Jednoga dana njegov mu radni kole-ga, Nijemac, pruži stak-lenu cjevčicu da ispita je li sve u redu. Ivek bez okli-

jevanja, s obje ruke uzme cjevčicu. Teški smrad spržene kože širio se pogonom, a "opečeni gastarbajter" grčio se od bola, proklinjući zlu sudbinu i Tita koji ga je otjerao s rodne grude. Kad se preko tumača požalio poslovođi i zatražio kaznu za njemačkog radnika, ovaj ga, kao konja potapša po leđima i reče da je to bio

samo "špas". U domovini je Hrvatsko proljeće doživjelo slom. Počeli su maso-vni progoni i Ivek je odlučio što prije dovesti ženu i djecu kako bi bili na sig-urnom, a i obitelj treba biti zajedno. Još jednom je doživio "informativni razgovor". Ovoga puta u Berlinu. Njemačko redarstvo pozvalo je Iveka zbog sum-nje kako s grupom "terorista" namjer-ava kombijem punim eksploziva dig-nuti Vojnu misiju u zrak. Doznao je od njemačkih redarstvenika da su im to dojavili agenti i doušnici jugovojne misi-je u Berlinu. Redarstvenici nisu nasjeli. Pustili su Iveka da slobodno živi i radi. Ivek je radio i pisao. Pisao je i za vjer-ski i za emigrantski tisak. Bio je trn u oku "specijalcima na ljude" kojima je smetalo njegovo pisanje i podva-lom su očekivali da će Ivek poći na dugogodišnju robiju. Podvala im nije uspjela.

Nakon osamnaestogodišnjeg nedolaska kući, Ivek se 1990. godine našao u domovini u svom "belom Zagreb gradu". Danas je u zasluženoj mirovini koju uživa u Zagrebu i Ber-linu. Željno čeka kad će njegova Bar-ica reći: "Papi, umirovljena sam, vri-jeme je da se pojde doma. Svugdje je lijepo, al' je doma najljepše."

Spasila ga pantomima

U Berlin je došao 2. listopada 1973. Prvi put u životu letio je zrakoplovom. Dočekali su ga njegovi budući poslodavci s buketom cvijeća. Jedna je žena bila prevoditelj. Zvonko priznaje da je već u zrakoplovu skrivao "istinu" od sebe i od drugih. Ljudi, koji su letjeli s njime iz Zagreba pitali su ga za smirenost koju su zapažali na njemu, a on je odgovarao da mu je uvijek tako kad god leti. Čovjek mora biti smiren. Stvarnost je bila drukčija. Osjećao je u sebi paničan strah zbog leta, ali je prema vani djelovao mirno i smireno, tako da su neki koji su letjeli prvi put, međusobno govorili: "Lako je njemu biti miran, jer leti svaki mjesec barem jednom, vidi se to na njemu." Zvonimir nije ništa komentirao, niti je na to reagirao.

Vozili su ga automobilom do stana. U stanu je sve bilo namješteno. Kod nas bi se reklo od a do ž. Krasno! Oduševljenju nije bilo kraja. Odlučio je malo prošetati po gradu uokolo kako bi se ubuduće mogao orijentirati gdje on to stanuje i kako bi najlakše došao do svoga stana. Šetao je par sati. Na povratku nikako naći svoj stan. Sve mu kuće iste. Nema papira ni adresu, ni telefon, ni broj kuće, ništa. Zna samo da je to kuća kraj tvornice mlijeka, a ne zna govoriti osim dobar dan, hvala, doviđenja. Noć se spušta, a ujutro mora na posao. I umoran je. Morao bi se naspavati. Strašno! Okrenu se i vidi natpis: policija. Odlučio je poći u policijsku postaju. Možda će tamo netko znati i naš jezik. Dok je govorio hrvatski zapazio je na licima policajaca šok, a ujedno i želju da mu pomognu. Zvonimir je pokušavao

sve moguće svojim pokretima. Sjetio se i pantomime i crtanja kojima ga je Bog obdario. Najprije je pokušao opisati kravu, te oponašati kravu pokazujući rogove i mužnju. Nacrtao je tvornicu i kuću. Ništa nije pomoglo. Najednom iz neke sobe dođe stariji policajac. Buka i glasni smijeh njegovih kolega nisu mu dali mira, pa se, evo, i on našao u tom društvu. Vidi čovjek da se oni zabavljaju na Zvonimirov račun. Taj gospodin, čim je vidio skicu, nešto je strogo rekao drugima, a Zvonimiru pružio ruku. Smijeh je prestao. Policajac se obratio jednome kolegi, nešto mu je rekao i ovaj povede Zvonimira u automobil te ga odveze nekih tristo do četiri stotine metara. Odjednom Zvonimir poviče: "Stop, to je moja kuća!" Zvonimir i danas misli, da mu je to mala kazna i opomena od Boga za ono u zrakoplovu.

Šverc iza Berlinskog zida

U Makarskoj sam provodio ljetne praznike. "Makarska je pravi raj, lipa je ko Jadran plavi", tako pjeva pjesma. Sunca je bilo na pretek. More bistro i čisto, ugodno za kupanje. Navratio sam koji put i do balotaške staze u sjeni čempresa Sportskog centra. U oči mi je upala rečenica napisana crnom bojom na zidu: "Imaš pasa misliš da si faca, nisi faca, jer sličiš na pasa." Na drvenim klupama navijači. Balotaši dovikuju jedan drugome: "Njegov je. Jure, stani malo tamo, pa valjaj na nju. Dobro! Ustaviti ćemo ih na 13. Jure, otamo, samo da prođe ovo buće. Ja bi igra za punat. Ako, makni se, mogu te ubiti..." Do mene sjedi čovjek. Prepoznao me. Stipe uživa zasluženu mirovinu. U Makarskoj je kupio "nešto" kuće. Čeka namještaj iz Slovenije, pa da konačno može reći kako ju je uredio.

U Njemačku je došao 1968. godine. Od Duvna je. Zaposlio se u tvrtki koja je radila privatne kuće. Obavljao je zidarske poslove. S njim su radili pretežno naši ljudi, pa mu neznanje njemačkog jezika nije predstavljalo veliki problem. Došao

je u Berlin s 26 godina, a 1973. se oženio. Posebno je bio radostan kad se s drugim Hrvatima našao na večernjoj misi 1969. na Novu godinu. Misu je slavio fra Bernard Dukić, koji je za tu prigodu došao iz Frankfurta. Kući nije išao 10 godina od dolaska u Berlin. Roditelje nije ni upamtio. Stari mu je umro od tifusa zadobivenog u ratu, a majka mu je umrla nakon operacije u Mostaru. Pokušao je on i prije doći u Njemačku. Bilo je to 1961. godine. Tada je s nekoliko mladića bježao. Već su mislili da su u Austriji, kad tamo, bila je to Slovenija. Pohvatilo ih. Proveli su dva dana u mariborskom zatvoru, pa 14 dana u nekom drugom mjestu, a onda su prebačeni u sarajevski zatvor. Tu je proboravio 8 dana. Odatle su prebačeni u Livno i osuđeni na mjesec dana zatvora. Napokon su ih pustili. Dva puta je dobio odbijenicu da ne može u Njemačku. Konačno je dobio tadašnji jugoslavenski pasoš. Kao zidar u Berlinu rado se sjeća trojice Nijemaca, zidara, radnih kolega, koji su rođeni 1912., 1913. i 1914. godine. Sva trojica bila su na Istočnom frontu, u Rusiji. Prema njemu su bili dobri, pravi ljudi, kao roditelji.

Uvijek su njemu i ostalima davali prave savjete, da ne prave gluposti. S radnim kolegama Stipe je znao otići u Istočni Berlin, još dok je bio Berlinski zid. Na "crno" bi prenijeli njemačke marke i tamo bi ih promijenili. Za jednu marku dobili bi u Istočnom Berlinu 7 maraka. Pošli bi u starim cipelama, a kupili bi nove. Stare bi bacili u kantu za smeće. Kontrola je bila stroga, ali su ipak uspijevali prenijeti novac. Kod prolazne kontrole u Istočni Berlin ispisali bi u karticu ime, prezime i svotu novca. Ako bi im kontrola otkrila da nose veću svotu, dvostruko bi platili kaznu i sav bi im novac bio oduzet. Novac su mijenjali kod gostioničara, konobara. Bilo je Bugara koji su im odmah mijenjali njemačke marke. U roku od 24 sata morali su se vratiti natrag. Najviše su išli zbog jela. Za 10 DM dva su se čovjeka mogla gostiti cijeli dan, jer bi za 10 DM dobili u Istočnom Berlinu 70 maraka. Stipi naviru mnoge uspomene.

Morao sam poći. Pobjednička ekipa balotaša nazdravljala je pivom pobjedu nad protivničkom ekipom. Stipe se osvježavao pivom u hladovini čempresa vrućega kolovoškoga ljeta.

Prvosvibanjski sindikalni prosvjed

Oko 20.000 prosvjednika okupilo se na Jelačićevu trgu u Zagrebu, na prvosvibanjskome sindikalnom skupu pod nazivom "Mijenjajte smjer". Povorka prosvjednika, s članovima sindikata, kretala se od Trga Francuske Republike do središnjega zagrebačkog trga gdje je održan prosvjedni skup protiv politike Vlade RH. Sindikati od Vlade traže promjenu ekonomske politike i zahtijevaju napuštanje politike štednje, otvaranje radnih mjesta, očuvanje socijalne države, oporezivanje banaka i financijske industrije, kažnjavanje neisplate plaća, povlačenje Zakona o reprezentativnosti i slično.

Švedski kraljevski par u Hrvatskoj

Švedska kraljica Silvia, koja je sa svojim suprugom kraljem Carlom XVI. Gustafom bila u trodnevnome posjetu Hrvatskoj, sa suprugom hrvatskoga predsjednika Tatjanom Josipović posjetila je Centar za rehabilitaciju Silver, ustanovu koja u rehabilitaciju osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju uključuje rad sa psima.

Izložba: Vatreno oružje iz zbirke Muzeja policije

Izložba "Vatreno oružje iz zbirke Muzeja policije", u sklopu koje je izloženo vatreno oružje 20. stoljeća, otvorena je 18. travnja u sjedištu Ministarstva unutarnjih poslova. Riječ je o izložbi Ministarstva unutarnjih poslova i Muzeja policije, a posebnu vrijednost, kako ističu, ima oružje hrvatske proizvodnje stvarano u trenucima otvorene velikosrpske agresije i međunarodnog embarga na uvoz oružja. Uz to, izloženo je i povijesno oružje iz II. svjetskoga rata.

Blagoslov kućnih ljubimaca u Zagrebu

Zagrepčani su imali priliku prvi put u Hrvatskoj blagosloviti svoje kućne ljubimce. Pse, mačke, ptice, kornjače i druge ljubimce u parku Maksimiru blagoslovio je mons. dr. Juraj Kolarić, umirovljeni profesor KBF-a u Zagrebu, koji je rekao da je taj običaj u Europi poznat od davnine. Iskazano stajalište Katoličke crkve Zagrepčani su dobro prihvatili jer smatraju da je time poslana poruka da su i kućni ljubimci Božja bića i da nisu zaslužili da ih se zlostavlja. Blagoslov životinja navodno je predložio mons. Mijo Gabrić koji je takav blagoslov vidio u Rimu, a podržao ga je i kardinal Josip Bozanić. Inače, blagoslov kućnih ljubimaca u New Yorku tradicionalno obavljaju franjevci po uzoru na sv. Franju Asiškoga.

Svečano otvorena najljepša džamija u Europi

U Rijeci je svečano otvoren Islamski centar, čija je gradnja trajala više od tri i pol godine i u koji je uloženo oko 76 milijuna kuna. Izgrađen je prema idejnome projektu Dušana Džamonje, a zbog svoje iznimne arhitektonske, građevinske i kulturne vrijednosti riječki Islamski centar već je prozvan najljepšom džamijom u Europi. Prema nekim procjenama, na otvorenju se okupilo 30.000 posjetitelja iz cijeloga svijeta. Na svečanosti otvorenja bili su i predsjednik Republike Ivo Josipović te predsjednik Hrvatskoga sabora Josip Leko. U Rijeci su i najviši vjerski dostojanstvenici predvođeni reis-ul-ulemom Huseinom ef. Kavazovićem, predsjednikom Mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj, muftijom Azizom ef. Hasanovićem i kardinalom Josipom Bozanićem.

Proslava sv. Dujma, zaštitnika Splita

Split slavi svoj dan - svetog Dujma ili svetog Duju. Tradicionalna fešta na Dan grada počela je procesijom ispred katedrale. Na rivi je po kišovitem vremenu održana sveta misa koju je predvodio dubrovački biskup mons. Mate Uzinić. On je u propovijedi istaknuo kako kršćani nisu neprijatelji hrvatskog društva te je pozvao na odbacivanje Dioklecijanova svjetonazora čiji je sv. Dujam bio žrtva i na prihvatanje svjetonazora sv. Dujma koji, kako je rekao, potiče opće dobro. Nakon završetka mise na splitskoj peškariji (ribarnici) Savez kuhara mediteranskih i europskih regija, u povodu tradicionalne Fešte svetoga Duje, odnosno Sudamje, pripremio je četiri tisuće porcija manistre i dijelio ih građanima.

Pedeset ponosnih godina sporta i hrvatstva u Švedskoj

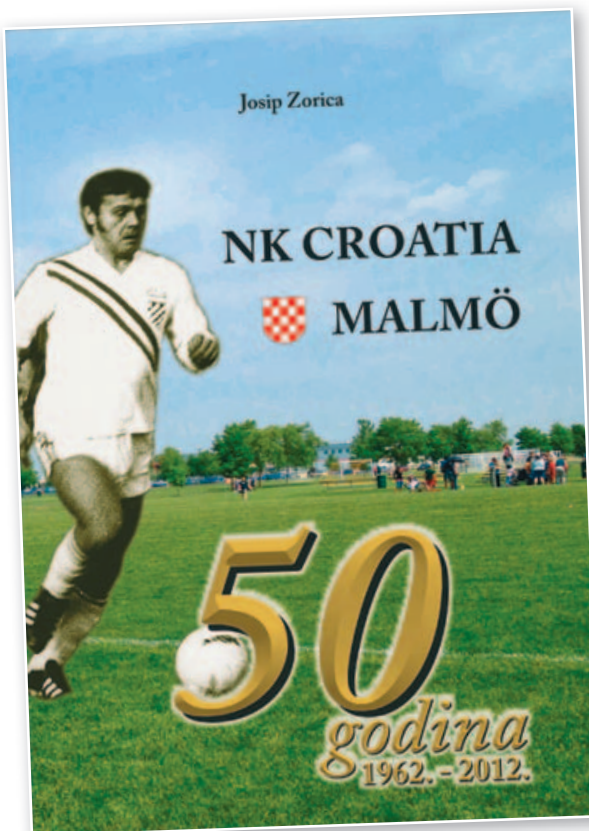
NK Croatia označava početak afirmacije hrvatskoga društvenog života u Švedskoj i s pravom se može reći da je povijest hrvatskog iseljništva na ovim prostorima utkana u povijest NK Croatije

Napisao: **Luka Sičanica**

U povodu 50. obljetnice NK Croatia Malmö izdana je knjiga o dugoj i bogatoj povijesti ovoga najstarijega hrvatskoga nogometnog kluba u Europi. NK Croatia Malmö jedan je od najdomoljubnijih hrvatskih sportsko-političkih klubova u iseljništvu. Knjigu odnosno monografiju o povijesti NK Croatije napisao je Josip Zorica. Ovaj hrvatski pjesnik, radionovinar, političar i blogger već dugi niz godina pomno prati i istražuje život Hrvata u iseljništvu.

Kao takav, on je jedan od boljih poznavatelja prilika i potreba izvandomovinskih Hrvata. NK Croatia označava početak afirmacije hrvatskoga društvenog života u Švedskoj i s pravom se može reći da je povijest hrvatskog iseljništva na ovim prostorima utkana u povijest NK Croatije. Hrvatsko športsko društvo Croatia dobilo je svoje organizacijske okvire kao udruga Hrvata već daleke 1962. godine zahvaljujući mladim državotvornim političkim emigrantima koji su pokrenuli nogometnu sekciju i sudjelovali u redovitome serijalnom natjecanju u gradu Malmöu. Prije 50 godina, točnije 15. studenoga 1962., osnovana je Croatia- Malmö. Jedne hladne i snježne zimske večeri održao je ovaj novoosnovani hrvatski klub svoj prvi trening na ledinama Limhamnna.

'Balun' su igrali skoro svi članovi Upravnoga odbora - jedino Ante Raspassović nije obuo kopačke jer je bio prestar za to. Nikola Kardum bio je prvi trener, a pomoćnici su mu bili braća Ante

i Martin. Te početne godine za Croatiju su igrali: Ivan Režić, Pero Zdrilić, Ante Kardum, Šime Batur, Ilija Kardum, Alojz Lavrić, Martin Kardum, Ivo Vidakušić, Ivo Cvitanović, Josip Šatalić, Stefan Kubaša i Dinko Gunjača. Dakle, ekipu Croatije činili su Hrvati iz Hrvatske i iz Bosne i Hercegovine. Bili su to zaista veliki ljubitelji nogometa, veliki domoljubi i hrabri momci sa šahovnicom na prsima, kojima je uvijek za petama bila zloglasna jugoslavenska Udba. NK Croatia Malmö najstariji je i najuspješniji hrvatski nogometni klub u Europi. Zlatnim slovima upisao se u švedsku nogometnu povijest.

Bogata i slavna povijest NK Croatije zlatnim slovima je utkana u srca švedskih Hrvata, srca velikih domoljuba i velikih zaljubljenika u nogomet. NK Croatia zaista je jedan specifičan iseljenički nogometni klub. Osnovali su ga hrvatski emigranti. A ti hrvatski emigranti bili su ljudi koji su otišli iz Hrvatske jer nisu htjeli živjeti, kako kažu, pod diktaturom jugoslavensko-srpskog i komunističkog režima.

Prosvjedima i nogometom borili su se za stvaranje slobodne Hrvatske, upozoravajući u švedskoj i europskoj javnosti na podčinjenost hrvatskoga naroda u Jugoslaviji. Nogometni djelatnici i igrači NK Croatije bili su meta jugoslavenske propagande i Udbe. No, ovi hrvatski domoljubi nisu posustali. Igrali su još bolji nogomet i sa srcem branili hrvatske boje. Vrhunac demokratskog i sportskog 'hrvatstva' i slavlja na jugu Švedske bili su ulazak NK Croatije u

II. švedsku ligu 1988., dolazak dr. Franje Tuđmana u Malmö i osnivanje HDZ-a 1989. te stvaranje samostalne i nezavisne Republike Hrvatske 1990. godine.

Prema tome, NK Croatia nije samo sport i nogometna statistika, već politika i politička povijest. A to je uvelike pridonijelo da ova knjiga bude zanimljiva i poučna ne samo članstvu i prijateljima Croatije, nego i širem čitateljstvu. ■

ENG Josip Zorica has published a book to mark the 50th anniversary of the NK Croatia Malmö football club, celebrating the long and rich history of the oldest expatriate Croatian soccer club in Europe. The club is proud of its Croatian roots and also works to promote Croatian heritage in the political arena.

Prvi sastav Croatije

Grupa najvjernijih navijača 1998.

Nekoliko fotografija iz knjige
NK CROATIA MALMÖ – 50 GODINA

Luka Šakić na rukama navijača 1975.

Hrvati demonstriraju 1990. u Malmö protiv srpske agresije

Dječaci 1984.

Croatia na igralištu Helenholm 1978.

OTUŽNA DINAMOVA PROSLAVA PRVAKA

Tek nešto više od 1.000 navijača stiglo je u Maksimir na utakmicu sa Slaven Belupom pozdraviti novi Dinamov naslov prvaka, a umjesto fešte bio je skandal - policija nije dopustila ulaz BBB-ima na tribinu. Dio navijača ostao je izvan stadiona te prosvjedovao. Na praznome stadionu nije bilo nikakvog navijanja, a kada je utakmica završila, dinamovci su slavili naslov pred praznim stadionom. Dinamo je slavio autogolom Bubnjića u 87. minuti (1 : 0) i tako pobjedom proslavio osmi uzastopni naslov prvaka, a utakmica je bila i rekordna za vratara Ivana Kelavu koji nije primio gol već 770 minuta.

RAGBIJAŠI PORAŽENI OD FAVORIZIRANE NIZOZEMSKJE

U susretu 3. kola Europskoga kupa nacija skupine 2A u Zagrebu ragbijaši Nizozemske pobijedili su Hrvatsku s 29 : 24 (19 : 5). Naši ragbijaši pružili su odličan otpor favoriziranim Nizozemcima, a nakon malo lošije igre u prvom poluvremenu, u drugom su hrvatski igrači dominirali i na kraju pretrpjeli podnošljiv poraz. Hrvatska nakon tri kola ima pobjedu protiv Malte i poraze u dvobojima s najjačim momčadima skupine - Nizozemskom i Švicarskom. Najbolja momčad skupine odlazi u viši rang, a najslabija ispada.

KOSTELIĆ USPJEŠNO OPERIRAN

Ivica Kostelić uspješno je operiran u klinici Orthoklinik Dornach u švicarskome gradu Baselu. Ivica se nakon zahvata osjeća dobro i odmah će započeti s opsežnim rehabilitacijskim programom, najprije nekoliko dana u bolnici u Baselu, a zatim u Termama Selce, dok će završni dio rehabilitacije biti u Daruvarskim toplicama. S obzirom na to da je zahvat bio nešto manji od očekivanog jer nije uklanjana fabela, te ako rehabilitacija bude tekla predviđenim tijekom, možemo se nadati njegovu povratku na snijeg već sredinom srpnja.

ZAGREBAČKI HOKEJAŠI U RUSKOJ KHL LIGI!

Zagrebački Medveščak ulazi u rusku KHL hokejašku ligu i postaje 28. član te druge najjače hokejaške lige svijeta. Na zajedničkom sastanku predstavnika ruske KHL lige i vodstva Medveščaka završeni su pregovori o pristupanju zagrebačkoga kluba KHL-u. - Ovo je potvrda dugogodišnjeg rada i truda svih nas u klubu, ali i nagrada svima – navijačima, prijateljima, sponzorima i partnerima koji su protekle četiri sezo-

ne vjerovali u projekt Medveščak i bili uz nas. Puno je posla i izazova ispred nas, a najvažniji je onaj da s kolegama iz lige zatvorimo proračun za našu prvu sezonu, u visini od oko 10 milijuna eura. Proračun će biti zatvoren uz pomoć lokalnih, regionalnih i međunarodnih sponzora do početka sezone, izjavio je predsjednik KHL Medveščaka Damir Gojanović. Kontinental hokej liga osnovana je u ožujku 2008.

godine kao želja za spajanjem vrhunskih hokejskih ruskih klubova s klubovima iz bivših sovjetskih republika te drugih europskih klubova. Od prošle sezone u ligi sudjeluju i vrhunski klubovi iz Ukrajine, Slovačke, Češke, a od sada Medveščak iz Hrvatske. Zagrebački klub namjerava se igrati znatno pojačati hokejašima iz sjeverne Amerike, ponajprije onima hrvatskog podrijetla.

HRVATSKI HOKEJAŠI IZBORILI DIVIZIJU IB

Hrvatska reprezentacija u hokeju na ledu osvojila je prvo mjesto u skupini A Divizije II Svjetskog prvenstva igranog u Zagrebu s maksimalnih pet pobjeda te je tako izborila plasman u Diviziju I Skupinu B sljedeće godine. U susretu posljednjega, petoga kola koji je izravno odlučivao o prvom mjestu, Hrvatska je svladala Belgiju sa 6 : 0. Hrvatska će sljedeće godine zaigrati u trećem razredu svjetskog hokeja prvi put nakon 2010. godine. Nastup u trećem rangu svjetskoga hokeja za sljedeću godinu sa zagrebačkoga turnira osigurali su Belgija, Island, Srbija i Australija, dok je Španjolska ispala u četvrti rang.

PREMINUO IVAN TURINA

Hrvatski nogometni vratar Ivan Turina preminuo je u 33. godini u svojem stanu u Stockholmu. Pretpostavlja se da je umro zbog zatajenja srca. Ivan Turina rođen je 3. listopada 1980. u Zagrebu. Nogometnu karijeru započeo je u Dinamovim mlađim uzrastima, a u ljeto 1998. potpisao je prvi profesionalni ugovor. Nakon boravka na posudbama u Croatia iz Sesveta, Kamen Ingrad, Osijeku i Dubravi, Turina se u ljeto 2003. vratio u Dinamo, gdje je nekoliko sezona bio prvi vratar. U ljeto 2007. otišao je u grčki Xanthi, nakon čega odlazi u poljski Lech iz Poznania. Nakon kratkog povratka u Dinamo, u svibnju 2010. Turina je otišao u AIK iz Stockholma, njegov posljednji klub. Turina je branio za sve mlađe uzraste hrvatske reprezentacije, a za najbolju vrstu odigrao je jednu utakmicu i to 1. veljače 2006. godine protiv Hong Konga. Imao je suprugu i dvije kćeri.

PREKRASNA HRVATSKA OKOM FOTOGRAFA PROLJEĆE U SJEVERNOJ HRVATSKOJ

Snimio: Filip Lučin (više fotografija prekrasne Hrvatske pogledajte na www.filiplucin.com)

Proljeće je mnogima najdraži dio godine, priroda se budi, a s njom i ljudi. Sve je više aktivnosti u prirodi, poljoprivrednici užurbano pripremaju zemlju za novu poljoprivrednu sezonu, voćke se ogrću bijelim cvjetnim plaštevima, polja su u rano proljeće puna mladica. U kasno proljeće već se formiraju plodovi nekih voćki, polja sa žitaricama postaju žuta te tako najavljuju ljeto koje uskoro stiže.

